

ŠTANDARDY MINIMÁLNEJ VYBAVENOSTI OBCÍ

Metodická príručka pre obstarávateľov a spracovateľov územnoplánovacej dokumentácie

SKRÁTENÉ ZNENIE

OBSTARÁVATEĽ

Inštitút urbanizmu a územného plánovania URBION
Lamačská cesta 8
811 04 Bratislava
urbion.@urbion.sk
www.urbion.sk

Zodpovedný zástupca obstarávateľa

Ing. arch. Ľudmila Priehodová

SPRACOVATEĽ

AŽ PROJEKT s.r.o
Toplianska 28, 821 07 Bratislava
+421 2 45523896
atelier@azprojekt.sk
www.azprojekt.sk

KOORDINÁTOR

Inštitút urbanizmu a územného plánovania URBION

RIEŠITEĽSKÝ KOLEKTÍV

Hlavný riešiteľ

Ing. Mária Krumpolcová

Funkčné zložky

Občianska vybavenosť

školsťvo

Ing. M. Kačirková

zdravotníctvo

Ing. M. Krumpolcová

sociálne služby

Ing. M. Krumpolcová

kultúrne zariadenia

STU-FA: Ing. arch. Ľ. Vitková, PhD., Ing. arch. V. Šimkovič,
Ing. arch. B. Polomová,

telovýchova, šport

Ing. M. Kačirková

maloobchod

Ing. M. Kačirková, STU-FA: Ing. arch. Ľ. Vitková PhD

verejné stravovanie

Ing. M. Kačirková

rekreácia a cestovný ruch

Ing. M. Kačirková

služby

Ing. M. Kačirková

Bývanie

Ing. Terézia Okšová

Zeleň

Ing. Z. Hudeková

Doprava

Ing. Peter Rakšányi PhD

Ing. K. Szekeres

OBSAH

1	Účel metodickej príručky	4
1.1	Ciele metodickej príručky	4
1.2	Východiskové podklady	5
1.3	Štruktúra metodickej príručky	5
2	Bývanie	8
2.1	Charakteristika funkčnej zložky	8
2.2	Kritériá pre výber štandardov	11
3	Občianska vybavenosť	16
3.1	Charakteristika funkčnej zložky	16
3.2	Tvorba ukazovateľov a koeficientov pre vybrané druhy zariadení občianskej vybavenosti	20
3.3	Školstvo	21
3.4	Zariadenia telovýchovy, športu a pohybovej rekreácie	27
3.5	Zariadenia cestovného ruchu	34
3.6	Zariadenia zdravotníctva	38
3.7	Zariadenia sociálnych služieb	46
3.8	Zariadenia maloobchodu	51
3.9	Zariadenia verejného stravovania	59
3.10	Služby v oblasti nehnuteľností, prenajímanie, obchodné služby, počítačové a súvisiace činnosti	62
3.11	Zariadenia finančných služieb	67
3.12	Kultúrne zariadenia	71
4	Zeleň	84
4.1	Charakteristika funkčnej zložky	84
4.2	Kritériá pre výber štandardov	87
5	Doprava	96
5.1	Charakteristika funkčnej zložky	96
5.2	Kritériá pre výber štandardov	98

1 ÚČEL METODICKEJ PRÍRUČKY

Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov ustanovuje územné plánovanie ako otvorený systém, cez ktorý sa môžu uplatniť a realizovať všetky nové poznatky o území a jeho prírodných a kultúrnych zložkách, o nových spoločenských podmienkach, nové formy plánovacích aktivít a podnety pre rozvoj. Zákon umožňuje, aby sa cestou územného plánovania uplatnili nové vízie a idey, ktoré prinášajú nové východiská riešenia spoločenských otázok, súvisiacich s využívaním územia.

V rámci aplikovaného výskumu v oblasti územného plánovania sa doteraz nepodarilo spracovať „Zásady a pravidlá v územnom plánovaní“, ktoré sú nevyhnutné pre urbanistickú (územnoplánovacie) prax. Obzvlášť v čase silných developerských tlakov na urbanizáciu sídiel, neustále zahusťovanie na úkor zelene, plôch pre občiansku vybavenosť, plôch pre parkovanie, čo vyvoláva neúmerne zvyšovanie intenzity dopravy. Zároveň ide aj o problém suburbanizácie. Z malých sídiel vznikajú nové satelity len pre bývanie bez adekvátneho vybavenia. Ide hlavne o zabezpečenie zodpovedajúcou dopravnou, technickou a sociálnou infraštruktúrou, občianskou vybavenosťou.

Z tohto dôvodu je práve snaha vložiť do územnoplánovacieho procesu určité zásady a pravidlá, v súčasnosti skôr odporúčania, ktorými je možné presadzovať hlavné úlohy územného plánovania.

Metodická príručka Štandardy minimálnej vybavenosti obcí špecifikuje základné požiadavky vyplývajúce zo stavebného zákona, vyhlášky MŽP SR č. 55/2001 Z. z. o územnoplánovacích podkladoch a územnoplánovacej dokumentácii, a ostatných súvisiacich právnych predpisov platných v SR. Prvýkrát bola vydaná metodická príručka „Štandardy minimálnej vybavenosti obcí“ Ministerstvom životného prostredia SR v roku 2002. Metodická príručka z roku 2010 vychádza z pôvodnej ale je aktualizovaná a doplnená o nové údaje a časti.

Metodickú príručku je potrebné chápať ako otvorený a v budúcnosti permanentne doplňaný materiál, ktorý má v súčasnosti odporúčací charakter.

Určená je predovšetkým pre y obstarávateľov a spracovateľov najmä územného plánu obce a prípadne územného plánu zóny. Obsahová štruktúra príručky reprezentuje vyššespecifikovanú vybavenosť najvýznamnejších funkčných zložiek v rámci organizmu obce:

- bývanie
- občianska vybavenosť
- doprava
- zeleň

Podstatný vplyv na spracovanú metodickú príručku má aj zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky (kompetenčný zákon), ktorým bol uskutočnený prechod zriaďovateľskej funkcie k vybraným druhom dovedy štátnych zariadení z orgánov štátu na samosprávne kraje a obce.

1.1 CIELE METODICKEJ PRÍRUČKY

Základným cieľom spracovanej metodickej príručky je vytvorenie potrebných podkladov pre:

- orgány územného plánovania,
- spracovateľov územnoplánovacej dokumentácie,
- odborne spôsobilé osoby na obstarávanie územnoplánovacej dokumentácie,
- pre ostatné orgány štátnej a verejnej správy na účely:
 - riadenia štátnej správy a samosprávy, najmä,
 - vytvorenia podmienok pre rovnomerné rozloženie vybavenosti v jednotlivých zastavaných častiach obcí a ich spádových územiach,
 - podpory definovania a špecifikovania hierarchie centier osídlenia v rámci sídelného systému,
 - stanovenia minimálnych štandardov vybavenosti obcí.

K faktorom, ktoré môžu najviac ovplyvniť hodnotu štandardu, patria predovšetkým:

- význam obce v systéme osídlenia - jeho dominujúca funkcia,
- administratívne začlenenie obce v štruktúre osídlenia,
- geografická poloha obce a vzdialenosť ďalších sídiel,
- špecifičnosť obce,
- demografický vývoj,
- spádovitosť obyvateľstva za vybavenosťou,
- časová dostupnosť jednotlivých zariadení.

Metodická príručka taktiež vychádza z harmonizácie štatistiky a výkazníctva SR s členskými krajinami EÚ. Štatistický úrad SR prešiel na revidovanú klasifikáciu ekonomických činností SK NACE Rev. 2, ktorá v súčasnosti poskytuje základný rámec pre tvorbu veľkého počtu štatistických údajov z oblasti ekonomických štatistík a ktorá nahradila doteraz platnú Štatistickú odvetvovú klasifikáciu ekonomických činností - OKEČ. Revidovaná klasifikácia ekonomických činností SK NACE Rev. 2 je plne harmonizovaná s jej európskou verziou NACE Revision 2 vydanou Nariadením Európskeho Parlamentu a Rady č. 1893/2006. Používanie tejto klasifikácie, respektíve od nej odvodenéj národnej verzie, je v oblasti štatistiky záväzné pre všetky členské štáty Európskej únie a v SR sa uplatňuje od 1. 1. 2008.

Uvedené skutočnosti je preto možné transformovať pomocou modifikačných koeficientov, podľa ktorých sa minimálny štandard upraví na žiaducu (optimálnu) hodnotu.

1.2 VÝCHODISKOVÉ PODKLADY

Podkladom pre stanovenie štandardov boli nasledovné materiály:

- právne predpisy pre jednotlivé spracované oblasti (podrobne rozpísané v rámci záverečnej kapitoly jednotlivých oblastí),
- koncepčné a strategické materiály celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni,
- štatistické údaje ŠÚ SR, rezortné štatistiky,
- rezortné metodické pokyny a usmernenia pre jednotlivé oblasti,
- klasifikácia vzdelávania ISCED,
- revidovaná klasifikácia ekonomických činností SK NACE Rev. 2,
- analytické podklady z odbornej tlače,
- zahraničné podklady pre potreby porovnania: Belgicko, Nemecko, Francúzsko, Taliansko, Holandsko, Portugalsko, Veľká Británia,
- Zásady a pravidlá územného plánovania, VÚVA Brno, Urbion Bratislava, 1983,
- Princípy a pravidlá územného plánování – Ústav územního rozvoje Brno, 2009,

1.3 ŠTRUKTÚRA METODICKEJ PRÍRUČKY

Štandardy minimálnej vybavenosti nadväzujú na celkovú štruktúru osídlenia SR, ktorá sa vyznačuje rôznorodou veľkostnou štruktúrou s prevahou stredných a hlavne malých obcí. Pre výstižnejšiu špecifikáciu štandardov sú obce rozdelené do nasledovných veľkostných kategórií (skupín):

- do 1000
- do 2000
- do 5000
- 5000-10000
- 10000-20000
- 20000-30000
- 30000-50000

- 50000-100000
- 100000 a viac

Pri stanovovaní štandardov sa vychádzalo aj s funkcií, ktoré zabezpečuje obec - mesto:

- v rámci vlastného územia
- v rámci spádového územia
- ako administratívne centrum - obvodné alebo krajské (platí to hlavne pre oblasť zabezpečenia administratívnych zariadení a vyššej špecifickej vybavenosti),
- vzhľadom na uplatňovanie polycentrického princípu v rámci SR, sú obce v kategórii 250 a 500 obyvateľov zahrnuté pod skupinu obcí do 1000 obyvateľov.

Pri stanovovaní štandardov sa vychádzalo aj z:

- analýz a zhodnotení sociálno-ekonomických daností (potenciálov) obce - mesta a jeho spádového územia,
- analýz a zhodnotení súčasného stavu zastúpenia jednotlivých druhov vybavenosti obce a jeho spádového územia, ako aj ich súčasných štandardov,
- analýz ponuky a dopytu,
- ekonomickej optimalizácie zariadení vybavenosti,
- podmieňujúcich a ovplyvňujúcich faktorov pri stanovovaní potrieb jednotlivých druhov zariadení (aj štandardov),
- dostupnosti zariadení,
- právnych predpisov, noriem,
- doteraz používaných postupov využívajúcich odborné skúsenosti v oblasti územnoplánovacej praxe, vychádzajúcich zo Zásad a pravidiel územného plánovania (Brno 1983) resp. THÚ.

Význam pojmu „Štandard“ si možno vysvetliť ako bežnú (dobrú) úroveň, dosiahnutú úroveň kvality, ustálenú mieru, ktorá je spravidla považovaná za referenčnú.

Štandard v urbanistickej praxi predstavuje mieru kvality uspokojovania potrieb obyvateľov v určitom časovo vymedzenom období. Štandard je limitovaný hospodárskymi možnosťami. Zabezpečuje sa ukazovateľmi. Cieľom rozvoja kapacít zariadení vybavenosti by mal byť vyrovnaný štandard, u ktorého platí: štandard = potreba. Štandard však často býva menší ako sú požiadavky. Návrh ďalej predstavuje ukazovatele - kvantifikované kritériá urbanistickej ekonómie. Odrážajú spoločensky zdôvodnenú potrebu zariadení, veľkosti plôch a kapacít na určitú účelovú jednotku.

Štandard podľa metodologickej príručky má len charakter odporúčenia, respektíve predstavuje vhodnosť umiestnenia určitého druhu zariadenia v obci určitej hierarchie a veľkosti (alebo v rámci jej časti). Ukazovateľ (m²/1000 obyvateľov, respektíve počet zariadení, sedadiel.....) má len orientačný charakter. Veľkosti - kapacity jednotlivých zariadení sa dimenzujú na základe podrobných analýz a dopytu (potrieb) konkrétnej lokality a „typologických“ požiadaviek konkrétneho zariadenia.

Uvedené skutočnosti je preto možné transformovať pomocou modifikačných koeficientov, podľa ktorých sa minimálny štandard upraví na žiaducu (optimálnu) hodnotu.

Štandardy boli vyšpecifikované pre druhy vybavenosti a zariadenia, ktoré charakterizujú základné funkčné zložky v organizme obce:

bývanie

občianska vybavenosť

- školstvo
- zdravotníctvo
- sociálne služby
- kultúrne zariadenia
- služby
- športové zariadenia
- finančné služby

- obchod
- verejné stravovanie

zeleň v obciach

doprava

rekreácia

2 BÝVANIE

2.1 CHARAKTERISTIKA FUNKČNEJ ZLOŽKY

Pri návrhu funkčnej zložky bývania sa vychádza z hodnotenia úrovne bývania, ktorá sa sleduje v dvoch polohách, a to z kvalitatívneho a kvantitatívneho hľadiska.

2.1.1 Kvantitatívna úroveň

Kvantitatívna úroveň bývania sa vyjadruje reláciou počtu obyvateľov a počtu trvale obývaných bytov.

Ukazovateľ počtu trvale obývaných bytov na 1000 obyvateľov

Kvantitatívnu úroveň bývania v SR v roku 2001 vyjadrenú týmto ukazovateľom charakterizuje štandard 310 trvale obývaných bytov na 1000 obyvateľov, v obciach s najmenším a menším počtom obyvateľov v priemere 280 trvale obývaných bytov na 1000 obyvateľov, v mestách v priemere 332 trvale obývaných bytov na 1000 obyvateľov a v mestách s najväčším počtom obyvateľom (mestá nad 100 000 obyvateľov) v priemere 373 trvale obývaných bytov na 1000 obyvateľov.

Hodnota ukazovateľa počtu bytov na 1000 obyvateľov v r. 2008 sa vplyvom novej bytovej výstavby v porovnaní s r. 2001 zvýšila, v celoslovenskej relácii dosiahla v priemere hodnotu 327 trvale obývaných bytov na 1000 obyvateľov. Táto hodnota je stále podstatne nižšia v porovnaní s krajinami Európskej únie, ktorá sa pohybuje okolo 400 bytov/1000 obyvateľov, pričom v mnohých krajinách Európskej únie sa táto hodnota prekračuje.

V „Konceptii štátnej bytovej politiky do r. 2015“ sa z hľadiska potreby bytov v SR uvažuje s hodnotou 360 bytov na 1000 obyvateľov.

Ukazovateľ počtu obyvateľov na 1 trvale obývaný byt

V r. 2001 v SR bola hodnota tohto ukazovateľa 3,23 obyvateľa na 1 trvale obývaný byt, v obciach menších a najmenších veľkostných kategórií v priemere 3,56, v mestách v priemere 3,0 a v najväčších mestách (nad 100 000 obyvateľov) priemerne 2,7 obyvateľa na 1 trvale obývaný byt. Rozdielne hodnoty reflektujú rozdielnosť spolužitia cenových domácností, ich veľkosť a štruktúru.

Na základe dlhodobo sledovaného ukazovateľa počtu obyv/1 trvale obývaný byt možno pre potreby bývania odporúčať:

- pre obce najväčších veľkostných kategórií (mestské štruktúry) uvažovať s obývanosťou bytov s **hodnotou v priemere 2,60 obyvateľa na 1 trvale obývaný byt**,
- pre obce nižších a najnižších veľkostných kategórií uvažovať s obývanosťou trvale obývaných bytov s **hodnotou v priemere 3,10 obyvateľa na 1 trvale obývaný byt**, v ktorej sa premieta vplyv väčšej domácnosti, resp. vyššej miery spolužitia domácností v jednom byte.

Okrem tohto všeobecného ukazovateľa kvantitatívnej úrovne bývania, pre úvahy o potrebe bývania sú dôležité aj ďalšie aspekty z oblasti sociálnej a demografickej štrukturalizácie obyvateľstva. Predovšetkým veková štruktúra obyvateľstva, veľkostná štruktúra domácností, podiel domácností jednotlivcov, príjmy obyvateľstva, počet a veľkosť cenovej domácnosti, počet cenových domácností na 1 byt, miera spolužitia cenových domácností a iné. Z hľadiska uvedených kategórií môže byť situácia, čo sa týka potrieb bytov v jednotlivých obciach rozdielna.

2.1.2 Kvalitatívna úroveň bývania

Kvalitatívnu úroveň bývania charakterizujú nasledovné ukazovatele:

- **plošný ukazovateľ bytu - m² obytnej plochy na 1 trvalo obývaný byt**

V r. 2001 v SR plošný štandard bytov dosiahol hodnotu v priemere 56,1 m² obytnej plochy na 1 trvalo obývaný byt, v najmenších obciach v priemere 66,0 m², v mestách v priemere 50 m² a v najväčších mestách (nad 100 000 obyvateľov) v priemere 47,3 m² obytnej plochy na 1 trvalo obývaný byt.

V bytoch dokončených v priebehu r. 2001-2008 v SR sa dosiahol štandard v priemere 73,54 m² obytnej plochy na 1 byt, pričom v bytových domoch dosiahol hodnotu 50,77 m² a v rodinných domoch 90,54 m² obytnej plochy na 1 byt, čo sú hodnoty vyššie v porovnaní s plošným štandardom v trvale obývanom bytovom fonde v r. 2001.

- **plošný ukazovateľ bytu - m² obytnej plochy na 1 obyvateľa**

Často používaným ukazovateľom úrovne bývania je ukazovateľ obytnej plochy pripadajúcej na 1 obyvateľa. V SR dosiahol tento ukazovateľ hodnotu v priemere 17,4 m², v najmenších obciach v priemere 19,1 m², v mestách v priemere 17,4 m² a v mestách nad 100000 obyvateľov 18,1 m² obytnej plochy na 1 obyvateľa.

- **plošný ukazovateľ bytu – m² celkovej plochy na 1 trvalo obývaný byt**

V r. 2001 pripadalo v SR na 1 byt v priemere 83,87 m² celkovej plochy bytov. Plošný štandard bytov aj z hľadiska tohto ukazovateľa sa zvyšuje, v bytoch dokončených v priebehu r. 2001-2008 v SR dosiahol hodnotu v priemere 118,56 m² podlahovej plochy na 1 byt, čo sú hodnoty vyššie v porovnaní s plošným štandardom trvale obývaného bytového fondu v r. 2001.

- **plošný ukazovateľ bytu – m² celkovej plochy na 1 obyvateľa**

Používaným ukazovateľom úrovne bývania je ukazovateľ celkovej plochy pripadajúcej na 1 obyvateľa. V priemere za SR v r. 2001 dosiahol hodnotu 26,0 m² celkovej plochy na 1 obyvateľa, v obciach s menším a najmenším počtom obyvateľov v priemere 28,4 m², v mestách v priemere 24,4 m² a v najväčších mestách nad 100000 obyvateľov v priemere 25,7 m² celkovej plochy na 1 obyvateľa.

Veľkostná štruktúra bytov

- **ukazovateľ počtu obytných miestností na 1 byt (trvale obývaný byt) - priemerný počet obytných miestností na 1 byt**

V r. 2001 pripadalo v SR v priemere na 1 byt 3,2 obytných miestností, pričom v bytoch rodinných domov bola hodnota tohto ukazovateľa 3,8 a v bytových domoch len 2,7. Vyšší štandard majú byty v obciach menších a najmenších veľkostných kategórií s priemernou hodnotou 3,7 obytných miestností na 1 byt, v ktorých je vyššie, resp. prevažujúce zastúpenie bytov v rodinných domoch, naopak nižší štandard má bytový fond v mestách – v priemere 3,0 obytných miestností na 1 byt, z toho v mestách nad 100 000 obyvateľov len 2,8.

- **ukazovateľ počtu obytných miestností na 1 obyvateľa - priemerný počet obytných miestností v trvalo obývaných bytoch na 1 obyvateľa**

Hodnota tohto ukazovateľa v r. 2001 dosahovala v celoslovenskom priemere 0,99 obytných miestností na 1 obyvateľa, v najmenších obciach v priemere 1,05 obytných miestností na 1 obyvateľa, v mestách v priemere 0,97, z toho v najväčších mestách nad 100 000 obyvateľov 1,05 obytných miestností na 1 obyvateľa

Úroveň bývania vyjadrená týmto ukazovateľom je vyššia v bytoch rodinných domov – v priemere 1,1 obytných miestností na 1 obyvateľa, pričom v mestách nad 100 000 obyvateľov v priemere 1,3 obytných miestností na 1 obyvateľa.

2.1.3 Formy zástavby

Rozvoj funkcie bývania sa realizuje nasledovnými formami zástavby:

- viacpodlažná bytová zástavba
- malopodlažná zástavba.

Viacpodlažná bytová zástavba

Tento typ zástavby predstavuje zástavbu vo viacpodlažných bytových domoch nad 4 nadzemné podlažia. Zástavba je charakteristická pre mestský typ osídlenia, realizuje sa prevažne na voľných plochách obcí, s umiestnením väčšieho počtu bytov (obyvateľov) na menšej ploche, s prevažne vyššími hustotami obyvateľov

na ha. Vychádza z demografických charakteristík a potrieb obce. Využíva sa pre výstavbu prevažne nájomných bytov a malometrážnych bytov

Malopodlažná bytová zástavba

Malopodlažná bytová zástavba predstavuje zástavbu do 4 nadzemných podlaží. Tento typ zástavby je charakteristický prevažne pre prímestské oblasti, pre mestá nižších veľkostných kategórií a obce. Rozdeľuje sa na:

zástavbu s bytovými domami. Podľa § 43b ods.2) stavebného zákona bytový dom je budova určená na bývanie pozostávajúca zo štyroch a z viacerých bytov so spoločným hlavným vstupom z verejnej komunikácie.

zástavbu s rodinnými domami (ďalej len RD). Podľa § 43b ods. 3) stavebného zákona, rodinný dom je budova určená predovšetkým na rodinné bývanie so samostatným vstupom z verejnej komunikácie, ktorá má najviac tri byty, dve nadzemné podlažia a podkrovie.

Bytové domy

V zmysle STN 73 4301 Budovy na bývanie sa podľa riešenia domovej komunikácie rozoznávajú tri základné druhy bytových domov:

- schodišťové vertikálne sústavy,
- pavlačové a chodbové horizontálne sústavy,
- kombinované sústavy.
-

Bytové domy možno ďalej deliť na:

- Schodišťové,
- Bodové,
- Vežové,
- Pavlačové,
- Chodbové,
- Mezonetové,
- Terasové,
- Štrukturálne.

Rodinné domy

Podľa spôsobu zástavby a uplatnenia v urbanistickej štruktúre sa rozoznávajú nasledovné základné druhy rodinných domov:

- podľa usporiadania a urbanistickej situácie
 - izolované,
 - dvojdomy,
 - radové,
 - átriové,
 - terasové,
- podľa vertikálneho rozloženia
 - prízemné,
 - prízemné s podkrovím,
 - dvojpodlažné,
 - dvojpodlažné s podkrovím,
 - podľa riešenia suterénu,
 - podpivničené,

- čiastočne podpivničené,
- nepodpivničené,

2.1.4 Formy bývania

Pre zabezpečenie potrieb bývania je možné špecifikovať nasledovné formy bývania:

- bývanie vo vlastných domoch (rodinných domoch),
- bývanie v bytoch vo vlastníctve občana v bytových domoch,
- bývanie v družstevných bytoch,
- bývanie v prenajatých obecných a štátnych bytoch,
- bývanie v prenajatých bytoch v súkromnom vlastníctve fyzických a právnických osôb,
- špecifické formy bývania.

Z hľadiska vlastníckych vzťahov k bytom sa používa tiež členenie:

- vlastnícky sektor,
- družstevný sektor,
- nájomný sektor,
- ostatné.

2.2 KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV

Pre hodnotenie úrovne bývania a bytového fondu bol v doterajšej praxi uplatňovaný súbor ukazovateľov, ktoré vyjadrujú jej kvantitatívnu a kvalitatívnu úroveň:

- počet bytov/1000 obyvateľov,
- počet obyvateľov na 1 byt,
- obytná plocha v m²/1 obyvateľa,
- počet obytných miestností /1 obyvateľa,
- podiel bytov v nájomnom sektore, z toho podiel bytov vo verejnom nájomnom sektore a súkromnom nájomnom sektore
- podiel bytov v rodinných domoch,
- počet cenзовých domácností /1 byt,

K súboru ukazovateľov hodnotiacich kvalitatívnu úroveň bývania a bytového fondu možno zaradiť aj ukazovatele z hľadiska vybavenia bytov technickou vybavenosťou:

- podiel bytov napojených na verejný vodovod a na verejnú kanalizáciu,
- podiel bytov s ústredným a etážovým vykurovaním,
- podiel bytov I. a II. kategórie.

Ďalšiu skupinu ukazovateľov tvorí:

podiel malometrážnych bytov pre špecifické skupiny obyvateľstva “(pre starších ľudí, pre slobodných a osamelých ľudí, mladé rodiny, neúplné rodiny)“, ktorých zastúpenie v jednotlivých veľkostných skupinách obcí bude diferencované a ich potreba bude ovplyvňovaná viacerými faktormi, či už v oblasti vekového zloženia obyvateľstva, sociálnej štrukturalizácie obyvateľstva, plošnej dostupnosti jestvujúceho bytového fondu pre viacgereračné bývanie, ekonomická prístupnosť bytov,

Pre stanovenie štandardov v oblasti bývania a bytového fondu zo súboru sledovaných ukazovateľov sa navrhuje:

- ako základné ukazovatele sledovať tie, ktorých štandard by mal byť stanovený jednoznačne ako minimálny s tým, že bude platiť pre všetky veľkostné kategórie obcí (vid'. tabuľka BÝVANIE),

- ako doplňujúce ukazovatele, ktorých štandard vo väzbe na veľkostnú kategóriu obcí môže byť diferencovaný, a to najmä z dôvodov vyplývajúcich z rozdielnej demografickej, sociálnej a ekonomickej štrukturalizácie, ale aj rozdielných urbanistických a územno-technických podmienok jednotlivých obcí. Štandard týchto ukazovateľov by mal byť stanovený individuálne na základe konkrétnych podmienok jednotlivých obcí,
- podiel malometrážnych bytov pre špecifické skupiny obyvateľstva (pre najstaršie skupiny obyvateľstva, pre slobodných, rozvedených, mladé rodiny) - potreba v jednotlivých obciach je viazaná najmä na zastúpenie domácností jednotlivcov a najmenších domácností,
- podiel bytov v nájomnej sektore v novej bytovej výstavbe.

Doplňujúce ukazovatele rozvoja bývania, určené diferencovane podľa podmienok v jednotlivých obciach, by mali byť stanovené v programoch rozvoja bývania, ktoré podľa Koncepcie štátnej bytovej politiky do r.2015 a podľa § 4 zákona č. 360/1990 Zb o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov sú povinné obstarávať a schvaľovať obce.

Zahraniché porovnania úrovne bývania

	Počet bytov/1000 obyv (v trvale obyv. Byt. v r.2001)	Počet ob./1byť v trvalo obývaných bytoch v r.2001	Priemerný počet obytných miestností/1byť v r. 2001 nad 8m ²	Priemerný počet obytných miestností/1obyv. v r. 2001 nad 8m ²	Priemerná obytná plocha v m ² /byť v r. 2001	Priemerná obytná plocha v m ² /obyvateľ'a v r. 2001	Priemerná celková plocha v m ² /byť v r. 2001	Priemerná celková plocha v m ² /obyvateľ'a v r. 2001
priemer SR	310	3,23	3,21	0,99	56,13	17,38	83,87	25,97
priemer ČR	374	2,85	2,72	1,02	49,50	18,60	76,33	28,84
priemer Rakúsko	420	2,64	4,28 nad 4m ²	1,80 nad 4m ²	x	x	90,40 ¹⁾	38,00 ¹⁾
priemer mestá SR	332	3,01	2,97	0,97	50,01	16,61	73,52	24,42

Zdroj: Údaje za SR, priemer mestá a vybrané mestá - vlastný prepočet z údajov ŠÚ SR SBDO 2001-zostavy 1 „Výsledky sčítania ľudu, domov a bytov 2001“ zostavy podľa obcí – tabuľka 211 Domy, byty a ukazovatele bývania, tabuľka 114 Bývajúce obyvateľstvo podľa pohlavia, rodinného stavu a podľa veku

Údaje za ČR a vybrané mestá v ČR – vlastný prepočet z údajov ČSÚ – Sčítání ľudu 2001, Data za obce „Základní informace o ČR, krajích, okresech a obcích“, tabuľka č.1 Obyvatelstvo podle pohlaví a rodinného stavu, tab.č.14 Technické vybavení bytu a ukazatele úrovně bydlení, r. 2005, (aktualizované 14.1.2010)

Údaje za Rakúsko a vybrané mestá v Rakúsku vlastný prepočet z údajov Statistik Austria, publikácie Gebäude und Wohnungszählung 2001, Hauptergebnisse Österreich, Gebäude und Wohnungszählung 2001, Hauptergebnisse Tirol, Gebäude und Wohnungszählung 2001, Hauptergebnisse Wien, Gebäude und Wohnungszählung 2001, Hauptergebnisse Niederösterreich. Pozn. Údaje za Rakúsko sú vyjadrené ako úžitková plocha bytov v m²na obyvateľ'a.

Übersicht 6 Wohnungen (Hauptwohnsitze) und Bewohner 2001 nach Ausstattungskategorie

Tabelle G2a Wohnungen (Hauptwohnsitze) na Wohnräumzahl, Nutzfläche pro Bewohner, Anzahl der Bewohner

1) uvádzaný ukazovateľ úžitkovej plochy v m²

Použitá literatúra

- Konceptia štátnej bytovej politiky do r. 2015, spracovateľ MVRR SR r. 2009 – schválený vládou SR č. uzn. 96/2010,
- SBDO 2001, zostavy 1,
- Zisťovanie Inv-3-04, podklady ŠÚ SR,
- Štatistický lexikón obcí SR 2002, ŠÚ SR, r.2003,
- ŠÚ SR Bilancie pohybu obyvateľstva v SR podľa obcí v jednotlivých rokoch,
- Sčítaní ľidu 2001, ČSÚ - Data za obce „Základní informace o ČR, krajích, okresech a obcích“,
- Sčítaní ľidu 2001, ČSÚ -Analýzy – „Mezinárodní výsledky sčítání ľidu, domu a bytu“,
- Programy rozvoja bývania vo vybraných obciach SR,
- Publikácia Statistika bydlení v Evropské unii 2004, Státní výbor pro bytovou politiku, výstavbu a plánování Švédsko a Ministerstvo pro místní rozvoj České republiky, r.2005,
- Publikácie Bundesanstalt Statistik Österreich Statistik Austria - Gebäude und Wohnungszählung 2001,
- Principy a pravidla územního plánování, Ústav územního rozvoja Brno, r. 2009.

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí- bývanie

BÝVANIE		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
Zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
obytná plocha	[m ² /obyvateľ]			20	20	20	20	20	20	20
podlahová plocha bytu	[m ² /obyvateľ]									
počet obytných miestností na 1 obyvateľa	[miestnosť/obyvateľ]	1	1	1	1	1	1	1	1	1
jednoizbové byty a garsónky	[m ²]*	30-35	30-35	30-35	30-35	30-35	30-35	30-35	30-35	30-35
dvojizbové byty	[m ²]*	40-45	40-45	40-45	40-45	40-45	40-45	40-45	40-45	40-45
trojizbové byty	[m ²]*	60-65	60-65	60-65	60-65	60-65	60-65	60-65	60-65	60-65
štvorizbové byty	[m ²]*	80-85	80-85	80-85	80-85	80-85	80-85	80-85	80-85	80-85
Počet bytov na 1000 obyvateľov	rok 2001- v trvale obývaných bytoch	285	281	281	300	315	318	332	329	373
	min. výhľad	320	320	320	350	350	350	380	380	420

Poznámka:

* Obytná plocha

- *Obytná plocha bytu: súčet podlahových plôch všetkých obytných miestností,*
- *Podlahová (úžitková) plocha bytu: súčet podlahových plôch obytných miestností a miestností prislúšenia bytu bez plochy balkónov, lodžii a terás,*
- *Obytná miestnosť. Miestnosť, ktorá svojim stavebnotechnickým riešením a vybavením spĺňa podmienky na dlhodobé bývanie, pričom najmenšia podlahová plocha je 8m², ak tvorí byt jediná obytná miestnosť, musí mať podlahovú plochu najmenej 16 m², má priame denné osvetlenie, má priame alebo dostatočne účinné nepriame vetranie a vykurovanie, má dostatočnú tepelnú a akustickú ochranu stavebnými konštrukciami.*

3 OBČIANSKA VYBAVENOSŤ

3.1 CHARAKTERISTIKA FUNKČNEJ ZLOŽKY

Občianska vybavenosť (OV) predstavuje široký komplex zariadení a účelovo upravených plôch, ktorých cieľom je uspokojovanie najrozmanitejších potrieb obyvateľov všetkých vekových kategórií.

S prechodom a transformovaním sa ekonomiky na trhové hospodárstvo sa zmenili mnohé tézy o zabezpečovaní a poskytovaní služieb prostredníctvom zariadení občianskej vybavenosti, tendencie ich vývoja do výhľadu, najmä v súvislosti so skutočnosťou, že časť zariadení občianskej vybavenosti sa začala klasifikovať ako vybavenosť komerčného charakteru, ktorú ovplyvňuje trhové prostredie. Týka sa to predovšetkým zariadení maloobchodu, verejného stravovania, ubytovania, služieb, čiastočne zariadení telovýchovno-športových a kultúrnych zariadení. Taktiež prudkým rozvojom informačných technológií, vznikom súkromného sektora a možnosťou živnostenského podnikania vznikol celý rad nových služieb.

Nové vývojové trendy v jednotlivých skupinách občianskej vybavenosti, ako i v sídelnej štruktúre prinášajú zmeny aj v riešení jej funkčno-priestorovej štruktúry. Ide predovšetkým o:

- zmeny vo funkčnom obsahu vybavenosti, ktoré sa prejavujú v zmenenej skladbe odvetví a ich vnútornej štruktúry,
- zmeny v kapacitných nárokoch, ktoré sa prejavujú nárastom podlažných plôch a stavebných objemov a menším podielom v raste zastavaných plôch a plôch pozemkov (dôsledok uplatnenia zahusťovania a vertikálneho spôsobu zástavby),
- zvýšenie komfortu zariadení,
- združovanie zariadení do súborov objektov, komplexov, areálov a centier vybavenosti na základe ekonomickej výhodnosti rovnakých parametrov z hľadiska frekvencie návštevnosti, dostupnosti,
- vytváranie sietí centier vybavenosti v členení na hlavné a podružné, lokalizované v obytnom prostredí v nástupných a uzlových priestoroch obcí,
- priestorové prepojenie centier vybavenosti s ďalšími funkciami (rekreačnými, výrobnými, ...),
- dôsledné využitie centrálnych mestských zón ako hlavného centra občianskej vybavenosti a uplatnenie centier ako uzlových ťažiskových priestorov a bodových dominánt (referenčných uzlov).

Pre potreby urbanistickej praxe sa občianska vybavenosť člení do základných skupín, a to:

- podľa druhu činnosti,
- v súvislosti s charakterom umiestnenia zariadení občianskej vybavenosti (do mestských štruktúr a vidieckych štruktúr),
- podľa charakteru činnosti,

Podľa druhu činnosti sú zariadenia občianskej vybavenosti zatriedené nasledovne:

- školstvo,
- športové zariadenia,
- zdravotníctvo,
- sociálne služby,
- kultúrne zariadenia,
- cestovný ruch,
- služby,
- finančné služby,
- obchod,
- verejné stravovanie.

Vzhľadom na značné zmeny charakteru činností v oblasti občianskej vybavenosti - služby, je potrebné si definovať pojem služby pre používanie v urbanistickej praxi. v rámci územnoplánovacích dokumentácií do roku 1989 sa pod pojmom služby rozumeli služby výrobné a nevýrobné. Vzhľadom na spomínané zmeny, vznik nových činností, a prechod väčšiny činností v oblasti služieb do komerčnej oblasti, špecifikácia delenia služieb na výrobné a nevýrobné nie je výstižná a ťažko použiteľná.

Odvetvová klasifikácia ekonomických činností (OKEČ), ktorú do roku 2008 sledoval Štatistický úrad SR členila všetky činnosti (vrátane aj priemyselných, dopravných) na trhové a netrhové, pričom do kategórie trhové boli zaradené všetky činnosti trhového – komerčného charakteru. Medzi činnosti netrhového charakteru boli zaradené školstvo, zdravotníctvo, sociálne služby,.....

Od 1. 1. 2008. sa v SR uplatňuje Revidovaná klasifikácia ekonomických činností SK NACE Rev. 2, ktorá je plne harmonizovaná s jej európskou verziou NACE Revision 2 vydanou Nariadením Európskeho Parlamentu a Rady č. 1893/2006. Používanie tejto klasifikácie, respektíve od nej odvodenéj národnej verzie, je v oblasti štatistiky záväzná pre všetky členské štáty Európskej únie.

Pre funkčnú zložku občianska vybavenosť v územnom plánovaní členenie činnosti podľa OKEČ, resp. SK NACE Rev. 2 však tvorí iba východzí „pomocný“ rámec (štatistický, škála a druh činností), hlavne z hľadiska údajovej bázy pre potreby získania skutočného stavu v rámci prieskumov a rozborov. Z urbanistického hľadiska okrem špecifikovania činnosti ako takej sú pri návrhu priestorového a funkčného využitia územia obce nesmierne dôležité urbanistické a architektonické podmienky lokalizácie, stanovenie potreby plôch, objemu zariadení občianskej vybavenosti.

Terminologickú špecifikáciu zariadení občianskej vybavenosti je možné odvodiť z § 43c. v ods.1 stavebného zákona, v ktorom sú definované nebytové budovy ako stavby, v ktorých je viac ako polovica ich využiteľnej podlahovej plochy určená na nebytové účely, pričom sú v písm. a) – m) taxatívne vymenované jednotlivé typy nebytových budov. Podľa ods. 2 ak sú budovy určené na rôzne účely, rozlišujú sa podľa hlavného účelu, na ktorý pripadá najväčšia časť využiteľnej podlahovej plochy.

V súlade z § 43c stavebného zákona je Opatrenie ŠÚ SR č. 128/2000 Z .z.. v zmysle § 1 uvedeného opatrenia bola vyhlásená Klasifikácia stavieb na štatistické účely, na účely medzinárodného porovnávania štatistických ukazovateľov a na klasifikovanie typov stavieb (vypracovaná na báze Európskeho štandardu CC - Classification of Types of Construction). Stavby sa klasifikujú podľa účelu ich hlavného využitia, pričom hlavné využitie stavby sa určuje percentuálnym podielom účelu využitia stavby.

Základom Klasifikácie typov stavieb (CC) je oddiel 52 - Stavby, klasifikácie CPC, ktorý sa v klasifikácii CC člení na dva hlavné typy:

- budovy,
- inžinierske stavby.

Pre potreby urbanistickej praxe sa preto odporúča:

- činnosti netrhového charakteru (podľa SK NACE Rev. 2) ponímať ako vybavenosť verejná (nekomerčná),
- činnosti trhového charakteru (podľa SK NACE Rev. 2) ponímať ako komerčná vybavenosť.

Podľa charakteru činnosti sa teda občianska vybavenosť delí na:

- verejnú vybavenosť – (v niektorých materiáloch je tiež označovaná ako sociálna vybavenosť), predstavuje vybavenosť, ktorá by mala byť zabezpečovaná z polohy štátu, regiónu, obce. Aj v rámci týchto zariadení sú zariadenia, ktoré sú neštátne, (sú na báze komerčnej, súkromné školy, cirkevné školy, súkromné zdravotnícke zariadenia, súkromné zariadenia sociálnych služieb,.....), pričom však prevažná väčšina týchto zariadení je štátnych, regionálnych a komunálnych. Medzi verejnú vybavenosť možno zaradiť zariadenia:
 - školstva,
 - zdravotníctva,
 - sociálnej starostlivosť.
- komerčnú vybavenosť, ktorú charakterizujú zariadenia maloobchodu, verejného stravovania, ubytovania, služieb, čiastočne zariadenia telovýchovno-športových a kultúrnych zariadení.

V súvislosti s charakterom umiestnenia zariadení, početnosťou ich výskytu a používania, v závislosti na bývaní, demografickej a sociálnej skladby obyvateľstva, ako aj na ekonomických podmienkach sú zariadenia občianskej vybavenosti členené na:

- základné,
- vyššie celomestské a nadmestské,
- špecifické.

Výskyt zariadení základnej, vyššej i nadmestskej vybavenosti je viazaný prevažne na bytovú zástavbu, je závislý od koncentrácie a hustoty bývajúceho a prítomného obyvateľstva.

Pri zariadeniach základnej vybavenosti je kladený dôraz na krátku dochádzkovú vzdialenosť a dostupnosť. Do skupiny základnej vybavenosti patrí obecný úrad, ktorý je zriadený v zmysle zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov ako výkonný orgán obecného zastupiteľstva a starostu obce.

Špecifická občianska vybavenosť je navrhovaná a lokalizovaná v kontexte so špecifickými podmienkami prírodnými, demografickými, územno-technickými, regionálnymi a pod.

Pri riešení územného plánu obce práve riešenie občianskej vybavenosti má významnú úlohu pri tvorbe charakteristiky obce. Práve vhodný a účelný návrh dáva možnosť pre obec získať na jednej strane svoj typický obraz, ale na druhej strane zabezpečiť pre obyvateľov obce ako aj návštevníkov dostatočne uspokojovanie ich potrieb súvisiacich s obchodmi, službami, vzdelaním, zdravotníctvom, kultúrou, zábavou atď.

Vzhľadom na špecifický charakter rôznych druhov občianskej vybavenosti môžu byť tieto umiestňované:

- ako čisté územia občianskej vybavenosti, na ktorých sa umiestňuje buď koncentrovaná OV alebo tzv. monofunkčné areály občianskej vybavenosti,
- zmiešané územia v kombinácii:
 - občianska vybavenosť v centrálnej polohe,
 - občianska vybavenosť a bývanie.

Dostupnosť do zariadení občianskej vybavenosti sa stanovuje podľa určitých kritérií:

- početnosť používania zariadenia v určitom časovom období (deň, týždeň, mesiac a pod.),
- charakter činnosti zariadenia (činnosť kultúrna, vzdelávacia, športová, zdravotnícka, maloobchodná a pod.),
- sociálna a demografická štruktúra užívateľov zariadenia (deti, ženy a muži rôzneho veku a rôznych sociálnych skupín).

Monofunkčné areály a komplexy zariadení občianskej vybavenosti

Areály a komplexy občianskej vybavenosti predstavujú špecifické územia obce s vyhranenými konkrétnymi nárokmi a charakteristikami podľa druhu konkrétneho funkčného zamerania, ktoré vytvárajú v urbanizovanej štruktúre stabilizované plochy. Rozdiel medzi areálmi a komplexmi je v spôsobe vymedzenia pozemku. Pokiaľ areály zariadení občianskej vybavenosti sú presne vymedzené oplotením a majú tým vymedzený režim z hľadiska využívania plôch areálu verejnosťou, monofunkčné komplexy občianskej vybavenosti sú bez oplotenia svojich pozemkov.

Svojím priestorovým prejavom umožňujú účinnejšie vytvorenie urbanistických väzieb s kontaktným územím, ako i využívanie plôch svojho územia verejnosťou. Najčastejšie ide o plochy parkovej zelene, plochy statickej dopravy v určitom časovom režime, kapacitu doplnkových zariadení občianskej vybavenosti, najmä verejného stravovania, služieb, obchodu, atď.

Komplexy zariadení občianskej vybavenosti sú charakteristické:

- vysokou koncentráciou denne prítomných zamestnancov, návštevníkov či užívateľov a z toho vyplývajúcimi nárokmi na dopravu, ako i nárokmi na nadväzné vybavenie územia vybranými druhmi občianskej vybavenosti (obchod, stravovanie),
- mestotvornosťou, centrotvornosťou.

Z hľadiska druhov zariadení sú typické:

- komplexy administratívy (bankovníctva, vládnych budov, správy, nadnárodných spoločností),
- komplexy vysokých škôl,
- komplexy zdravotníckych zariadení,
- komplexy obchodu (prímestské nákupné centrá).

Integráciou zariadení občianskej vybavenosti najmä s väčšími nárokmi na pozemok do jedného areálu dochádza k úsporám nielen územným, ale aj investičným a prevádzkovým, napr. integrované zariadenia základných a stredných škôl so spoločne využívanými športovými plochami či zariadeniami pre stravovanie a kultúru (kinosála, knižnica a pod.).

Špecifické zariadenia areálového charakteru:

- nemocnice so špecializovanými oddeleniami a špecializovanými liečebno-rehabilitačnými centrami,
- špecifické zariadenia pre telesne a mentálne postihnutú mládež,
- duchovné a cirkevné centrá,
- amfiteátre, botanické a zoologické záhrady.

Pre lokalizáciu do centier sú areály vhodné iba výnimočne (napr. areál vysokých škôl, ministerstiev). Areály v centre musia spĺňať požiadavky vysokej návštevnosti, vysokej intenzity pracovných príležitostí, vyššej priemernej podlažnosti, menšej výmery s možnosťou umiestnenia (vstavateľnosti) do blokov.

Pre formovanie ukazovateľov miery využitia územia komplexov občianskej vybavenosti celomestskej a nadmestskej vybavenosti je konkrétny charakter komplexu, jeho význam v obraze sídla, možnosti konkrétnej lokality, čím sa stiera význam miery využitia územia podľa polohy.

Urbanizmus má pre usmernenie polyfunkčnosti rad nástrojov - jedným z nich je rozhodovanie o spôsobe využitia územia, ktorým sa môže dosiahnuť:

- vysoká koncentrácia činností v centre,
- vytvoriť pre činnosti a ich užívanie pružné a funkčne dokonalé prostredie,
- pre zmeny činností a služieb môžu byť stavby už vopred prispôbené svojim flexibilným riešením.

Adaptabilita, prispôsobivosť vývoju sú výraznou podporou polyfunkčnosti centier sídiel, pretože zabraňujú odlivu dekoncentrácií činností.

. Obec ako celok je atraktívne viac-menej tak, ako je atraktívne jeho centrum. Dekoncentrácia činností, rovnako ako nízka miera polyfunkčnosti jeho centra, znižuje význam sídla v sídelnej štruktúre.

Ďalším kritériom, pomocou ktorého užívateľia hodnotia kvalitu centra, je jeho atraktivita (ktorá je priamo závislá na vysokej koncentrácii aktivít - služieb) v priestore. Činnosti sa musia v zástavbe prelínať horizontálne aj vertikálne. Aby bola zaručená možnosť priebehu veľkého množstva činností, priestory musia byť vo veľkej miere univerzálne.

Dosiahnutie vysokej atraktivity obce (i v sieti osídlenia) je možné len za cenu polarizácie územia. Pri koncentrácii aktivít do centier je možné vo veľkých sídlach vyvažovať silno oživené, husto zastavané lokálne centrá rozsiahlymi, menej oživenými územiaми s nižšími hustotami aktivít.

Miera polyfunkčnosti je kvantifikovateľná dosiahnutým stupňom koncentrácie a integrácie urbanistických funkcií. Pri prekročení úmernej miery koncentrácie v určitom priestore začnú vystupovať záporné efekty, znižuje sa lákavosť návštevy v nich, zvyšuje sa negatívne pôsobenie prehustenosti či už dopravy, ľudí, fyzických štruktúr. Pri príliš vysokej koncentrácii dochádza k vytlačaniu, likvidácii iných prvkov, nutných pre harmonické prostredie centra. Ich charakter je v závislosti od štruktúry osídlenia, v ktorom sa nachádzajú.

Trend k lokalizácii a integrácii s polyfunkčnou mestskou štruktúrou

Presahy medzi kultúrnymi a inými zariadeniami sú výrazné napr. pri viacúčelových halách (kultúra, koncerty, ale aj športové a spoločenské podujatia), v umiestňovaní osvetových a vzdelávacích prevádzok do vyprázdňujúcich sa školských budov, a pod. Sleduje sa čo najefektívnejšie využitie stavebného fondu, ktorý má byť živý

počas celého dňa a pre rôzne aktivity a má byť prispôsobiteľný budúcim potrebám. Monofunkčnosť sa mení na odôvodnenú viacúčelovosť. Súčasne sa sleduje i minimalizácia ciest návštevníka (užívateľa).

3.2 TVORBA UKAZOVATEĽOV A KOEFICIENTOV PRE VYBRANÉ DRUHY ZARIADENÍ OBČIANSKEJ VYBAVENOSTI

Pri tvorbe územného plánu obce sa ukazovatele a koeficienty občianskej vybavenosti orientujú na:

- stanovenie kapacít (počet účelových jednotiek) jednotlivých druhov zariadení občianskej vybavenosti,
- stanovenie územnej organizácie občianskej vybavenosti, t. j. lokalizácia zariadení a súborov zariadení v riešenom území vrátane stanovenia urbanizačných a architektonických podmienok lokalizácie,
- stanovenie celkovej potreby plôch pozemku, podlažných plôch, resp. objemu občianskej vybavenosti riešeného územia.

Ukazovatele občianskej vybavenosti obsahujú údaje o :

- druhu zariadenia, druhu účelovej jednotky,
- charaktere zariadenia,
- možnosti funkčného združovania,
- priemerných hodnotách podlažných plôch a plôch pozemkov, pripadajúcich na jednu účelovú jednotku
- počte účelových jednotiek, rozsahu podlažných plôch a plôch pozemkov pripadajúcich v priemere na 1 000 obyvateľov.

Pri kvalitatívnom a kvantitatívnom stanovovaní objemu zariadení občianskej vybavenosti v rámci územia obce je nevyhnutné vychádzať z faktorov, ktoré značne ovplyvňujú špecifikáciu druhovej a veľkostnej skladby jednotlivých druhov zariadení. Medzi ovplyvňujúce faktory (limitujúce, obmedzujúce a diferencujúce) možno zaradiť:

- veľkosť obce,
- význam a funkciu obce v hierarchii osídlenia,
- veľkosť spádového územia,
- spádovosť obyvateľov do sídla (odvodený z rozlohy a dopravnej dostupnosti spádového územia a z počtu denne prítomného obyvateľstva),
- demografickú a sociálnu štruktúru obyvateľstva,
 - počet obyvateľov, hustota obyvateľov,
 - prechodne prítomné obyvateľstvo,
 - vitalitu obyvateľstva,
 - vzdelanostnú štruktúru,
 - zamestnanosť (množstvo pracovných príležitostí), nezamestnanosť,
- dynamika rastu obce,
- dostupnosť jednotlivých druhov vybavenosti,
- vplyv špecializácie a špecifickej vybavenosti obce,
- štruktúra príjmov obyvateľstva, nákupné zvyklosti, najnižší predpokladaný maloobchodný obrat v oblasti.
- charakter urbanistickej štruktúry,
- atraktivnosť z hľadiska cestovného ruchu,
- stav súčasného stavebného fondu občianskej vybavenosti, jeho kvalitu a rozloženie.

Ako ďalšie kritériá sa hodnotia a určujú:

- celkové potrebné plochy a objemy občianskej vybavenosti (základnej i vyššej) pre jednotlivé funkčné zložky občianskej vybavenosti a odporúčanie ich štruktúry,

- urbanistická organizácia občianskej vybavenosti v obci, a to jej priestorová i funkčná zložka. Týka sa umiestnenia hlavného centra občianskej vybavenosti a prípadných ďalších sekundárnych (lokálnych) centier, lokalizácie špecifickej vybavenosti, vymedzenie plôch zariadení vyššej občianskej vybavenosti náročnej na plochy pozemkov,
- zvýšené nároky na špecifickú vybavenosť, resp. vyššiu občiansku vybavenosť z dôvodu prechodne prítomného obyvateľstva

Dostupnosť do zariadení občianskej vybavenosti patrí medzi významné faktory. Stanovuje sa podľa určitých kritérií:

- početnosť používania zariadenia v určitom časovom období (deň, týždeň, mesiac a pod.),
- charakter činnosti zariadenia (činnosť kultúrna, vzdelávacia, športová, zdravotnícka, maloobchodná a pod.),
- sociálna a demografická štruktúra užívateľov zariadenia (deti, ženy a muži rôzneho veku a rôznych sociálnych skupín).

3.3 ŠKOLSTVO

Meradlom vzdelanostnej úrovne obyvateľstva je dosiahnutý stupeň školského vzdelania. Posledné oficiálne údaje o dosiahnutom stupni vzdelania poskytuje Sčítanie obyvateľov, domov a bytov z roku 2001, ktoré udáva nasledovné vzdelanostné rozdelenie obyvateľov:

- základné - 21,06 %,
- stredné odborné a učňovské bez maturity – 23,50 %,
- úplné stredné odborné a učňovské s maturitou – 20,41 %,
- úplné stredné všeobecné s maturitou – 4,71 %,
- terciárne spolu – 8,36 %,
 - z toho univerzitné – 7,53 %,
 - neuniverzitné – 0,83%.

V rozvoji stredoškolského štúdia má SR dlhodobjšiu tradíciu, ktorá sa ďalej posilňuje, zaostáva však v podiele obyvateľstva s terciárnym vzdelaním. Podiel novoprijatých študentov na VŠ z populácie 18-ročných dosahoval v SR v posledných rokoch cca 27 %, zatiaľ čo európsky priemer vykazuje 33-35 %. V súlade s európskym a svetovým trendom sa počíta s podstatným rozšírením bakalárskeho štúdia aj na Slovensku.

Trendy vývoja

Globálnym cieľom SR je zabezpečenie dlhodobej konkurencieschopnosti aj prostredníctvom prispôbenia vzdelávacieho systému potrebám vedomostnej spoločnosti. Vedomostná spoločnosť si vyžaduje nový obsah a procesy vzdelávania, ktorého základnou koncepciou je koncepcia celoživotného učenia sa, združujúca predškolské, primárne, sekundárne, terciárne a ďalšie postformálne vzdelávanie do vzájomne prepojeného celku. Školskú výchovu bude potrebné usmerniť tak, aby u žiakov pestovala motiváciu k celoživotnému vzdelávaniu. Predpokladá to zmenu tradičnej školy na školu ponúkajúcu dostatok príležitostí, ktorá má pre žiakov a študentov osobný význam, vedie ich k aktivite, tvorivosti, zodpovednosti a do centra pozornosti kladie potreby učiaceho sa jedinca s cieľom maximálne rozvinúť jeho duchovný a fyzický potenciál. Predpokladá to aj legislatívnu úpravu formálneho, neformálneho a informálneho vzdelávania pri uznávaní dokladov v praxi o získanom vzdelaní a kvalifikácii. Vo vedomostnej spoločnosti narastajú požiadavky na tzv. funkčnú gramotnosť pracovníkov, t. j. schopnosť prispôbovať sa zmenám v meniacom sa prostredí, meniť svoju kvalifikáciu v súlade s požiadavkami trhu, v budúcom vzdelávaní bude potrebné rešpektovať tieto hlavné ciele (odporúčania Úradného vestníka EÚ, 2006):

- zabezpečiť dostupnosť všetkých úrovní vzdelávania pre všetky vekové kategórie obyvateľstva, poskytovať príležitosť na maximálny rozvoj rôznorodých schopností všetkým jedincom v priebehu celého života, garantovať priechodnosť vzdelávacieho systému na všetkých úrovniach,
- vybudovať príslušnú infraštruktúru v celej školskej sústave a uviesť do praxe systém finančných a nefinančných stimulov na podporu vzdelávacích aktivít,

- zabezpečiť trvalé zvyšovanie kvality a funkčnosti vzdelávania tvorbou nových vzdelávacích a študijných programov zodpovedajúcich požiadavkám vývoja znalostnej spoločnosti, zamestnanosti a rozvíjať mobilitu pedagogických a akademických zamestnancov a študentov,
- dobudovať systém evaluácie vzdelávacích inštitúcií na všetkých úrovniach riadenia a správy, systém monitorovania (celoštátneho aj medzinárodného) výsledkov vzdelávania, systém auditov a systém hodnotenia úrovne osobnostného rozvoja pedagogického personálu a jeho profesnej orientácie,
- vytvoriť systém diagnostického hodnotenia žiakov a rozšíriť jestvujúci systém poradenstva najmä v profesnej oblasti a vybudovať stredné odborné školstvo pre kľúčové profesie súvisiace s rozvojom ekonomiky za účinnej podpory a spolupráce s podnikateľskou sférou,
- rozvíjať autonómiu, iniciačný a inovačný potenciál škôl, ich vybavenosť a otvorenosť voči spoločnosti, ako aj väzby na sociálne prostredie. v terciárnom vzdelávaní podporovať rozšírenie spolupráce s domácimi aj so zahraničnými vzdelávacími a výskumnými inštitúciami a podporovať zapojenie vysokých škôl do rozvoja regiónov,
- podporovať pozitívne vnímanie pedagogickej činnosti vo verejnosti, posilňovať sociálno-profesijné postavenie pedagogických a akademických zamestnancov, zvyšovať kvalitu ich prípravného a ďalšieho vzdelávania, vytvoriť podmienky na ich kariérny rast a vyššiu motiváciu k osobnostnému zdokonaľovaniu a k tímovej práci.

Materské školy

- udržať vysoký podiel detí vychovávaných v predškolských zariadeniach a podporiť výchovu detí pochádzajúcich zo znevýhodneného prostredia a detí hendikepovaných,
- pri utváraní a rozvíjaní kľúčových kompetencií detí predškolského veku využívať stratégie výchovno-vzdelávacej činnosti prepojené so životom; rozvíjať vyššie psychické procesy, podnecovať deti k vyjadrovaniu poznatkov, názorov a postojov, k prezentovaniu zručností, návykov a skúseností,
- počas celého školského roka úzko spolupracovať so základnými školami s cieľom uľahčiť prechod deťom na primárne vzdelávanie v základnej škole,
- podľa miestnych podmienok využívať dopravné ihriská v záujme utvárania poznatkov o bezpečnom a etickom správaní sa na komunikáciách a predchádzania detským úrazom a nehodám.

Základné školy

- umožniť integráciu žiaka so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami do tried základnej školy, pričom treba rešpektovať obmedzenia, ktoré sú podmienené zdravotným znevýhodnením žiaka,
- užšie prepojiť zariadenia výchovného charakteru, školské kluby detí, školské športové strediská, krúžky s činnosťou školy,
- reforma, začínajúca sa v školskom roku 2009/2010, umožnila realizáciu individuálneho vzdelávania, tzv. homeschooling žiakov I. stupňa za podmienky dosiahnutého vysokoškolského vzdelania rodiča pre I. stupeň, alebo zabezpečením adekvátneho učiteľa pre žiaka,
- využívať vytvorené podmienky na výcvik žiakov základných škôl na detských dopravných ihriskách,
- základným školám so žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia (rómskeho pôvodu) sa odporúča spolupracovať s Rómskym vzdelávacím, informačným, poradenským a dokumentačným centrom a využívať vo výchovno-vzdelávacom procese ním vydávané a distribuované publikácie,
- zvýšenú pozornosť venovať mimokognitívnemu rozvoju, najmä v puberte zintenzívniť estetickú výchovu, protidrogovú výchovu, environmentálnu výchovu, sexuálnu výchovu a pod..

Stredné školy

- vývoj všetkých druhov stredných škôl bude ovplyvňovať jednak celkový demografický vývoj SR, ktorý má klesajúcu tendenciu ako aj trh práce, pre ktorý stredné školy zabezpečujú odborné vzdelávanie budúcich pracovníkov,
- okrem gymnázií, ktoré tvoria prípravu pre štúdium na vysokých školách, podporovať technické školy pre prípravu odborníkov v kontexte so štruktúrou priemyslu,

- podporovať rozvoj riadiacich a podnikateľských zručností mladých ľudí prostredníctvom voliteľných a nepovinných predmetov.

Základné umelecké školy

- rozvíjať základné umelecké školy ako poskytovateľov základného umeleckého vzdelania, pripravujúce na štúdium odborov vzdelávania umeleckého zamerania v stredných školách a v konzervatóriách ako aj na štúdium na vysokých školách s pedagogickým alebo umeleckým zameraním,
- podľa záujmu žiakov zriaďovať hudobné, výtvarné, tanečné a literárno-dramatické odbory alebo niektoré z nich.

Špeciálne školy a školské zariadenia

- vzdelávanie žiakov so zdravotným postihnutím, zdravotným znevýhodnením, s nerovnomerným vývinom alebo s ohrozením vývinu prispôbiť ich potrebám,
- pre deti a žiakov so zdravotným postihnutím, zdravotným znevýhodnením, s nerovnomerným vývinom alebo s ohrozením vývinu zriaďovať materské školy, základné školy, stredné školy, praktické školy, odborné učilišťa,
- základným cieľom pri zabezpečení špecifických požiadaviek na vzdelávanie jednotlivých typov postihnutia je vytvoriť sieť predškolských a školských zariadení s dôrazom na dostupnosť zariadenia, variabilnosť siete zabezpečujúcej vzdelávacie potreby v "okruhu dostupnosti", postupnosť a prechod v sieti, kvalitu, profesionálnosť a humánosť.

Vysoké školy

Poslaním vysokých škôl, ktoré sú súčasťou európskeho výskumného priestoru vysokoškolského vzdelávania a spoločného európskeho výskumného priestoru:

- je rozvíjať harmonickú osobnosť, vedomosti, múdrosť, dobro a tvorivosť v človeku a prispievať k rozvoju vzdelanosti, vedy, kultúry a zdravia pre blaho celej spoločnosti, a tým prispievať k rozvoju vedomostnej spoločnosti,
- naplňať hlavné poslanie vysokých škôl, ktorou je poskytovanie vysokoškolského vzdelávania a tvorivé vedecké bádanie alebo tvorivá umelecká činnosť,
- výrazne zvýšiť úroveň vysokoškolskej vedy a vzdelávania, začleniť vysoké školy do kontextu európskeho školstva a prispôbiť sa svetovým trendom.

Kritériá pre výber štandardov

Dominantnou zložkou vybavenosti školstva pre obce sú:

- predškolské zariadenia, základné školy, gymnáziá stredné odborné školy a konzervatóriá. Vybavenie centier osídlenia (nadregionálneho významu) dopĺňa sieť vysokých škôl.

Medzi podmieňujúce faktory, ktoré ovplyvňujú stanovovanie potrieb zariadení (aj štandardov) školstva patria:

- podiel žiakov na celkovom počte obyvateľstva,
- podiel žiakov v členení podľa určitých špecifických území,
- územie so stabilným obyvateľstvom,
- územie s prestárlym obyvateľstvom,
- rozvojové (dynamické) územie (z hľadiska rozvoja bývania, ...),
- veľkosť a význam sídla,
- potreba trhu práce vyplývajúca z ekonomického rozvoja sídla a jeho spádového územia.

Použitá literatúra

- Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky,
- Zákon č. 596/2003 Z. z. o štátnej správe v školstve a školskej samospráve,
- Zákon č. 597/2003 Z. z. o financovaní základných škôl, stredných odborných škôl a školských zariadení,
- Vyhláška MZ SR č. 527/2007 Z.z. o podrobnostiach a požiadavkách na zariadenia pre deti a mládež,
- Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 175/2008 Z. z. a Úplné znenie zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných ďalšími zákonmi,
- Zákon č. 300/2008 o organizácii a podpore športu a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Úplné znenie zákona č. 28/2009 o telesnej kultúre,
- Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 305/2008 Z. z. o škole v prírode,
- Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 307/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní žiakov s intelektovým nadaním,
- Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 306/2008 Z. z. o materskej škole,
- Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 320/2008 Z. z. o základnej škole,
- Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 314/2008 Z. z. o stredných školách a o zozname študijných odborov a učebných odborov, v ktorých sa vyžaduje overenie špeciálnych schopností, zručností alebo nadania,
- Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 322/2008 Z. z. o špeciálnych školách,
- Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 306/2008 Z. z. o špeciálnych výchovných zariadeniach,
- Vyhláška Ministerstva školstva SR č. 320/2008 Z. z. o základnej umeleckej škole, Výročná správa o stave vysokého školstva za rok 2008, MŠ SR, jún 2009
- Pedagogicko – organizačné pokyny na školský rok 2009/2010, Bratislava 2009,
- Metodické pokyny a usmernenia v oblasti predškolskej výchovy a vzdelávania,
- Metodické pokyny a usmernenia v oblasti základného vzdelávania a výchovy,
- Metodické pokyny a usmernenia v oblasti stredoškolského vzdelávania a výchovy,
- Metodické pokyny a usmernenia v oblasti špeciálnej výchovy a vzdelávania,
- Metodické pokyny a usmernenia v oblasti vzdelávania v cirkevných a súkromných školách,
- Národný program výchovy a vzdelávania – Milénium,
- Konceptia výchovy a vzdelávania národnostných menšín,
- Konceptia výchovy a vzdelávania rómskych detí a žiakov vrátane rozvoja stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania,
- Klasifikácia vzdelávania ISCED.

Výber ukazovateľov - školstvo

ŠKOLSTVO	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
Zariadenie	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Materská škola	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Základná škola		(•)	•	•	•	•	•	•	•
Gymnázium					•	•	•	•	•
Stredná odborná škola					•	•	•	•	•
Konzervatórium								•	•
Školské hospodárstvo a stredisko odbornej praxe						•	•	•	•
Nadstavbové a pomaturitné štúdium					•	•	•	•	•
Základná umelecká škola				•	•	•	•	•	•
MŠ pre deti so zdravotným znevýhodnením			•	•	•	•	•	•	
ZŠ pre žiakov so zdravotným znevýhodnením					•	•	•	•	•
Praktická škola				•	•	•	•	•	•
Odborné učilište pre žiakov so zdravotným znevýhodnením					•	•	•	•	•
Školy a triedy pre deti a žiakov s nadaním					•	•	•	•	•
Školský klub		(•)	•	•	•	•	•	•	•
Školské stredisko záujmovej činnosti			•	•	•	•	•	•	•
Centrum voľného času			•	•	•	•	•	•	•
Školský internát				•	•	•	•	•	•
Diagnostické centrum							•	•	•
Reedukačné centrum							•	•	•
Liečebno-výchovné sanatórium							•	•	•
Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva					•	•	•	•	•
Škola v prírode						•	•	•	•
Vysoké školy							•	•	•

Poznámka:

• odporúčaná vybavenosť,

(•) ZŠ neplnoorganizovaná s ročníkmi 1. 4. Zariadenie školy v prípade, ak je predpoklad, že sa do nej prihlási najmenej 30 detí, ktoré majú plniť povinnú školskú dochádzku v tejto základnej škole

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – školstvo

ŠKOLSTVO		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.									
Zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▶ 100	
Materská škola	deti / trieda	min. 10, max. 20-22									
	dostupnosť	400m									
Základná škola	žiak / trieda			pre 0. roč. max. 16; pre I. st. 12 - 25, pre 1. roč. max. 22; pre II. St. 15, max. 28							
	dostupnosť	500 – 800 m									
Gymnázium	žiak / trieda							17 – 34			
	spádové územie							30 000 obyv.			
Stredná odborná škola	žiak / trieda							17 – 34			
	spádové územie							30 000 obyv.			
Konzervatórium	žiak / trieda										
	spádové územie										
Školské hospodárstvo a stredisko odbornej praxe											
Nadstavbové a pomaturitné štúdium											
Základná umelecká škola	žiak/trieda				počet žiakov jednotlivých odborov podľa učebných plánov						
MŠ pre deti so zdrav. znevýhodnením	deti/trieda				min. 4 - max. 8						
ZŠ pre žiakov so zdrav. znevýhod.	žiak/trieda				min. 4 - max. 10						
Praktická škola	žiak/trieda				min. 4, max. 10; viacnásobné postihnutie, autizmus, max. 6						
Odborné učilište pre žiakov so zdravotným znevýhodnením	žiak/trieda					min. 4 - max. 10					
Školy a triedy pre deti a žiakov s nadaním								1. - 4. roč. max. 12; 5. - 9. roč. max. 16; SOŠ max. 22			
Školský klub	žiak/oddelenie			max. 25							
Školské stredisko záujmovej činnosti	žiak/záujmový útvar				max 22; žiaci so zdravotným postihnutím max. 10						
Centrum voľného času	žiak/záujmový útvar										
Školský internát	žiak/výchovná skupina					max. 30					
Diagnostické centrum	dieťa/diagnost. skupina		lokalizácia špecifická, min. 4 - max. 8, pobyt trvá spravidla 12 týždňov								
Reedukačné centrum	dieťa/výchovná skupina		lokalizácia špecifická, min. 4 - max. 8, max. päť matiek s deťmi								
Liečebno-výchovné sanatórium	dieťa/výchovná skupina		lokalizácia špecifická, max. 8, pobyt trvá spravidla 3 až 12 mesiacov								
Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva	spádové územie							30 000 obyv.			
Škola v prírode	dieťa, žiak	lokalizácia špecifická, ubytovanie a stravovanie pre min. 25 detí/žiacov									
Vysoké školy											

3.4 ZARIADENIA TELOVÝCHOVY, ŠPORTU A POHYBOVEJ REKREÁCIE

Pohybová aktivita je kľúčovým faktorom zdravého spôsobu života a vysoko efektívnym prostriedkom podpory zdravia. v modernej spoločnosti je šport všeobecne akceptovanou súčasťou života prirodzene ovplyvňujúcou všetky jeho zložky, avšak na druhej strane vzťah k športu a preferovanie jednotlivých športových aktivít sú výrazne ovplyvňované celkovou ekonomickou a kultúrnou úrovňou spoločnosti, sociokultúrnymi zafixovanými vzormi využívania voľného času a štruktúrou ponuky vo sfére obsluhy voľného času. Súčasná spoločnosť si uvedomuje potrebu starostlivosti o zdravie, telo a ducha ako protiklad dopadu rôznych civilizacyjnych prvkov. Nachádza to odozvu vo filozofii fitness a wellness, predstavujúcich harmóniu tela a duše, ktorú môže človek dosiahnuť aktívnym prístupom k vlastnému životnému štýlu, zdraviu, kráse a vitalite zlepšovaním telesnej a duševnej kondície.

Šport v súčasnosti je v celosvetovom meradle výrazne ovplyvnený nasledovnými faktormi:

- výraznou komercializáciou tejto oblasti spoločenského života,
- negatívnym vplyvom digitalizovaného sveta,
- snahou o dosiahnutie maximálnych výkonov,
- negatívnym vplyvom agresivity fanúšikov,
- vplyvom stávk na športový výsledok.

V súčasnom životnom štýle sa aj u nás začínajú dostávať do popredia nové inovačné trendy športovo-spoločenských aktivít, medzi ktoré možno zaradiť:

- adrenalinové športy (športové aktivity spojené so značným fyzickým rizikom a často spojené s pobytom v drsnom prostredí – lietanie na rogate, rafting, skalolezectvo, príbojový surfing),
- live-time sports (športové aktivity realizovateľné počas celého života do vysokého veku – tenis, golf, jachting, jazdectvo),
- soft-gymnastic (pohybové aktivity importované z Orientu zamerané na prežitie vlastného tela, na výrazovú a estetickú stránku pohybu a na životnú filozofiu),
- cvičenie s trénerom,
- pohyb v rámci rekreačného programu (pohybové aktivity ako súčasť dovolenkových programov),
- terapeutická rekreácia (pohybové a spoločenské aktivity pre skupiny postihnutých ľudí pomáhajúca k návratu do sociálneho života),
- rôzne formy tzv. netradičných športov vychádzajúcich z historických tradícií jednotlivých etník.

Základný programový dokument, ktorý rieši oblasť športu a telovýchovy v SR je Národný program rozvoja športu (NPRS) na roky 2001 – 2010. Hlavné úlohy a opatrenia NPRS sú zamerané na riešenie nasledovných oblastí: školská telesná výchova, šport pre všetkých, výkonnostný šport, športovo-talentovaná mládež, ekonomika, financovanie a legislatíva, materiálno-technické zabezpečenie a ďalšie prierezové oblasti športu.

Hlavnými koncepčnými princípmi v dlhodobom vývoji športu a telovýchovy v jednotlivých oblastiach sú hlavne:

oblasť školskej výchovy – pre harmonický a zdravý vývin detí a mládeže zabezpečiť skvalitnenie športového vybavenia pre proces školskej a mimoškolskej telesnej výchovy detí a mládeže vrátane detí a mládeže so zdravotným postihnutím v dvoch základných okruhoch:

- skvalitnenie vybavenia ihrísk a telocviční v existujúcich školských areáloch (projekt „Vráťme šport do škôl“),
- riešenie nových športových zariadení v rámci integrovaného vybavenia sídiel pre šport a kultúru a ich využívanie v rámci školskej výučby a organizovanej mimoškolskej činnosti.

oblasť športu pre všetkých - pre regeneráciu telesných a duševných síl človeka, s cieľom upevňovať jeho zdravie a zvyšovať telesnú zdatnosť športovú a telovýchovnú vybavenosť riešiť:

- v sídlach v rámci obytných súborov v spolupráci so štátnou správou, samosprávou, podnikateľskými subjektmi a občianskymi združeniami realizovať a prevádzkovať športové zariadenia a vytvárať podmienky na rozvoj športu pre všetkých,
- zvýšenú pozornosť venovať prímestským športovo-rekreačným areálom a vytvárať sieť nenáročných športových zariadení v kontaktovom prírodnom prostredí a v dostupnosti pre denné a hodinové využitie,
- športové areály vo voľnej krajine, sú spravidla súčasťou stredísk a areálov turizmu a rekreácie - v strediskách a areáloch s najvyššou úrovňou vybavenia je potrebné priebežne zabezpečovať športové vybavenie tak, aby kvalitou spĺňalo technické homologizačné podmienky aj pre organizovanie medzinárodných súťaží

oblasť výkonnostného športu, vrcholového športu a štátnej športovej reprezentácie

- skvalitniť podmienky v tzv. centrách prípravy.

Trendy v oblasti telovýchovy, športu a pohybovej rekreácie

So zmenami v organizácii športu, vlastníckych a užívateľských vzťahov k športovým zariadeniam, ako aj vo vzniknutej novej ponuke pre pasívne trávenie voľného času (rôzne herne, nákupné centrá, krátkodobé poznávacie zájazdy a pod.), klesol záujem o organizované formy aktívneho pohybu v rámci relatívne stálych kolektívov.

Zmysluplné trávenie voľného času, zdravý životný štýl, telesná aktivita a aktívny odpočinok je síce vecou každého jednotlivca, avšak poskytnutie celého systému od najdostupnejších až po náročnejšie formy je vecou spoločenského prístupu a subjektov na všetkých úrovniach. Trendy zo zahraničia sa prenášajú i na Slovensko a možno ich zhrnúť do nasledujúcich bodov:

- na jednej strane sa prejavuje silnejúca komercializácia športovo – telovýchovnej ponuky so stúpajúcou životnou úrovňou obyvateľstva, v protiváhe ku komerčným aktivitám rozvoj športovo-rekreačných príležitostí prevádzkovo menej náročných voľne prístupných zariadení pre obyvateľov,
- zmena v štruktúre športovania, resp. v pohybových aktivitách najmä v mestskom priestore sa prejavuje znižovaním záujmu o organizovaný šport v prospech individuálneho, resp. komerčného športu,
- do popredia sa dostáva individuálny šport v neorganizovanej forme, zvyšuje sa záujem o individuálne typy športu a medzi mládežou „trendové“ voľné a nové formy pohybu,
- v rámci trávenia voľného času sa predpokladá stúpajúci záujem nielen jednotlivcov, ale aj menších spoločenských skupín a sociálne viazaných skupín o športovo-rekreačné aktivity,
- integrácia využívania areálov a zariadení všetkých systémov športu a rekreácie pre športovo-rekreačné aktivity širokej škály obyvateľstva, čo zodpovedá všeobecnému trendu ekonomizácie využívania športových zariadení,
- zvyšuje sa dopyt po komplexnosti areálov a zariadení a doplnenie o obslužné, resp. iné súvisiace funkcie podľa navrhnutej profilácie územia,
- do výhľadu sa očakáva zvyšovanie nárokov na nové formy aktivít a na ich rôznorodosť, komplexnosť a kvalitu.

Trend vo viacúčelovosti sa prejavuje v dvoch rovinách:

- začlenením areálov pre rôzne využitie do organizovaného priestoru sa vytvárajú podmienky pre ich spoločné doplnkové funkcie a širšie sociálne a spoločenské kontakty,
- pri zodpovedajúcich parametroch a doplnkových zariadení sa umožňuje využívanie pre šport pre všetkých ako aj výkonnostný šport, príp. aj školskú telovýchovu a zohľadňuje sa možnosť využitia zariadenia aj pre iné účely (napr. kultúrne).

Trendy v štruktúre aktivít sa prejavujú nasledovne:

- pretrváva záujem o tradičné športy (futbal, hokej),
- zvyšuje sa záujem o rekreačné bicyklovanie,
- populárne zostáva plávanie, novým trendom sú vodné aktivity zamerané na regeneráciu a zábavu,
- pretrváva záujem o tenis a narastá záujem o golf aj v širšej skupine obyvateľov,
- pribúdajú nové druhy trendových športov ako rôznorodosť prejavu životného štýlu mládeže,
- záujem o beh, jogging, fitness, wellness,

- zvyšuje sa záujem o relaxačné možnosti pre seniorov,
- Nové trendy v rámci vývoja školských zariadení znamenajú:

- špecializáciu na určité druhy športu,
- skvalitňovanie športovísk, intenzifikácia školských športových areálov, rozširovanie štruktúry športovísk so zapájaním tretích subjektov do rekonštrukcie a rozvoja športovísk v rámci školských areálov a ich následné využívanie aj širšou verejnosťou.

Kritériá pre výber štandardov

Hlavným cieľom návrhov štandardov je vytvárať lepšie podmienky pre rozvoj telovýchovy a športu, hlavne rekreačnou formou (školská je súčasťou školských zariadení a výkonnostný a vrcholový šport má svoje špecifiká) so zameraním na podporu športovania širokej verejnosti prostredníctvom ponuky športových aktivít pre všetky vekové kategórie obyvateľov mesta alebo obce.

Pri tvorbe štandardov telovýchovných a športových zariadení sa odporúča základná klasifikácia podľa počtu obyvateľov (osídlenia) daného regiónu, obce, zóny. Pre návrh zariadení je potrebné vychádzať z aktuálneho stavu športovej vybavenosti, demografických výhľadov a tradícií konkrétneho územia.

Odporúčaná skladba športových a telovýchovných zariadení pre obce určitej veľkostnej kategórie je orientačná a môže byť ovplyvnená ďalšími miestnymi podmienkami, napr.:

- klimatickými podmienkami
- charakterom krajiny
- miestnymi záujmami
- miestnou tradíciou jednotlivých športov a pod.

Základným cieľom pri napĺňaní požiadaviek obyvateľstva na športové aktivity v sídlach je zabezpečiť:

- druhovú skladbu jednotlivých zariadení,
- časovú dostupnosť zariadenia,
- kvalitu zariadenia,
- dostupnosť zariadení pre všetky vrstvy a vekové skupiny obyvateľov.

Použitá literatúra

- Zákon č. 288/1997 Z. z. o telesnej kultúre a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov,
- Zákon o telesnej kultúre č. 288/1997 Z. z. v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 83/1990 Zb. o združovaní občanov,
- Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky,
- Zákon č. 315/1992 Zb. o verejných telovýchovných, športových a turistických podujatiach,
- Zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov,
- Zákon o organizácii a podpore športu schválený 26. 3. 2008,
- Úplné znenie zákona č. 28/2009 o telesnej kultúre,
- Návrh zákona o výchove a vzdelávaní (školský zákon) z roku 2008 a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Vyhláška MŠ SR č. 257/1998 Z.z. o podmienkach získavania odbornej spôsobilosti na vykonávanie špecializovaných činností v oblasti telesnej kultúry, v znení vyhlášky č. 300/2000 Z.z.,
- Vyhláška MŠ SR č. 65/1988 Zb. o športových školách a stredných odborných učilištiach s triedami s vrcholovou prípravou,
- Európska charta o športe pre všetkých a Biela kniha o športe Európskej komisie z roku 2007,
- Národný program rozvoja športu z roku 2001,
- Zásady a pravidlá územného plánovania, VÚVA Brno, Urbion Bratislava, 1983,

- Princípy a pravidlá územního plánování – Ústav územního rozvoje Brno, 2007,
- Generel sportovníh zařízení ve městě Brně pro výkonnostní, sport, pohybovou rekreaci a školní tělovýchovu, URBANISMUS ARCHITEKTURA DESIGN - STUDIO, spol. s r.o., 2007,
- Územný generel športu a rekreácie hlavného mesta SR Bratislavy, FORM – Projekt, 2009,

Výber ukazovateľov – zariadenia telovýchovy, športu a pohybovej rekreácie

TELOVÝCHOVA a ŠPORT	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Ihrisko pre deti	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Ihrisko pre mládež a dospelých	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Ihrisko maloplošné (menej ako 2 000 m ² celk. plochy)	●	●	●	●	●	●	●	●	
Ihrisko veľkoplošné (viac ako 2 000 m ² celk. plochy)			●	●	●	●	●	●	●
Telocvičňa			●	●	●	●	●	●	●
Športová hala				●	●	●	●	●	●
Športový štadión					●	●	●	●	●
Otvorený plavecký bazén			○	●	●	●	●	●	●
Krytý plavecký bazén			○	●	●	●	●	●	●
Otvorená ľadová plocha		●	●						
Zimný štadión otvorený					●	●	●	●	●
Zimný štadión krytý							●	●	●
Relaxačné centrum				●	●	●	●	●	●
Wellness								●	●
Centrum pohybových aktivít ** (wellness, relaxačné centrum)					○	○	●	●	●

Poznámka:

● odporúčaná vybavenosť

○ alternatívne doplnenie vybavenosti

výber minimálnych štandardov ihrísk a telocviční vychádza z empirických poznatkov a štatistických prieskumov MOŠ

(x)* - výskyt zariadenia závisí od funkcie obce (významné turistické centrum, kúpeľná funkcia a pod.)

** novým druhom zariadení sú v súčasnosti novovznikajúce centrá pohybových aktivít, ktoré obsahujú zariadenia pre samotné pohybové aktivity (krytý objekt s bazénmi, vodnými atrakciami, priestory pre aerobik, relaxáciu, masáže, soláriá atď.). Ich súčasťou môžu byť netelovýchovné zariadenia (reštaurácie, kaviarne, obchody, služby). Vonkajšie plochy sú sezónneho charakteru, obsahujú najčastejšie bazény, ihriská, odpočinkové trávnaté plochy. Lokalizáciu zariadení pohybových aktivít uprednostňovať v území s významnou koncentráciou obyvateľstva; v ostatných prípadoch zaistiť napojenie na MHD a cyklistické trasy

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – zariadenia telovýchovy, športu a pohybovej rekreácie

TELOVÝCHOVA a ŠPORT		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼ 1	▼ 2	▼ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Ihrisko pre deti	m ² uprav. poz./obyv.	0,8								
Ihrisko pre mládež a dospelých	m ² uprav. poz./obyv.	0,7								
Ihrisko maloplošné (menej ako 2 000 m ² celk. plochy)	m ² hracej pl./ob.	0,3								
Ihrisko veľkoplošné (viac ako 2 000 m ² celk. plochy)	futbal. ihrisko (m)			90/45	100/65/2000 div.	1x100/65/3000 div.				
	FI cvičné					100/65	1x100/65 90/45	1x100/65	3x100/65	5x100/65
Telocvičňa	m ² čistej úž.pl./ob.			0, 05						
	(vrát. školských)			12x24	12x24	12x24	12x24	12x24	12x24	12x24
	Dostupnosť do 600 m			18/30	18/30	18/30	18/30	18/30	18/30	18/30 18/36
Športová hala	[m]				18/30	18/36/600 div.	24/42/1500 div.	24/42/3000 div. 24/42/1500 div. 18/36/600 div.		
Športový štadión	FŠ [m]					105/70/7000div.		105/70/15000 div.	105/70/15000div.	
Otvorený plavecký bazén	m ² čistej vod..pl./ob. (m)			0,04 (25/12)*	25/15	25/15	50/21	50/21	50/21	50/21
	Dostupnosť do 800 m						25/15	25/15	25/15	25/15
Krytý plavecký bazén	m ² čistej vod..pl./ob			0,011 (12/7,5)*	12/7,5	12/7,5	12/7,5	12/7,5	12/7,5	12/7,5
				15/15	15/15	15/15	15/15	15/15	15/15	15/15
Otvorená ľadová plocha	[m ² hlavnej účel. plochy]		1800							
Zimný štadión otvorený	[m ² hlavnej účel. plochy]					(1800)*	(1800)*	1800	1800	1800
Zimný štadión krytý	[m ² hlavnej účel. plochy]								1800 6000 div	
Centrum pohybových aktivít (Wellness, Relaxačné centrum)	m ² cvič. pl. pre aktivity na suchu					(380)*	(380)*	380	380	380
	m ² cvič. pl. pre aktivity vo vode					(500)*	(500)*	500	500	500

TELOVÝCHOVA a ŠPORT		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼ 1	▼ 2	▼ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
	optimálna pešia dostupnosť					15 minút od bydliska				

Poznámka:

(x)* - výskyt zariadenia závisí od funkcie obce s mestským štatútom (významné turistické centrum, kúpeľná funkcia atď.)

dostupnosť k športovým zariadeniam (všeobecne) 500 - 1600 m,

dostupnosť k ihriskám pre deti a mládež - do 400 m,

dostupnosť k ihriskám pre dospelých - do 600 m.

3.5 ZARIADENIA CESTOVNÉHO RUCHU

Cestovný ruch ovplyvňujú spoločenské a ekonomické zmeny, ktoré sa odrážajú v životnom štýle a v zmene hodnotových systémov spoločnosti, teda aj účastníkov cestovného ruchu. Z hľadiska CR možno považovať za najdôležitejšie:

- vzťah k ochrane prírody a tvorbe krajiny, k životnému prostrediu,
- postoj k práci, hodnote voľného času a uvedomeniu si seba samého,
- ekonomické možnosti a konkurenciu, prepravné možnosti, sociálne vzťahy a demografickú situáciu, bezpečnosť.

Zmeny v demografickej štruktúre Európy významne ovplyvňujú oblasť CR. Očakáva sa ďalší nárast počtu starších ľudí (65⁺), stúpať by mal aj počet ľudí starších ako 50 rokov cestujúcich v oveľa vyššej miere ako v minulosti. Najvýznamnejší nárast sa očakáva v oblasti kúpeľného a zdravotného CR, ako aj poznávacieho CR založeného na kultúrnom a prírodnom dedičstve. Objavujú sa nové rýchlo sa rozvíjajúce destinácie ponúkajúce inovované produkty a služby.

Strategickým cieľom rozvoja CR podľa Novej stratégie cestovného ruchu SR do roku 2013 (z roku 2005) je zvyšovať jeho konkurencieschopnosť lepším využívaním potenciálu, so zámerom vyrovnávania regionálnych disparít a tvorby nových pracovných príležitostí.

Regionalizáciu cestovného ruchu v SR špecifikuje a vyhodnocuje prírodný, kultúrny a historický potenciál jednotlivých turistických regiónov z hľadiska jeho využiteľnosti a priorít pre jednotlivé aktivity a formy CR a ich využiteľnosť z krátkodobého a dlhodobého hľadiska a rozdeľuje územie Slovenska do 21 oblastí CR. Ako ťažiskové formy cestovného ruchu boli v nej určené: letná turistika a pobyt pri vode, kúpeľný a zdravotný CR, zimný CR a zimné športy, mestský a kultúrny CR a vidiecky CR a agroturistika. To znamená, že v podmienkach Slovenska sa ponuka CR bude uplatňovať v nasledovných oblastiach:

- poznávací CR (kultúrny, historický, technický a pod.),
- CR zameraný na rôzne druhy turistiky (pešia, cyklistická, lyžiarska, horská, vodná), CR orientovaný na športové vyžitie, príp. dobrodružstvo (lyžovanie, závesné lietanie, vodné športy, golf),
- rekreačný (voľnočasový) CR,
- vidiecky CR a agroturistika,
- kongresový, incentívny (motivačný) a profesný CR,
- mestský a nákupný CR,
- kúpeľný a zdravotný CR,
- cirkevný (sakrálny) CR.

Trendy vývoja

S novými trendmi v CR sa menia požiadavky a celkové správanie účastníkov CR, poskytujú sa nové druhy služieb, výraznejšie sa rozvíjajú wellness služby, ktoré v minulosti patrili skôr do sféry zdravotníctva. V oveľa väčšej miere sa najmä vo väčších mestách začína rozvíjať kongresový CR. Tieto a ďalšie zmeny si vyžiadali kategorizovať nové druhy ubytovacích zariadení jednak z hľadiska úrovne a rozsahu služieb v rámci tej istej kategórie (kongresový hotel, wellness hotel, kúpeľný hotel, boutique hotel, apartmánový hotel; turistická ubytovňa = hostel), ale tiež ako celkom novú kategóriu (apartmánový dom), resp. zmenu názvu zariadenia v nových rozvojových trendoch (turistická ubytovňa = hostel).

Trendy a smery vývoja:

- dovolenka a oddych sa stali v modernej spoločnosti základnými ľudskými potrebami, avšak trendom bude cestovanie na kratší čas, bližšie a lacnejšie,
- zájazdy do exotických krajín, ktoré zaznamenávali v posledných rokoch boom, pravdepodobne ustúpia bližším destináciám,
- za najrýchlejšie expandujúci segment CR sa považuje mestský cestovný ruch, ktorý je spojený s víkendovými pobytmi v mestách ako tretej a štvrtej dovolenky. Európske trendy ukazujú pokles návštev-

nosti veľkých miest v prospech malých miest a nových destinácií, avšak osobitné postavenie si zachovávajú hlavné mestá,

- väčší význam znova nadobudne doprava vlastným autom,
- oveľa väčšiu šancu získa dovolenka vo vlastnej krajine; domáci turizmus nadobudne na význame a už v súčasnosti sa mnohé cestovné kancelárie začali zameriavať na propagáciu domácich dovolení,
- poskytovatelia CR budú spolupracovať na vytváraní spoločných produktov s ostatnými podnikateľmi v okolí a robiť účinný marketing najmä na domácom trhu, čo znamená znižovanie cien, resp. ich efektívnejšie využívanie, ponuku služieb za výhodné ceny alebo nejakú pridanú hodnotu k cene ubytovania, motiváciu hostí k opätovným návštevám vernosťnými a klubovými programami,
- prostriedkom podpory domáceho turizmu sa stávajú City alebo Regional Cards, ktoré poskytujú návštevníkom rôzne zľavy v múzeách, galériách, reštauráciách, v doprave a pod.,
- k jednej z najperspektívnejších oblastí turizmu aj z hľadiska starnutia populácie patrí kúpeľníctvo; Slovensko má výborný prírodný potenciál pre využitie tohto faktu, tradíciu a odborne zdatný personál,
- pre želaný rozvoj turizmu je potrebné zlepšovať organizačné zabezpečenie CR, najmä propagovať destinácie a rozširovať sieť turistických informačných kancelárií.

Kritériá pre výber štandardov

Cestovný ruch v kontexte s navrhovaním štandardov viazaných na lokalizáciu v mestách a obciach sa zameriava jednak na ubytovacie zariadenia rôznej druhej štruktúry a jednak na ihriská, športové zariadenia a objekty, ktoré súvisia s rekreáciou každodennou, krátkodobou, víkendovou (pohybovou) rekreáciou, ktorá je spojená s voľným časom a dostupnosťou k športovým zariadeniam. Každodenná, krátkodobá rekreácia, ktorá vyplýva z disponibilite voľného času obyvateľov a vhodnej dostupnej vzdialenosti, sa prelína so športom, nakoľko využíva identické športové zariadenia ako ihriská (pre deti, mládež, dospelých), viacúčelové rekreačné areály, prírodné i umelé kúpaliská, relaxačné centrá, wellness. Štandardy pre pohybovú rekreáciu sú riešené v kapitole telovýchova a šport.

Základným kritériom pri výbere ukazovateľov a návrhu štandardov ubytovacích zariadení cestovného ruchu je veľkosť obce a jeho dominujúca funkcia (administratívna, priemyselná, kúpeľná, rekreačná, kongresová, historicky zmiešaná, a pod.).

- štruktúru hotelov podľa tried ovplyvňujú dominujúce funkcie obce, pričom pre vyššie veľkostné kategórie sídiel sú preferované najvyššie, mestotvorné kategórie ubytovacích zariadení,
- pre mestské sídla vo všeobecnosti sú najfrekventovanejšou kategóriou hotely triedy ^{***}, ktoré sa výrazne líšia od štandardných a budget hotelov, ako aj od hotelov luxusných a hotelov prvých tried,
- hotely vyšších kvalitatívnych kategórií a hotely luxusné bývajú často krát súčasťou kongresových centier a spoluvytvárajú reprezentatívne verejné priestory,
- pribudla nová veľmi populárna kategória ubytovacích zariadení – hostely, ktoré predstavujú menšie zariadenia s výhodnými cenami a umiestňovaním spravidla v blízkosti centra; využívajú ich prevažne individuálni návštevníci, ktorí prichádzajú zväčša za spoznaním mesta, prípadne za zábavou,
- v obciach so štatútom mesta najnižších veľkostných kategórií sú preferované nižšie kategórie ubytovacích zariadení (pokiaľ ich lokalizáciu v predmetnom území nezdôvodňuje ich dôležitosť a význam špecifická funkcia), rozvoj ubytovacích zariadení ostatných kategórií (motely, botely, chatové osady), sú výrazne ovplyvňované prírodným prostredím,
- odporúčané veľkosti hotelov podľa polohy v meste: centrum mesta 200–500 lôžok, širšie centrum mesta 100 – 200 lôžok, okraj mesta 50 – 100 lôžok,
- do horských sídiel s atraktívnym prírodným prostredím sa lokalizuje nový druh ubytovacích zariadení – tzv. horské apartmány,
- v mestskom prostredí, v sídlach veľkostnej kategórie do 5 000 a 10 000 obyvateľov, pokiaľ nemajú významnú funkciu (napr. mesto s kúpeľným štatútom), hotely by neboli schopné ziskovej prevádzky, preto sa v takýchto prípadoch uvažuje s kategóriou penziónov,
- lokalizácia hotelov v mestských sídlach si vyžaduje primeranú dostupnosť verejnou aj individuálnou dopravou s možnosťou krátkodobého i dlhodobého odstavenia vozidiel.

Hodnota štandardov ubytovacích zariadení sa v podmienkach trhového hospodárstva nedá jednoznačne doporučiť, pretože sa riadi zákonom ponuky a dopytu. Ovplyvnená je konkurencieschopnosťou prevádzkovateľov, atraktivitou lokality, špecifickými podmienkami územia. Taktiež závisí aj od ďalších faktorov, akými sú napríklad stav a vývoj ekonomiky, jej orientácia a štruktúra a stupeň jej zapojenia do medzinárodnej výmeny v jednotlivých sídlach, ekonomická situácia a z nej odvodená životná úroveň hlavných vysielacích krajín, kultúrny a spoločenský život v našich sídlach, ale aj vývoj výmenných kurzov, konkurencieschopnosť Slovenska ako turistickej destinácie v európskom priestore, účinnosť propagácie a marketingu na národnej a v súčasnosti veľmi aktuálnej spolupráci na regionálnej, ako aj na nižších úrovniach.

Použitá literatúra

- Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 40/1994 Zb. v znení neskorších predpisov – Občiansky zákonník
- Zákon č. 455/1991 o živnostenskom podnikaní (Živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov,
- Vyhláška MH SR č. 277/2008 Z. z., ktorou sa stanovujú klasifikačné znaky na ubytovacie zariadenia pri ich zaraďovaní do kategórií a tried,
- Stratégia rozvoja CR v SR do roku 2013 (uznesenie vlády SR č. 632 z 24. augusta 2005),
- Regionalizácia cestovného ruchu v SR, Ústav turizmu. s.r.o. a Aurex, s.r.o.,
- Zásady a pravidlá územného plánovania, VÚVA Brno, Urbion Bratislava, 1983
- Princípy a pravidlá územného plánovania – Ústav územného rozvoje Brno, 2007,
- Územný generel cestovného ruchu hlavného mesta SR Bratislavy, JELA, s.r.o., 2009
- TOP v cestovaní - príloha k Trendu č. 18 zo 7. mája 2009

Výber ukazovateľov – Zariadenia cestovného ruchu

VEREJNÉ UBYTOVANIE		KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie		▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Hotely H*****						○	●	●	●	●
Hotely H*****				●	●	●	●	●	●	●
Penzióny		(●)	(●)	●	●	●	●	●	●	●
Hostely				●	●	●	●	●	●	●
Horské apartmány		●	●							
Turistická informačná kancelária		(●)	(●)	●	●	●	●	●	●	●

Poznámka:

● odporúčaná potreba vybavenosti,

(●) v prípade významného turistického a rekreačného centra,

○ alternatívne doplnenie vybavenosti,

- s výnimkou Vysokých Tatier a kúpeľov v mestách do 5000 obyvateľov neuvažovať s hotelmi triedy ***** ,*****

V ďalšom rozvoji ubytovacích kapacít v mestských sídlach neuvažovať s hotelmi triedy *, nanajvýš na okrajoch sídiel ako s tranzitnými zariadeniami.

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – Zariadenia cestovného ruchu

VEREJNÉ UBYTOVANIE		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Hotely H*****	poč. lôžok/1000ob.					(3,0)*	3,0	3,0	3,0	3,0
Hotely H*****	poč. lôžok/1000ob.			8,0	8,0	10,0 (7,0)*	7,0	9,0	10,0	12,0
Penzióny	poč. lôžok/1000ob.	(4,0)	(4,0)	4,0	4,0	4,0	3,5	3,0	3,0	3,0
Hostely	poč. lôžok/1000ob.			5,0	5,0	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Horské apartmány	poč. lôžok/1000ob.									
Turistická informačná kancelária	poč. zariadení	(1)	(1)	1	1	1	2	3	4	5

Poznámka:

- s výnimkou Vysokých Tatier a kúpeľov v mestách do 5000 obyvateľov neuvažovať s hotelmi triedy ***** ,*****

Odporúčané veľkosti hotelov podľa polohy v meste:

- Centrum mesta 200-500 lôžok,
- širšie centrum mesta 100 - 200 lôžok,
- okraj mesta 50 - 100 lôžok.

3.6 ZARIADENIA ZDRAVOTNÍCTVA

Otázka zdravia nadobúda čoraz väčší význam na celosvetovej, európskej a národných úrovniach. Trvalá udržateľnosť dobrého zdravia a zlepšenie kvality života je hlavným cieľom nielen Európskej únie, ale aj organizácií, ktoré sa svojou politikou a aktivitami zapájajú do procesov na zlepšenie verejného zdravia, prevencie ochorení a určovaní zdrojov ohrozenia zdravia.

Dominantnými cieľmi viacerých programov EÚ sú najmä podpora zdravia, prevencia ochorení, zlepšenie životných podmienok a kvality zdravotníckych služieb, zabezpečenie prístupu ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti pre všetkých občanov a zvyšovanie zdravotného povedomia.

Dostupnosť podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO) predstavuje možnosť dostať zdravotnú starostlivosť v prípade, keď ju človek potrebuje. Z tohto pohľadu sa rozlišujú tri typy dostupnosti zdravotnej starostlivosti:

- **geografická dostupnosť** (v zmysle vzdialenosti a časovej dostupnosti)
- **finančná dostupnosť** (možnosť človeka si svojím príjmom zabezpečiť starostlivosť)
- **sociálna dostupnosť** (prístupnosť pre všetky vrstvy a kategórie obyvateľstva)

Reforma zdravotníctva v SR zaviedla do praxe nový pojem, minimálnu sieť poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, ktorá garantuje efektívnu dostupnosť, plynulosť, sústavnosť a odbornosť poskytovania zdravotnej starostlivosti. Ide o dôležitý nástroj zdravotnej politiky štátu, ktorý má zabezpečiť bezpečné fungovanie solidárneho systému verejného zdravotného poistenia. Dohľad nad dodržiavaním ustanovení o minimálnej sieti vykonáva Úrad pre dohľad na zdravotnou starostlivosťou.

Minimálna sieť je podľa § 5 zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zadefinovaná ako „usporiadanie najmenšieho možného počtu verejne dostupných poskytovateľov na území príslušného samosprávneho kraja alebo na území príslušného okresu v takom počte a zložení, aby sa zabezpečila efektívne dostupná, plynulá, sústavná a odborná zdravotná starostlivosť s prihliadnutím na:

- počet obyvateľov príslušného územia vrátane možnej odchýlky vo vzťahu ku geografickým a demografickým podmienkam príslušného územia,
- chorobnosť a úmrtnosť obyvateľov príslušného územia,
- migráciu cudzincov a osôb bez štátnej príslušnosti na príslušnom území,
- bezpečnosť štátu.“

Poskytovatelia zdravotnej starostlivosti poskytujú:

- ambulatnú zdravotnú starostlivosť,
- ústavnú zdravotnú starostlivosť,

Formy poskytovania zdravotnej starostlivosti sú:

- ambulatná starostlivosť
 - všeobecná,
 - špecializovaná,
- ústavná starostlivosť,
- lekárenská starostlivosť.

V rámci všeobecnej ambulantnej starostlivosti sa poskytuje lekárska služba prvej pomoci najmenej v rozsahu verejnej minimálnej siete poskytovateľov.

V rámci ústavnej starostlivosti v nemocnici sa poskytuje ústavná pohotovostná služba najmenej v rozsahu verejnej minimálnej siete poskytovateľov.

Zariadenia ambulantnej zdravotnej starostlivosti

Zdravotnícke zariadenie ambulantnej zdravotnej starostlivosti je určené na poskytovanie zdravotnej starostlivosti osobe, ktorej zdravotný stav nevyžaduje nepretržité poskytovanie zdravotnej starostlivosti nepresahujúce 24 hodín.

Zariadenia ambulantnej zdravotnej starostlivosti sú:

- a) **ambulancia** - je základná ucelená jednotka určená na poskytovanie zdravotnej starostlivosti, ktorá nevyžaduje pobyt osoby na lôžku. Ambulancie sa členia na
- ambulancie všeobecnej ambulantnej zdravotnej starostlivosti,
 - ambulancie špecializovanej ambulantnej zdravotnej starostlivosti v príslušnom špecializačnom odbore.
 - ambulanciou je aj dopravný prostriedok osobitne upravený a vybavený na poskytovanie zdravotnej starostlivosti.
- b) **zariadenie na poskytovanie jednodňovej zdravotnej starostlivosti** - je určené na vykonanie chirurgických výkonov v príslušných špecializačných odboroch alebo na vykonanie takých diagnostických výkonov a liečebných výkonov, pri ktorých sa predpokladá, že zdravotný stav osoby bude vyžadovať nepretržitý pobyt osoby na lôžku nepresahujúci 24 hodín.
- c) **stacionár** - je určený na poskytovanie ambulantnej zdravotnej starostlivosti osobám, ktorých zdravotný stav vyžaduje opakované denné poskytovanie ambulantnej zdravotnej starostlivosti vždy v nadväznosti na ústavnú zdravotnú starostlivosť alebo ambulantnú zdravotnú starostlivosť.
- d) **poliklinika** - je súbor vzájomne spoločne a jednotne organizovaných ambulancií všeobecnej zdravotnej starostlivosti, ambulancií špecializovanej zdravotnej starostlivosti a zariadení spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek prevádzkovaných spravidla na jednom spoločnom mieste poskytovania zdravotnej starostlivosti,
- e) **agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti**, (v skratke ADOS) poskytuje komplexne domácu ošetrovateľskú starostlivosť a pôrodnú asistenciu pacientom, ktorí nevyžadujú hospitalizáciu alebo hospitalizáciu odmietli a poskytovanie ošetrovateľskej starostlivosti je indikované lekárom. Hlavnou náplňou je poskytovanie komplexnej ošetrovateľskej starostlivosti a rehabilitácie.
- f) **zariadenie spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek (SVaLZ)** - zabezpečujú a vykonávajú vyšetrenia, rozbor, skúšky a liečbu v súvislosti s poskytovanou ambulantnou zdravotnou starostlivosťou alebo ústavnou zdravotnou starostlivosťou. Ide o oddelenia, ktoré nemajú vlastné lôžka či pacientov; tí sú k nim s príslušnou požiadavkou na diagnostiku alebo liečbu odosielaní z ambulancií, alebo lôžkových oddelení.
- g) **mobilný hospic** - je nový druh zdravotníckej starostlivosti, ktorý sa poskytuje pre nevyliciteľne chorého a zomierajúceho pacienta v domácom prostredí, Komplexná starostlivosť sa poskytuje, s cieľom zmierniť utrpenie a zlepšiť kvalitu jeho života a jeho rodiny.

Zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti

Zdravotnícke zariadenie ústavnej zdravotnej starostlivosti je určené na poskytovanie zdravotnej starostlivosti osobám, ktorých zdravotný stav vyžaduje nepretržité poskytovanie zdravotnej starostlivosti spojené s predpokladaným pobytom na lôžku v zdravotníckom zariadení presahujúcim 24 hodín.

Zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti sú:

- a) **nemocnica** - nepretržite poskytuje neodkladnú zdravotnú starostlivosť, špecializovanú zdravotnú starostlivosť a s ňou súvisiacu ambulantnú zdravotnú starostlivosť a lekárenskú starostlivosť v nemocničnej lekární.
1. **všeobecná** - poskytuje ústavnú zdravotnú starostlivosť na pracoviskách rôznych špecializačných odborov.
 2. **špecializovaná** - poskytuje ústavnú zdravotnú starostlivosť prevažne v jednom špecializačnom odbore, prípadne aj v odboroch s ním súvisiacich; a v nemocnici v pôsobnosti: Ministerstva obrany Slovenskej republiky, Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií Slovenskej republiky a Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, v ktorej sa poskytujú špecifické výkony osobám, ktoré sú vo väzbe a vo výkone trestu odňatia slobody. Špecializovanou nemocnicou je aj centrum pre liečbu drogových závislostí, v ktorom sa poskytuje nepretržitá, systematická a dlhodobá programovaná špecializovaná zdravotná starostlivosť osobám, ktoré sú závislé od psychoaktívnych látok, zameraná na zlepšenie ich zdravotného stavu, kvality života a na integráciu do spoločnosti.
- b) **liečebňa** - poskytuje špecializovanú zdravotnú starostlivosť zameranú najmä na poruchy zdravia chronického charakteru so zdlhavým priebehom liečenia.
- c) **hospic** - poskytuje zdravotnú starostlivosť osobám s nevyliciteľnou, a zároveň pokročilou a aktívne progredujúcou chorobou, ktorá spravidla vedie k smrti. Cieľom zdravotnej starostlivosti poskytovanej v hospici

je zlepšenie kvality života, zmiernenie utrpenia týchto osôb a stabilizácia ich zdravotného stavu. Súčasťou hospicu môže byť aj poskytovanie zdravotnej starostlivosti v zdravotníckych zariadeniach ambulantnej zdravotnej starostlivosti vrátane domácej starostlivosti v byte chorého.

d) **dom ošetrovateľskej starostlivosti** - poskytuje sa nepretržitá ošetrovateľská starostlivosť vrátane ošetrovateľskej rehabilitácie osobám, ktorých zdravotný stav si nevyžaduje sústavnú zdravotnú starostlivosť poskytovanú lekárom, ale si vyžaduje nepretržité poskytovanie ošetrovateľskej starostlivosti s predpokladaným pobytom na lôžku presahujúcim 24 hodín a ktorú nemožno vykonávať v prirodzenom sociálnom prostredí osoby.

e) **prírodné liečebné kúpele** - v prírodných liečebných kúpeľoch a v kúpeľnej liečebni sa poskytuje zdravotná starostlivosť osobe na účely stabilizácie zdravotného stavu, regenerácie zdravia alebo prevencie chorôb.

f) **zariadenie biomedicínskeho výskumu** - zariadenie biomedicínskeho výskumu je určené na také poskytovanie zdravotnej starostlivosti, ktoré vedie k získavaniu a overovaniu nových biologických, medicínskych, ošetrovateľských poznatkov a poznatkov z pôrodnej asistencie na človeku a vyžaduje nepretržitý pobyt osoby na lôžku presahujúci 24 hodín.

Povolenie na prevádzkovanie jednotlivých zdravotníckych zariadení vydáva:

Ministerstvo zdravotníctva SR pre:

- ambulancie záchrannej zdravotnej služby a to
 1. ambulancie rýchlej lekárskej pomoci,
 2. ambulancie rýchlej zdravotnej pomoci,
 3. ambulancie rýchlej lekárskej pomoci s vybavením mobilnej intenzívnej jednotky,
 4. ambulancie vrtuľníkovej záchrannej zdravotnej služby
- špecializované nemocnice,
- prírodné liečebné kúpele,
- zariadenia biomedicínskeho výskumu.

Pre potreby zabezpečenia zdravotnej starostlivosti na báze regionálneho princípu sa vychádza z kompetenčného zákona, ktorým bolo stanovené, že samosprávny kraj v rámci preneseného výkonu štátnej správy a v súlade s § 11 ods. 2 zákona č. 578/2004 Z. z. o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov vydáva povolenie na prevádzkovanie nasledovných zariadení:

- ambulancie (okrem ambulancií záchrannej zdravotnej služby),
- zariadenia na poskytovanie jednodňovej zdravotnej starostlivosti,
- stacionára,
- polikliniky,
- agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti,
- zariadenia spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek,
- všeobecnej nemocnice,
- liečebne,
- hospicu,
- domu ošetrovateľskej starostlivosti,
- mobilného hospicu.

Trendy vývoja

Trendy v krajinách Európskej únie v oblasti zdravotníctva smerujú k prioritizovaniu primárnej zdravotnej starostlivosti najmä ambulantnej starostlivosti a preferovaniu jednodňovej diagnostiky a liečby. Zdravotná starostlivosť má aj preventívne zameranie, ktoré smeruje k ochrane zdravia a prevencii chorôb.

Zámerom členských štátov EÚ je posilňovať, prispôbovať a vhodne reformovať zdravotníctvo, vrátane verejného zdravia a hygieny, s cieľom zabezpečiť všeobecnú dostupnosť zdravotníckych služieb postavených na

vedeckých základoch, požadovanej kvality a rozsahu, zodpovedajúce dostupným a perspektívne udržateľným zdrojom.

Dlhodobým zámerom členských štátov EÚ je dosiahnuť najvyšší možný potenciál pre zdravie pre všetkých a to aj posilňovaním zdravia, prevenciou chorôb a úrazov, adekvátnou zdravotnou starostlivosťou pre ľudí s poruchou zdravia, novými formami mobilizácie zdrojov na rozvoj zdravia, účasťou a zodpovednosťou jednotlivcov, skupín, inštitúcií a komunit za sústavný rozvoj zdravia.

Urbanistické aspekty

Z hľadiska územného rozloženia a lokalizácie zariadení vo väzbe na bývanie je pre územné plánovanie dôležité členenie štruktúry zdravotníckych zariadení podľa druhu vybavenosti na základnú, vyššiu a špecifickú vybavenosť.

Základná zdravotnícka vybavenosť

- ambulancie (okrem ambulancií záchranej zdravotnej služby),

Vyššia zdravotnícka vybavenosť

- polikliniky,
- zariadenia na poskytovanie jednodňovej zdravotnej starostlivosti,
- stacionár,
- všeobecné nemocnice
- liečebne,
- agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti,
- zariadenia spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek,
- dom ošetrovateľskej starostlivosti,
- hospice,
- mobilný hospic.

Špecifická a celoslovenská zdravotná vybavenosť

- ambulancie záchranej zdravotnej služby a to
 1. ambulancie rýchlej lekárskej pomoci,
 2. ambulancie rýchlej zdravotnej pomoci,
 3. ambulancie rýchlej lekárskej pomoci s vybavením mobilnej intenzívnej jednotky,
 4. ambulancie vrtuľníkovej záchranej zdravotnej služby
- špecializované nemocnice,
- prírodné liečebné kúpele,
- zariadenia biomedicínskeho výskumu.

Z hľadiska lokalizácie zdravotníckych zariadení (hlavne základnej vybavenosti), vo vzťahu na priestorové usporiadanie a funkčné využívanie územia obcí by bolo žiaduce, združovanie jednotlivých druhov ambulancií do menších komplexov (bývalé zdravotné strediská) z dôvodu znižovania nárokov na rozlohu územia, dopranú dostupnosť a vybavenosť hlavne statickú dopravu a prepravné vzťahy, minimalizácie ciest pacienta k lekárovi.

Kritériá pre výber štandardov

Minimálna sieť zdravotníckych zariadení je také územné usporiadanie zariadení, ktoré vytvára podmienky pre zabezpečenie štátom garantovanej zdravotnej starostlivosti.

Základným cieľom minimálnej siete zdravotníckych zariadení je zabezpečiť:

- dostupnosť jednotlivých druhov zdravotnej starostlivosti,
- jej následnosť, nadväznosť, kvalitu a bezpečnosť, pri rešpektovaní jestvujúcich zdrojov a nákladovej efektivity.

Tvorba siete je kontinuálny proces, ktorý ovplyvňujú viaceré faktory, najmä:

- demografický vývoj,
- geografické podmienky,
- chorobnosť,
- úmrtnosť,
- rozvoj medicíny,
- dostupné finančné zdroje,

Minimálna sieť zdravotníckych zariadení resp. pevná sieť poskytovateľov ústavnej zdravotnej starostlivosti je stanovená na územie okresu alebo viacerých okresov najmenej jedným poskytovateľom ústavnej zdravotnej starostlivosti, ktorý poskytuje neodkladnú zdravotnú starostlivosť.

Ukazovatele

Odporúčané ukazovatele z hľadiska dostupnosti zariadení:

spádové územie pre nemocnicu	100 000 obyvateľov,
spádové územie pre polikliniku	10 000 -15 000 obyvateľov

Zabezpečenie zdravotnej starostlivosti v jednotlivých kategóriách ambulantnej starostlivosti (vyjadrené počtom lekárskeho miest¹ na počet obyvateľov Slovenskej republiky a na počet obyvateľov územia príslušných krajov) je nasledovné:

- všeobecná ambulantná starostlivosť pre dospelých 1733,3 obyvateľov,
- všeobecná ambulantná starostlivosť pre deti a dorast 718,5 deti,
- špecializovaná ambulantná gynekologická starostlivosť 693,6 žien,
- špecializovaná ambulantná zubno-lekárska starostlivosť vrátane detskej 2059,4 obyvateľov.

Agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti (ADOS):

- počet sesterských miest (SM) 808,6 (pre územie SR),
- pre jednotlivé kraje počet SM (podľa počtu obyvateľov) 83,2 – 119,9.

Dom ošetrovateľskej starostlivosti

- pre riadenie a organizáciu ošetrovateľskej starostlivosti v dome 1,00 SM,
- počet sesterských miest pri posteli pacienta je stanovený na minimálne 20 postelí 10 SM, na každých ďalších 5 postelí 0,5 SM,
- počet ďalšieho ošetrojúceho personálu² pri posteli pacienta pre minimálny počet 20 postelí 7, na každých ďalších 5 postelí 0,5 SM.

¹ Lekárskym miestom sa rozumie výkon činnosti lekára s príslušnou odbornou spôsobilosťou v rozsahu 40 hodín fondu pracovného času,1) ak ide o rizikové činnosti, v rozsahu 38 hodín fondu pracovného času. Tento pojem sa používa aj na označenie pracovných miest iných zdravotníckych pracovníkov s vysokoškolským vzdelaním. Ak poskytovateľ ambulantnej všeobecnej zdravotnej starostlivosti alebo ambulantnej špecializovanej zdravotnej starostlivosti podľa povolenia²⁾ poskytuje v jednej ambulancii zdravotnú starostlivosť v dvoch alebo vo viacerých odboroch všeobecnej zdravotnej starostlivosti a špecializovanej zdravotnej starostlivosti, zaraďuje sa do minimálnej siete najviac v rozsahu 1,00 lekárskeho miesta súhrnne pre všetky odbory.

² Za ďalší ošetrojúci personál sa považuje zdravotnícky asistent alebo sanitár

Ústavná zdravotná starostlivosť³:

- akútne lôžka 4,1 lôžok/1 000 obyvateľov SR
- chronické lôžka 0,59 lôžok/1 000 obyvateľov SR
- psychiatrické lôžka 0,67 lôžok/1 000 obyvateľov SR.

Hospic

- najmenej 1 hospic pre územie samosprávneho kraja
- najmenej 1 mobilný hospic pre územie samosprávneho kraja

Z uvedeného vyplýva, že jeden hospic pokrýva územie s počtom cca 600 000 obyvateľov, čo znamená, že jedno hospicové lôžko by pripadalo na 24 000 obyvateľov.

Ideálna kapacita podľa vysledovaných ukazovateľov predstavuje cca 25 lôžok na jeden čistý hospic. Lokalizácia nemusí vždy byť viazaná na krajské mesto. Pri výbere by mali slúžiť kritériá ako dostupnosť, kvalita prostredia, sila charitatívnej organizácie tej ktorej obce, finančné zabezpečenie výstavby a funkčnosti zariadenia a predovšetkým kvalita personálu.

Lekárska služba prvej pomoci (LSPP)

Verejná minimálna sieť poskytovateľov LSPP, ktorí poskytujú všeobecnú ambulatnú zdravotnú starostlivosť pre dospelých, je ustanovená najmenej jedným poskytovateľom zdravotnej starostlivosti na 100 000 obyvateľov.

Verejná minimálna sieť poskytovateľov LSPP, ktorí poskytujú všeobecnú ambulatnú zdravotnú starostlivosť pre deti a dorast, je ustanovená najmenej jedným poskytovateľom zdravotnej starostlivosti na 50 000 detí.

Verejná minimálna sieť poskytovateľov LSPP, ktorí poskytujú špecializovanú zubno-lekársku ambulatnú zdravotnú starostlivosť, je ustanovená najmenej jedným poskytovateľom na 400 000 obyvateľov.

Použitá literatúra

- Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky,
- Zákon č. 578/2004 o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 576 Z. z. /2004/2004 Z.z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon 577/2004 Z. z. o rozsahu zdravotnej starostlivosti uhrádzanej na základe verejného zdravotného poistenia a o úhradách za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti,
- Nariadenie vlády SR č. 640/2008 Z. z. o verejnej minimálnej sieti poskytovateľov zdravotnej starostlivosti,
- zákon č. 538/2005 Z. z. o prírodných liečivých vodách, prírodných liečebných kúpeľoch, kúpeľných miestach a prírodných minerálnych vodách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov
- Vyhláška MZ SR č. 770/2004 Z.z., ktorou sa ustanovujú určujúce znaky jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení, v znení vyhlášky č. 78/2009 Z.z. ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MZ SR č. 770/2004 Z.z., ktorou sa ustanovujú určujúce znaky jednotlivých druhov zdravotníckych zariadení, v znení neskorších predpisov,
- Koncepcia štátnej politiky zdravia SR,
- Zdravotnícka ročenka 2007 (Národné centrum zdravotníckych informácií Bratislava).
- Odborné usmernenie Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky o poskytovaní ošetrovateľskej starostlivosti v dome ošetrovateľskej starostlivosti (Č.: 10095/2006-OO zo dňa: 27. februára 2006).

³ Počet lôžok prepočítaný na počet obyvateľov v SR k 31.12.2008

Výber ukazovateľov – zariadenia zdravotníctva

ZDRAVOTNÍCTVO	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▶ 100
Ambulancie	○	●	●	●	●	●	●	●	●
Zariadenia na poskytovanie jednoduchovej zdravotnej starostlivosti				○	●	●	●	●	●
Stacionár				○	●	●	●	●	●
Dialyzačné strediská				○	●	●	●	●	●
Polikliniky				○	●	●	●	●	●
Všeobecné nemocnice							●	●	●
Liečebne				○	○	●	●	●	●
Agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti				●	●	●	●	●	●
Zariadenia spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek*									
Dom ošetrovateľskej starostlivosti							○	●	●
Hospice**								●	●
Mobilný hospic**								●	●
Ambulancie záchranej zdravotnej služby				●	●	●	●	●	●
Špecializované nemocnice									●
Prírodné liečebné kúpele**									

Poznámka:

● *záväzná vybavenosť,*

○ *alternatívne doplnenie vybavenosti,*

* *je súčasťou zariadenia polikliniky,*

** *zariadenie nie je viazané na veľkostnú kategóriu obcí.*

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – zariadenia zdravotníctva

ZDRAVOTNÍCTVO		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
VA - starostlivosť pre dospelých	LM/kraj				V zmysle prílohy č. 1 k Nariadeniu vlády č. 640/2008 Z.z.					
VA - starostlivosť pre dorast	LM/kraj				V zmysle prílohy č. 1 k Nariadeniu vlády č. 640/2008 Z.z.					
ŠA - gynekologická starostlivosť	LM/ kraj				V zmysle prílohy č. 1 k Nariadeniu vlády č. 640/2008 Z.z.					
ŠA - zubno-lekárska starostlivosť vrátane detskej	LM/10 000 obyv.			(3,82*)	3,82*					
Polikliniky	Počet zariadení			(1)	1	1	1-2	2-3	3-5	5
Všeobecné nemocnice	Počet zariadení							1	1	2
Agentúry domácej ošetrovateľskej starostlivosti (ADOS)	Počet SM/kraj				83,2 – 119,9					
Zariadenia spoločných vyšetrovacích a liečebných zložiek**										
Hospic**	Počet zariadení									1
Mobilný hospic**	Počet zariadení									1
Lekárne	Počet zariadení		(1)	1	1-2	2-4	4-6	6-10	10-20	20
Špecializované nemocnice	Počet zariadení									1
Prírodné liečebné kúpele***										

Poznámka:

LM – lekárske miesto,

VA – Všeobecná ambulancia,

ŠA – Špecializovaná ambulancia,

SM – sesterské miesto,

(x) - odporúčaná vybavenosť,

* - normatív v zmysle prílohy č. 1 k Nariadeniu vlády č. 640/2008 Z.z.

** - súčasť zariadení polikliník,

*** - vybavenosť nie je viazaná na veľkostnú skupinu obcí.

3.7 ZARIADENIA SOCIÁLNYCH SLUŽIEB

Sústava, resp. súbor zariadení sociálnych služieb tvorí sociálnu vybavenosť v rámci občianskeho vybavenia obce.

Pri navrhovaní zariadení sociálnych služieb je potrebné vychádzať z premisy, že poskytovateľmi sociálnych služieb sú obce a vyššie územné celky. Sociálnu službu poskytujú buď sami prostredníctvom právnickej osoby založenej obcou alebo vyšším územným celkom alebo je zabezpečená u neverejného poskytovateľa sociálnych služieb. Poskytovateľom sociálnych služieb je za podmienok ustanovených právnym predpisom obec, právnická osoba založená obcou alebo vyšším územným celkom (ďalej verejný poskytovateľ) a iná fyzická alebo právnická osoba (ďalej neverejný poskytovateľ). Z vyššie uvedeného vyplýva potreba v územnoplánovacích dokumentáciách v rámci funkčného využitia územia zabezpečiť potrebu pre rozvoj zariadení sociálnych služieb.

Požiadavky na sociálnu vybavenosť sú v priamej závislosti na ekonomických podmienkach, demografickej a sociálnej štruktúre obyvateľstva. Súčasná demografická štruktúra ako aj jej tendencie vývoja (hlavne zvyšovanie podielu starších vekových skupín obyvateľstva) a sociálna štruktúra (hlavne rast sociálne slabších vrstiev obyvateľstva) vytvárajú tlak na zriaďovanie rôznych zariadení sociálnych služieb, pričom trend je zriaďovať tieto v mieste (resp. blízkosti) trvalého bydliska sociálne odkázaných obyvateľov obcí.

Sociálne služby sa delia podľa druhu služby do niekoľkých skupín v závislosti od povahy nepriaznivej sociálnej situácie alebo od cieľovej skupiny, ktorej sú určené na:

- Sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb v zariadeniach:
 - nocľaháreň
 - útulok
 - domov na polceste
 - nízkoprahové denné centrum
 - zariadenie núdzového bývania
- Sociálne služby na podporu rodiny s deťmi
 - pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa a podpora zosúladovania rodinného života a pracovného života
 - poskytovanie sociálnej služby v zariadení dočasnej starostlivosti o deti
 - poskytovanie sociálnej služby v nízkoprahovom dennom centre pre deti a rodinu
- Sociálne služby na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku
 - zariadenie podporovaného bývania,
 - zariadenie pre seniorov,
 - zariadenie opatrovateľskej služby,
 - rehabilitačné stredisko
 - domov sociálnych služieb
 - špecializované zariadenie,
 - denný stacionár,
 - opatrovateľská služba,
 - prepravná služba,
 - sprievodcovská a predčítateľská služba,
 - tlmočnická služba,
 - sprostredkovanie tlmočnickej služby,
 - sprostredkovanie osobnej asistencie,

- požičiavanie pomôcok,
- Sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií
 - monitorovanie a signalizácia potreby pomoci
 - krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií
- Podporné služby
 - odľahčovacia služba
 - pomoc pri zabezpečení opatrovníckych práv a povinností
 - denné centrum
 - integračné centrum
 - jedáleň
 - práčovňa
 - stredisko osobnej hygieny

Podľa formy poskytovanej sociálnej služby sa člení na:

- **ambulantnú** – poskytuje sa fyzickej osobe, ktorá dochádza, je sprevádzaná alebo je dopravovaná do miesta poskytovania sociálnej služby
- **terénnu** – poskytuje sa fyzickej osobe v jej prirodzenom sociálnom prostredí
- **pobytovú** – poskytuje sa, ak súčasťou sociálnej služby je ubytovanie. Pobytová sociálna služba sa poskytuje ako celoročná alebo týždenná sociálna služba.

V zmysle v súčasnosti platných právnych predpisov v oblasti sociálnej starostlivosti sa uprednostňuje poskytovanie terénnej alebo ambulantnej sociálnej služby pred pobytovou sociálnou službou. Pri pobytovej sociálnej službe má prednosť týždenná pobytová sociálna služba pred celoročnou pobytovou sociálnou službou.

Špecifikom zariadení sociálnych služieb je ich častá lokalizácia mimo sídiel, najmä v závislosti od výskytu využiteľného objektu, ktoré v súčasnom období nevyhovujú prevádzkovým nárokom. v minulom období mnohé zariadenia boli umiestnené v historicky hodnotných objektoch, pre ktoré by bolo vhodnejšie využitie napr. pre cestovný ruch.

Veľká akumulácia starých ľudí so špecificky náročnými prejavmi svojho veku – sémia a individuálne problémy na malom priestore domova dôchodcov pôsobia v týchto zariadeniach negatívne vzhľadom k prostrediu, bývaniu a životu ako takému. V zariadení pre seniorov – domove sociálnych služieb je nedostatok priestorov pre individuálny život rešpektujúci osobnosť človeka spolu s jeho potrebami a záujmami, čo výrazne obmedzuje suverenitu a identitu každého jedinca (vo väčšine zariadení je priemerná obytná podlahová plocha na 1 PSS (prijímateľ sociálnej služby) pod vyhláškou stanovených 8 m²).

Trendy vývoja

Ciele a strategické smerovanie v oblasti sociálnych služieb sú predovšetkým zamerané na zabezpečenie práva občanov na sociálne služby, zvýšenie kvality a dostupnosti sociálnych služieb s dôrazom na rozvoj nedostatkových sociálnych služieb, ktoré v jednotlivých samosprávnych krajoch a obciach úplne chýbajú.

V súlade s princípmi národných priorít v oblasti rozvoja sociálnych služieb, ako aj priorít Európskeho spoločenstva je deinštitucionalizácia sociálnych služieb a postupné znižovanie kapacity zariadení sociálnych služieb a prevádzkovanie zariadení s nízkou kapacitou – zariadenia rodinného typu a podpora poskytovania terénnych a ambulantných sociálnych zariadení a sociálnych služieb v zariadeniach s týždenným pobytom. Pre budúci vývoj v oblasti rozvoja sociálnych služieb bude potrebné vychádzať z priorít Európskeho spoločenstva a identifikovaných potrieb v rámci SR (Národné priority rozvoja sociálnych služieb, 2009):

- Zabezpečenie dostupnosti a prístupnosti sociálnych služieb a ich finančná udržateľnosť,
- Zvýšenie kvality a efektívnosti v oblasti sociálnych služieb
- Transformácia existujúcich veľkokapacitných zariadení sociálnych služieb na zariadenia s nižšou kapacitou ako 40 miest (na komunitné a integrované formy poskytovania sociálnych služieb),
- Systematické vzdelávanie zamestnancov sociálnych služieb,

- Rozvoj ľudského potenciálu a efektívne využitie pracovných síl,
- Zavedenie komunitných plánov rozvoja sociálnych služieb (ako pomôcku pre obce),
- Zefektívnenie financovania sociálnych služieb - presun na primárnu starostlivosť, kde sociálne služby musia lepšie reagovať na miestne potreby, zlepšením koordinácie dosiahnuť efektívnosť medzi potrebami a zdrojmi,
- Zvýšenie zastúpenia domácich služieb založených na podpore starších ľudí v ich vlastnom prostredí mimo ústavnej starostlivosti.

Kritériá pre výber štandardov

Medzi podmieňujúce faktory, ktoré ovplyvňujú stanovovanie potrieb a nárokov na zariadenia (aj štandardov) sociálnej vybavenosti patria:

- celkový demografický vývoj populácie, predpokladajúci nárast počtu sociálnych kategórií občanov vyžadujúcich sociálne služby,
- zvyšovanie počtu obyvateľstva v poproduktívnom veku,
- podiel špeciálnych skupín obyvateľstva (rôzne druhy postihnutia, staršie vekové skupiny obyvateľov a pod.),
- regionálne disparity – vysoká miera nezamestnanosti,
- územie so stabilným obyvateľstvom,
- územie s prestárlym obyvateľstvom,
- rozvojové (dynamické) územie (z hľadiska rozvoja bývania, výrobných odvetví...),
- veľkosť a význam sídla,

Priemerná obytná podlahová plocha v zariadeniach sociálnej starostlivosti na 1 prijímateľa sociálnej služby, ak ide o jednoposteľovú izbu najmenej 10 m² a plocha viacposteľovej izby na jedného obyvateľa najmenej 8 m² (Vyhláška MZ SR č. 259/2008 Z. z.)

Špecifickým kritériom je vývoj počtu čakaťel'ov na poskytovanie starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb, vyplývajúci z trendov v rámci demografickej štruktúry obyvateľstva.

Vychádzajúc z vyššie uvedeného, miestna a regionálna samospráva, ale aj súkromné a cirkevné organizácie by sa mali zamerať najmä na zriaďovanie nasledujúcich zariadení sociálnych služieb v sídlach:

- tzv. základnú sociálnu vybavenosť – denné centrá, jedálne, domovy pre seniorov, strediská osobnej hygieny a pracovne - predovšetkým v menších sídlach orientačne do 20 000 obyvateľov,
- základnú vybavenosť je potrebné dobudovať aj v mnohých väčších i najväčších mestách,
- v dvoch najvyšších veľkostných kategóriách, ktoré zahŕňajú významnú skupinu centier regionálnej samosprávy, popri ťažiskových „klasických“ zariadeniach (domovy sociálnych služieb, zariadenia pre seniorov) je potrebné zriaďovať zariadenia núdzového bývania, útulky, domovy na polceste a nízkoprahové denné centrá

Pre stanovenie nárokov je treba vychádzať aj z potrieb, pokiaľ je tieto možné odhadnúť a kvantifikovať.

Použitá literatúra

- Zákon č. 466/2008 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele,
- Zákon č. 447/2008 Z. z. o peňažných príspevkoch na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia,
- Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách,
- Zákon č. 599/2003 Z. z. o pomoci v hmotnej núdzi a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Vyhláška MZ SR 259/2008 Z. z. o podrobnostiach o požiadavkách na vnútorné prostredie budov a o minimálnych požiadavkách na byty nižšieho štandardu a na ubytovacie zariadenia účinná od 01.08.2008.
- Národné priority rozvoja sociálnych služieb, 2009,
- Správa o sociálnej situácii obyvateľstva SR za 2008,

Koncepcia rozvoja sociálnych služieb pre jednotlivé samosprávne kraje (Trenčiansky, Nitriansky, Bratislavský a pod.)

Výber ukazovateľov – zariadenia sociálnych služieb

SOCIÁLNE SLUŽBY zariadenie	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▶ 100
Zariadenie podporovaného bývania								●	●
Zariadenie pre seniorov		○	●	●	●	●	●	●	●
Zariadenie opatrovateľskej služby		○	●	●	●	●	●	●	●
Rehabilitačné stredisko			●	●	●	●	●	●	●
Domov sociálnych služieb			○	●	●	●	●	●	●
Denný stacionár		○	○	●	●	●	●	●	●
Opatrovateľská služba		○	●	●	●	●	●	●	●
Nocľaháreň						●	●	●	●
Útulok							○	●	●
Domov na polceste								●	●
Nízkoprahové denné centrum				●	●	●	●	●	●
Zariadenie núdzového bývania							●	●	●
Denné centrum		●	●	●	●	●	●	●	●
Integračné centrum			●	●	●	●	●	●	●
Jedáleň		○	●	●	●	●	●	●	●
Práčovňa		○	●	●	●	●	●	●	●
Stredisko osobnej hygieny		○	●	●	●	●	●	●	●

Poznámka:

● odporúčaná vybavenosť,

○ alternatívne doplnenie vybavenosti.

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – zariadenia sociálnych služieb

SOCIÁLNE SLUŽBY		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Zariadenie podporovaného bývania	min. počet zariadení							(1)	1	1
Zariadenie pre seniorov*	počet miest/1000 obyv.			0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,7	0,7
Zariadenie opatrovateľskej služby	min. počet zariadení			1	1	1	1	1	2	3-4
Rehabilitačné stredisko	min. počet zariadení			1	1	1	1	1	1	1
Domov sociálnych služieb*	počet miest/1000 obyv.			(1,7)	1,7	2,0	2,0	2,0	2,5	3,0
Denný stacionár	min. počet zariadení			(1)	1	1	1	1	1	1
Nocľaháreň	min. počet zariadení						(1)	1	2	2
Útulok	min. počet zariadení							(1)	2	2
Zariadenie núdzového bývania	min. počet zariadení							1	1	1
Integračné centrum	min. počet zariadení				1	1	1	1	2	3
Jedáleň	min. počet zariadení		(1)	1	1	1	1	1	2	4
Práčovňa	min. počet zariadení		(1)	1	1	1	1	1	2	2
Stredisko osobnej hygieny	min. počet zariadení		(1)	1	1	1	1	1	2	2

Poznámka:

*-Orientačný štandard: počet miest v zariadení/1 000 obyv. miest, zohľadňujúci súčasný stav,

(x) alternatívne doplnenie vybavenosti.

3.8 ZARIADENIA MALOOBCHODU

Globálna ekonomická kríza sa logicky postupne prejavila aj v sektore maloobchodu a začiatkom roku 2009 maloobchodný predaj v krajine prvý raz po mnohých rokoch medziročne poklesol. Kríza spomaľuje výdavky spotrebiteľov, rozširovanie nákupných centier, oddiaľuje výstavbu nových. Napriek útlmu sa objemy dokončených nových centier majú v rokoch 2009 -2010 výrazne rozšíriť v kontexte s realizovanými akciami. Avšak ďalšie roky prinesú pravdepodobne menšie prírastky. Kým v minulých rokoch výstavbu poháňal prebytok voľných peňazí na trhu, čo umožnilo vznik aj menej kvalitných projektov, od roku 2008 sa situácia zmenila a ťažkosti spojené s prístupom k úverom nútia spomaliť aj v prípade rozostavaných projektov. v roku 2009 by malo pribudnúť 115 000 m² obchodných plôch vo väčších mestských sídlach. (Ide predovšetkým o nákupné centrá mestského typu, čo signalizuje trend odklonu od budovania objektov nákupu a zábavy na periférii. Najmä ekonomicky úspešné mestá tlačia na zveľadenie svojich historických jadier a na prilákanie komerčného života. Okraje miest ponúkajú priestory pre nákupné centrá lacnejšieho typu s rozsiahlymi hypermarketmi, hobbymarketmi, obchodmi s nábytkom a elektronikou či veľkoskladmi a diskontnými predajňami. Napriek intenzívnej výstavbe sa ukazovatele hustoty nákupných centier priblížili k hodnotám bežným v západnej Európe iba v Bratislave. Kým hlavné mesto dosiahlo 680 m² predajnej plochy na 1 000 obyvateľov, celoslovenský priemer dosahuje iba 133 m², v ČR okolo 180 m², pre porovnanie Rakúsko 300 m². Na Slovensku sa však plánuje v nových projektoch vrátane roku 2009 cca milión m² predajnej plochy, čím by sa súčasný objem viac ako zdvojnásobil a hustota by sa počas niekoľkých rokov priblížila k rakúskym parametrom.

Hustota nákupných centier a ročné výdavky domácností vo vybraných krajinách

Krajina	m ² na 1 000 obyvateľov	Ročné výdavky €
Rakúsko	300	2 500
Slovinsko	210	1 700
Česko	180	900
Slovensko	133	900
Poľsko	150	950
Maďarsko	170	900
Chorvátsko	160	1 000
Rumunsko	75	400
Bulharsko	50	500
Ukrajina	40	220

Zdroj: TOP v Stavebníctve a v realitách - príloha k Trendu č. 18 zo 7. mája 2009

Trendy vývoja

- rozvoj zariadení maloobchodnej siete je daný jednoznačne záujmom užívateľov a rovnako záujmom súkromných podnikateľov, hlavne nadnárodných a národných reťazcov,
- podľa predpokladaných výhľadových tendencií sa bude maloobchodná sieť naďalej rozvíjať cestou vyššej sortimentnej, priestorovej a prevádzkovej koncentrácie. Predpokladá sa, že cca do roku 2010 bude mať TOP 10 obchodníkov 70 % trhovú podiel,
- najdynamickejší nárast počtu i predajných plôch hypermarketov sa realizoval v rokoch 2002 -2005. Menšie koncepty hypermarketov začnú expandovať i do sídiel nad 20 000 obyvateľov. Odhaduje sa, že celková predajná plocha všetkých veľkoplošných obchodných prevádzok dosiahla v roku 2008 cca 720 000 m², z čoho cca 40 % sa nachádza v hlavnom meste, v roku 2009 pribudlo 115 000 m² a v roku by malo pribudnúť 2010 132 000 m²,
- nastupuje trend výstavby nákupných centier mestského typu a odklon od budovania objektov nákupu a zábavy na periférii. Najmä ekonomicky úspešné mestá majú záujem zveľadiť historické jadro mesta,

- po miernom poklese počtu i predajnej plochy supermarketov v rokoch 2001-2003 na úkor výstavby hypermarketov sa vrátil mierny príklon k výstavbe supermarketov a menších formátov,
- v budúcnosti možno očakávať, obdobne ako u hypermarketového trhu, posun predajní reťazcov hobbymarketov d-i-y (do-it-yourself) ako bauMax, Hornbach, Mountfield, OBI posun do menších miest, čo umožňuje rastúca konkurencia vo veľkých mestách a naopak nie úplne využitý trh vo stredne veľkých a menších mestách. V mestách pod 30 000 obyvateľov sú obvyklými lídrami trhu sortimentu d-i-y veľkoplošné predajne stavebnín doplnené špecializovanými predajňami, čo sa pravdepodobne zmení vstupom ďalších spoločností (napr. OBI, Avex Baumarkt) s menším konceptom predajne d-i-y (1 500 – 4 500 m² predajnej plochy práve do miest od cca 15 000 do 30 000 obyvateľov, čím by sa zaplnili biele miesta v niektorých štvrtiach veľkých miest,
- na Slovensku si okrem zahraničných obchodníkov významný podiel udrží družstevné vlastníctvo (SD COOP Jednota). Pomerne silná pozícia domácich obchodníkov s menšími konceptmi diskontov a supermarketov, samoobsluhami a pultovými predajňami sa udrží v hornatých oblastiach SR s dekoncentráciou obyvateľstva, ktorá je pre medzinárodné subjekty nezaujímavá v dôsledku malých spádových oblastí s nízkou dopravnou obslužnosťou,
- nástup polyfunkčných centier, ktoré koncentrujú zóny nákupu, zábavy, oddychu a administratívnych priestorov spôsobujú, že sa obchodné domy a nákupné strediská stávajú medzi spotrebiteľmi, ale i z pozície maloobchodných operátorov menej obľúbeným predajným konceptom (substitučným konceptom sa stávajú hypermarket, shopping park, shopping mall atď.),
- prenikanie maloobchodných konceptov nového typu priniesol značnú zmenu nákupného správania sa zákazníkov. Spotrebiteľia preferujú väčšie objemy nákupov s nižšou frekvenciou. V súvislosti s dynamizáciou konkurenčného prostredia a s poklesom cien spotrebného tovaru častejšie nakupujú v maloobchodnej sieti i spotrebiteľia na vidieku, ktorí si časť svojej spotreby realizovali vlastnou produkciou,
- stále väčší vplyv na podobu a úspešnosť obchodu majú špecifické požiadavky zákazníkov. Obchod bude úspešný, keď vyjde v ústrety rôznym skupinám zákazníkov a súčasne rôznym typom nákupov,
- najväčší rastový potenciál sa predpokladá v dvoch oblastiach – v menších lokalitách s menšími typmi predajní a v oslovení zákazníkov priamo v predajni – predajňa je najrýchlejšie rastúci „komunikačný kanál“. Rozhodovať bude päť prvkov: (1) kvalita tovaru zodpovedajúca očakávaniu, (2) možnosť kúpy obľúbených značiek zákazníka, (3) rozumné ceny za kvalitu, (4) rastúci dôraz na rozumný čas venovaný nákupu, (5) rastúci dôraz na pohodu,
- veľký význam nadobúda virtuálne obchodovanie, teda rozvoj obchodu na základe digitálnych sietí, nákup cez internet, čím sa stáva ľahko dosažiteľný spotrebný trh pre tých podnikateľov, ktorí môžu ponúkať a distribuovať svoj tovar alebo služby elektronickou cestou priamo k zákazníkovi,
- postupujúca globalizácia a koncentrácia obchodu zmenila klasický veľkoobchod. Veľké siete preferujú zásobovanie priamo od výrobcov, menší domáci maloobchodníci a prevádzkovatelia malých stravovacích zariadení sa postupne orientujú na nákupy vo veľkoplošných.
- avšak súčasná ekonomická situácia ovplyvnila takmer tretinu domácností pri nákupoch pre domácnosť, dielňu a záhradu, ktoré situáciu riešia „odložením nákupu“, alebo menšími nákupmi „len nutného tovaru“. Vzťah obyvateľov k značkovému tovaru je pragmatický, pomerne dosť obyvateľov nakupuje v ázijských predajniach a na trhoviskách.

Z hľadiska urbanistických aspektov by bolo vhodné sa zamerať na elimináciu jednostrannej podpory rozvoja veľkokapacitných zariadení obchodu a z nej vyplývajúcich negatívnych dopadov na efektívnosť prevádzky miest a kvality a integrity urbánnych štruktúr.

Po boome lokalizácie veľkokapacitných zariadení v okrajových polohách miest sa v zahraničí kladie dôraz na lokalizáciu uvedených zariadení v centrálnych polohách miest a v širšom mestskom centre vo väzbe na kapacitné zariadenia verejnej dopravy so sledovaním vyváženej maloobchodných jednotiek s menšou predajnou plochou a veľkokapacitnými zariadeniami, rovnako ako so zariadeniami iných funkcií.

Nová stratégia koncepcie lokalizácie nákupných centier predstavuje:

- dobrý urbanistický návrh rešpektujúci charakter zástavby, sledujúci dobré dopravné napojenie na MHD, väzby na pešie ťahy a polyfunkčnosť prostredia,
- dobrá architektúra s mestskou kvalitou vylepšujúca vnútorné a vonkajšie prostredie vďaka svojej mierke, proporciám a prepracovaným detailom.

Medzi základné trendy lokalizácie zariadení obchodu patrí podpora tzv. samoobslužných oblastí, ktorých cieľom je efektívnosť prevádzky v organizme mesta a jeho častí. Tá je založená na:

- koncentrácii zariadení obchodu, ktorá sleduje a podporuje koncepciu formovania centier rôznej hierarchie,
- koncentrácii zariadení obchodu v rámci centier rôznej hierarchie, pričom sleduje princíp dochádzkových vzdialeností, s dôrazom na pešiu dostupnosť,
- koncentrácii zariadení obchodu pozdĺž hlavných mestských tried a peších ťahov,
- rovnováhe veľkokapacitných zariadení obchodu a menších obchodných jednotiek,
- trend lokalizácie zariadení v polyfunkčnej, mestskej štruktúre, respektíve spolyfunkčňovanie monofunkčných štruktúr prostredníctvom zariadení obchodu.

Pre zariadenia obchodu najmä v centre mesta sú súčasne charakteristické koncentračné tendencie, prejavujúce sa cieľenou koncentráciou rôznych druhov maloobchodných zariadení. Takáto forma koncentrácie zariadení obchodu na jednom mieste v určitej ťažiskovej lokalite vytvára bohatú ponuku uvedeného segmentu, čo zvyšuje atraktivnosť danej lokality a pravdepodobnosť, že zákazník nájde presne ten druh tovaru, ktorý hľadá. Ide o prirodzený princíp vytvárania nákupných ulíc v ťažiskových polohách mesta, ktorý sa pod vplyvom jednostranného rozvoja veľkokapacitných zariadení obchodu z našich miest vytráca.

Kritériá pre výber štandardov

Zariadenia maloobchodu a špecializované súbory týchto zariadení sú jedným z hlavných organizačných prvkov funkčnej a priestorovej štruktúry sídla. Na jednej strane centrálnie usporiadajú priestor sídla, na druhej strane spolu s ďalšími funkciami vytvárajú obchodné a spoločenské ulice a pešie zóny.

Základnými kritériami pre výber zariadení obchodu a ich štandardov zastúpených v obciach bola filozofia tvorby diferencovanej a zároveň komplexnej ponuky zariadení obchodu v príslušnej veľkostnej štruktúre sídiel, ako aj zámer štrukturalizácie zariadení obchodu tak, aby bola umožnená koexistencia menších obchodných jednotiek a veľkokapacitných zariadení, špecializovaných obchodných jednotiek a širokosortimentných obchodných zariadení pri sledovaní záujmu optimalizácie vzťahov a funkčno-prevádzkovej štruktúry sídiel a podmienok pre rozvoj diverzifikovanej ponuky a štruktúry obchodných zariadení a ich služieb.

Pri optimalizácii veľkosti predajnej plochy na úrovni okresov SR (z čoho sa potom odvíja i optimalizácia obchodnej siete v jednotlivých sídlach SR) je potrebné prihliadať i na demografické a socioekonomické rozdiely medzi jednotlivými regiónmi a zohľadniť kúpnu silu obyvateľstva.

Súčasný i budúci charakter maloobchodnej siete bol vymedzený nasledovnými lokalizačnými kritériami:

- blízkosť stabilizovaného okruhu zákazníkov,
- dopravná dostupnosť ako najdôležitejší faktor rozvoja,
- ponuka dostatočnej rozlohy plôch, umožňujúca i následný rozvoj obchodných zariadení,
- cena stavebných pozemkov.

Definície vybraných sortimentných typov maloobchodnej siete:

Obchodný dom je maloobchodná jednotka, ktorá vytvára súbor predajných oddelení so spoločným prevádzkovým riešením, sústredených do jedného celku. Obchodný dom ponúka široký sortiment tovaru (minimálne potraviny, odievanie, priemyselný tovar), spravidla i verejné stravovanie a doplnkové služby. Minimálny rozsah predajnej plochy je 1 500 m², vo vidieckom osídlení výnimočne i 1 000 m².

Nákupné stredisko je širokosortimentná maloobchodná jednotka, zabezpečujúca predaj aspoň troch základných sortimentných skupín tovarov (potraviny, odievanie, priemyselný tovar), a to aspoň v dvoch samostatných predajných oddeleniach v rámci jedného objektu. Predajné oddelenia majú toho istého prevádzkovateľa. Nákupné stredisko má predajnú plochu väčšiu ako 250 m² a menšiu ako 1 000 m² (veľkostný rad 300, 600, 900 m²), vo veľkých mestách výnimočne až 1 500 m².

Hypermarket (halový samoobslužný obchodný dom) je veľkokapacitná samoobslužná maloobchodná jednotka, ponúkajúca široký sortiment potravinárskeho i nepotravinárskeho tovaru formou samoobsluhy. Hypermarket sa vyznačuje predajnou plochou nad 2 500 m² a zberným inkasom (pokladne sú umiestnené pri východe z predajnej haly a nie v jednotlivých predajných oddeleniach, ako je to v obchodných domoch). Hypermarket je umiestnený v jedno až dvojposchodovej hale, spravidla mimo mestského centra.

Zmiešaná predajňa je predajňa ponúkajúca široký sortiment potravinárskeho i nepotravinárskeho tovaru, pričom nie je možné jednoznačne určiť ťažisko sortimentu. Pomer potravinárskeho a nepotravinárskeho sortimentu je zhruba vyrovnaný, to znamená, že podiel potravín ani nepotravín neklesá v ročnom priemere pod 40 % obratu.

Predajná plocha zmiešanej predajne je spravidla menšia ako 1 000 m². Spotrebné družstvá v tomto sortimentnom type vykazujú klasické zmiešané predajne s predajnou plochou 75, 100, 150 m².

Supermarket (veľkopredajňa potravín) je maloobchodná jednotka, v ktorej sa ponúka široký sortiment potravinárskeho tovaru, spravidla doplnený o nepotravinársky tovar dennej spotreby. Predajná plocha supermarketu sa pohybuje medzi 400 až 2 500 m². Prevažujúca forma predaja je samoobsluha so zberným inkasom. Okrem toho majú ak predaj s obsluhou na špecializovaných predajných úsekoch. Nepatria sem domy potravín (patria do potravín širokého sortimentu) ani supermarkety v rámci obchodných domov a nákupných stredísk.

Potraviny – široký sortiment ponúkajú široký sortiment potravinárskeho tovaru, často doplnený o nepotravinársky tovar dennej spotreby (podiel nepotravín je vždy zásadne menší ako 40 % celkového obratu). Predaj je samoobslužný, s obsluhou alebo kombinovaný. K uvedenému druhu patria širokosortimentné predajne potravín s menej ako 400 m² predajnej plochy, prípadne i predajne potravín presahujúce tento veľkostný limit, ak nespĺňajú kritérium pre zaradenie medzi veľkopredajne potravín (nemajú samoobsluhu so zberným inkasom).

Nepotraviny – široký sortiment ponúkajú súborný predaj sortimentov nepotravinárskeho tovaru. Ponúkaný sortiment je podmienený umiestnením, mierou priestorovej a prevádzkovej koncentrácie obchodnej vybavenosti a veľkosti jednotky. Predaj je samoobslužný, s obsluhou alebo kombinovaný.

Zdroj: Štatistická ročenka Slovenskej republiky, 2008

Odporúčania pre optimalizáciu umiestnenia veľkokapacitných zariadení obchodu v území pre naše podmienky so zohľadnením funkčného charakteru územia, formy zástavby a riešenia statickej dopravy

Územia s prevažujúcou funkciou bývania

Vhodné zariadenia:

- obchody, prevádzky verejného stravovania a nerušiace prevádzky služieb, ktoré slúžia pre obyvateľov územia a príslušného územia ako súčasť objektov pre bývanie,

Podmienečne môžu byť prípustné i monofunkčné objekty (za podmienky, že sa svojim objemom nevymykajú charakteru budov v lokalite):

- obchody do veľkosti 1000 m² predajnej plochy za podmienky, že bude na povrchu umiestnených max. 50 % normou požadovaných parkovacích miest a ich prevádzka (zásobovanie, frekvencia využívania obchodov) nenaruší obytnú pohodu v lokalite.

Dôsledne sa odporúča sledovať väzbu zariadenia na verejné priestory a pešie ťahy v lokalite.

Funkčne zmiešané plochy

Vhodné zariadenia:

- maloobchodné prevádzky do veľkosti 1 500 m² predajnej plochy, maloobchodní prevádzky do veľkosti 3 000 m² predajnej plochy za predpokladu umiestnenia vo viacpodlažnom objekte odpovedajúcom charakteru územia a zaisťujúce parkovanie v objekte.

Podmienečne môžu byť prípustné:

- Maloobchodné prevádzky do 10 000 m² predajnej plochy za podmienky preverenia v nadväzujúcej ÚPD, maloobchodné prevádzky do 3 000 m² predajnej plochy, ktoré nespĺňajú hore uvedenú podmienku pre prípustnosť stavby, rovnako s podmienkou preverenia v nadväzujúcej ÚPD.

Funkčne zmiešané plochy - zmiešané plochy výroby a služieb

Vhodné zariadenia:

- maloobchodné a veľkoobchodné prevádzky do veľkosti 1 500 m² predajnej plochy, maloobchodné a veľkoobchodné prevádzky do veľkosti 5 000 m² predajnej plochy za predpokladu umiestnenia vo viacpodlažnom objekte odpovedajúcom charakteru územia a zaisťujúce parkovanie v objekte.

Podmienečne môžu byť prípustné:

- maloobchodné a veľkoobchodné prevádzky do veľkosti 10 000 m² predajnej plochy za podmienky preverenia v nadväzujúcej ÚPD, maloobchodné prevádzky do 5 000 m² predajnej plochy, ktoré nespĺňajú hore uvedenú podmienku pre prípustnosť stavby, rovnako s podmienkou preverenia v nadväzujúcej ÚPD.

Jadrové – t.j. zmiešané plochy centrálného charakteru

Vhodné zariadenia:

- maloobchodné prevádzky do veľkosti 1 500 m² predajnej plochy, za predpokladu umiestnenia vo viacpodlažnom objekte odpovedajúcom charakteru danej historickej štruktúre okolitej zástavby a zaisťujúce parkovanie v objekte.

Podmienečne môžu byť prípustné na základe preverenia v nadväzujúcej ÚPD:

- maloobchodné prevádzky do veľkosti 5 000 m² predajnej plochy.

Lokalizácia zariadení obchodu pri sledovaní koncepcie centier rôznej hierarchie a dochádzkových vzdialeností:

Centrum obytného súboru do 2000 obyvateľov:

- štandard maximálnej dochádzkovej vzdialenosti 500 m – 7 min. pešia dostupnosť

Lokálne centrum obytného, spádová oblasť do 5000 – 7 000 obyvateľov:

- Štandard maximálnej dochádzkovej vzdialenosti 800 m – 10 min. pešia dostupnosť, vzdialenosť k najbližšiemu vyššiemu centru 1 600 m

Centrum obvodu, spádová oblasť do 20 000 – 50 000 obyvateľov:

- štandard maximálnej dochádzkovej vzdialenosti: 1 500 m pešia dostupnosť, – 20 min. MHD, vzdialenosť k najbližšiemu vyššiemu centru 3 km

Použitá literatúra

- Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 455/1991 o živnostenskom podnikaní (Živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 40/1994 Zb. o štátnom podpornom fonde pôdohospodárstva a potravinárstva v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 503/2008 o neprimeraných podmienkach v obchodných vzťahoch a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 30/1992 Zb. o Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komore v znení neskorších predpisov,
- Zásady a pravidlá územného plánovania, VÚVA Brno, Urbion Bratislava, 1983,
- Princípy a pravidlá územného plánovania – Ústav územného rozvoje Brno, 2007
- TOP v Stavebníctve a v realitách - príloha k Trendu č. 18 zo 7. mája 2009
- Štatistická ročenka Slovenskej republiky, 2008,
- Informačný systém mestskej a obecnej štatistiky (MOŠ), rok 2007

Výber ukazovateľov – zariadenia maloobchodu

MALOOBCHOD		KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.							
zariadenie	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Potraviny, zmiešaný tovar	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Špecializovaný obchod (integrované zariadenia)		●	●	●	●	●	●	●	●
Malý supermarket 400-1000 m ²			○	●	●	●	●	●	●
Veľký supermarket 2500-5000 m ²				○	●	●	●	●	●
Malý hypermarket 2500-5000 m ²						○	●	●	●
Veľký hypermarket 5000-10000 m ²								●	●
Hobby market 1000 m ² a viac					○	●	●	●	●
Menší OD a NS do 2500 m ²				○	●	●	●	●	●
Väčší OD 2500 m ² a viac					○	●	●	●	●
Diskontná predajňa 400-1000 m ²				○	●	●	●	●	●

Poznámka:

výber minimálnych štandardov vychádza z empirických poznatkov a štatistických prieskumov MOŠ,

● odporúčaná potreba vybavenosti,

○ alternatívne doplnenie vybavenosti,

OD obchodný dom,

NS nákupné stredisko,

Špecializovaný obchod – integrované zariadenie s ďalšími funkciami (stravovanie, služby a pod.).

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí- zariadenia maloobchodu

MALOOBCHOD		ŠTANDARD PRE VEKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Potraviny, zmiešaný tovar	m ² pred.pl./1000 ob.	100	120	150	180	200	220	250	300	300
Špecializovaný obchod (integrované zariadenia)	min. počet zariadení		1-2	5-7*	15 *	*	*	*	*	*
	Dostupnosť 500-800m									
Malý supermarket 400-1000 m ²	min. počet zariadení			(1)*	1	1	2	3	4	5
Veľký supermarket 2500-5000 m ²	min. počet zariadení				(1)*	1	1	2	3	4
	Spádové územie do 25 000 obyv.									
Malý hypermarket 2500-5000 m ²	min. počet zariadení						1	2	3	4

MALOOBCHOD		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼ 1	▼ 2	▼ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
	Spádové územie do 25 000 obyv.									
Veľký hypermarket 5000-10000 m ²	min. počet zariadení								1	2
	Spádové územie do 50 000 obyv.									
Hobby market 1000 m ² a viac	min. počet zariadení					1	1	1	2	3
Menší OD a NS do 2500 m ²	min. počet zariadení				(1)*	1	1	1	2	3
Väčší OD 2500m ² a viac	min. počet zariadení						(1)*	1	2	3
Diskontná predajňa 400-1000 m ²	min. počet zariadení				(1)*	1	1	1	2	3

Poznámka:

(x)*- Výstavba jednotlivých druhov obchodných konceptov závisí na konkrétnych podmienkach a je ovplyvnená rôznymi faktormi, akými sú:

- funkcia a význam sídla,
- spádové územie sídla,
- vzdialenosť sídla od ďalších miest vyššej kategórie,
- miera nezamestnanosti a kúpna sila obyvateľstva a pod.

Lokalizácia a koncentrácia zariadení obchodu by mala sledovať a podporovať koncepciu formovania centier rôznej hierarchie pri sledovaní dochádzkových vzdialeností:

Podpora tzv. samoobslužných oblastí – cieľom je podpora efektívnosti prevádzky organizmu mesta a jeho častí.

Centrum obytného súboru do 2000 obyvateľov:

- štandard maximálnej dochádzkovej vzdialenosti 500 m – 7 min. pešia dostupnosť.

Lokálne centrum obytného, spádová oblasť do 5000 – 7 000 obyvateľov:

- štandard maximálnej dochádzkovej vzdialenosti 800 m – 10 min. pešia dostupnosť, vzdialenosť k najbližšiemu vyššiemu centru 1 600 m.

Centrum obvodu, spádová oblasť do 20 000 – 50 000 obyvateľov:

- štandard maximálnej dochádzkovej vzdialenosti: 1 500 m pešia dostupnosť, – 20 min. MHD, vzdialenosť k najbližšiemu vyššiemu centru 3 km.

3.9 ZARIADENIA VEREJNÉHO STRAVOVANIA

Zariadenia verejného stravovania tvoria komerčne zamerané prevádzky, ktoré sú verejne prístupné. Spravidla sú lokalizované do územia s vyššou hustotou zástavby buď ako voľne stojace objekty alebo vstavané zariadenia. Okrem funkcie stravovacej plnia i funkciu spoločensko – zábavnú.

Podľa prevažujúceho zamerania jednotlivých zariadení stravovacie zariadenia vytvárajú rôzne prevádzkové typy, ktoré možno rozdeliť na zariadenia s funkciou stravovacou i spoločenskou (reštaurácie, hostince), spoločenskou i stravovacou (vinárne, pivnice), výhradne stravovacou (jedálne, bufety) a spoločenskou s doplnkovým občerstvením (kaviarne, cukrárne).

Pri prevádzkovaní stravovacích a zábavných zariadení je hybnou silou trhová ekonomika. Zariadenia vznikajú a zanikajú v priamej úmernosti na dopyt trhu. Veľmi dôležitým aspektom vo vzťahu k cestovnému ruchu je zvyšovanie kvality poskytovaných služieb verejného stravovania a profesionálny prístup k zákazníkovi.

Trendy vývoja

- vývoj zariadení verejného stravovania je daný jednoznačne záujmom užívateľov a záujmom súkromných podnikateľov, prevádzkujúcich zariadenia verejného stravovania,
- v kontexte s pestovaním zdravého životného štýlu sa rozvíjajú centrá pohybových aktivít, wellness centrá, súčasťou ktorých sa stávajú aj rôzne gastronomické zariadenia a zariadenia služieb,
- dôležitosť kvality v porovnaní s cenovými reláciami bude v budúcnosti v rámci konkurenčného prostredia stále narastať,
- v rozhodovacích procesoch bude stáť kvalita, čerstvosť a zážitok, určujúcim prvkom výberu reštaurácie sa stane atmosféra a lokalizácia,
- stravovacie a zábavné zariadenia budú ponúkať ešte väčší výber, podstatne sa rozšíria reštaurácie národnej kuchyne a bary, obľúbená bude aj exotická tematika, autentická hudba a rôzne druhy zábavy,

Medzi aktuálne trendy lokalizácie zariadení verejného stravovania patrí:

- lokalizácia zariadení verejného stravovania v rámci centier rôznej hierarchie, pričom sa sleduje princíp rovnomerného rozloženia zariadení verejného stravovania, podporujúci princíp tzv. samoobslužných oblastí. Ich cieľom je predovšetkým podpora efektívnosti prevádzky organizmu mesta založená na pešej dostupnosti zariadení,
- pokračujúcim trendom v budovaní stravovacích zariadení je ich zriaďovanie ako súčasti polyfunkčných a multifunkčných⁴ centier, čo je čiastočne dôsledkom nových návykov určitej časti obyvateľov v spôsobe trávenia voľného času,
- aj naďalej sa budú rozvíjať jednak ako zariadenia vstavané v objektoch iných funkcií, ako aj zariadenia samostatné,
- pre zariadenia verejného stravovania na úrovni zóny najmä v centre mesta sú súčasne charakteristické koncentračné tendencie, prejavujúce sa cielenou koncentráciou uvedených zariadení (v ťažiskových polohách pozdĺž peších zón a hlavných verejných priestorov). Koncentrácia rôznych druhov zariadení verejného stravovania na jednom mieste v určitej ťažiskovej lokalite vytvára bohatú ponuku uvedeného segmentu, čo zvyšuje atraktivnosť danej lokality a pravdepodobnosť, že zákazník nájde presne ten druh služby, ktorý hľadá.

⁴ Podľa prevládajúcej funkcie sa multifunkčné zariadenia rozdeľujú na nasledujúce typy: multifunkčné centrá s prevládajúcou funkciou športu, multifunkčné centrá s prevládajúcou funkciou výstavníctva, multifunkčné centrá s prevládajúcou funkciou kultúry a multifunkčné centrá s prevládajúcou funkciou obchodu.

Kritériá pre výber štandardov

Základným kritériom pri výbere zariadení verejného stravovania a ich minimálnych štandardov je zabezpečiť:

- základnú druhovú skladbu jednotlivých zariadení podľa hierarchie osídlenia,
- kvalitu zariadenia,
- primeranú časovú dostupnosť do zariadenia,

Pri výbere štandardov sa zohľadňuje:

- význam obce v hierarchii osídlenia,
- počet obyvateľov, hustota obyvateľov,
- demografická a sociálna skladba obyvateľstva, štruktúra ich príjmov, nákupné zvyklosti,
- najnižší predpokladaný maloobchodný obrat v oblasti.
- koncentrácia a hustota bývajúcich i prítomných obyvateľov,
- veľkosť spádového územia,
- špecifickosť obce ako významného kúpeľného mesta, strediska rekreácie a cestovného ruchu a pod.

Hodnotu štandardu (počet účelových jednotiek na 1 000 obyvateľov) nie je možné v súčasnosti objektívne stanoviť, pretože v podmienkach trhového hospodárstva sa zriaďovanie zariadení verejného stravovania riadi zákonom ponuky a dopytu. Okrem toho je hodnota ovplyvnená konkurencieschopnosťou prevádzkovateľa, atraktivitou lokality a špecifickými podmienkami územia.

Použitá literatúra

- Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 40/1994 Zb. v znení neskorších predpisov – Občiansky zákonník,
- Zákon č. 455/1991 o živnostenskom podnikaní (Živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov,
- Zásady a pravidlá územného plánovania, VÚVA Brno, Urbion Bratislava, 1983
- Princípy a pravidlá územného plánovania – Ústav územného rozvoje Brno, 2007,
- Štatistická ročenka Slovenskej republiky, 2008,
- Informačný systém mestskej a obecnej štatistiky (MOŠ), rok 2007.

Výber ukazovateľov – zariadenia verejného stravovania

VEREJNÉ STRAVOVANIE		KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100	
reštaurácia I. a II. CS	●	●	○	○	●	●	●	●	●	
Reštaurácia III. a IV. CS	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
Vináreň, pivnica	○	○	●	●	●	●	●	●	●	
Kaviareň	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
Pohostinstvo, hostinec	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
Cukráreň	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
Bar	●	●	●	●	●	●	●	●	●	

Poznámka:

výber minimálnych štandardov vychádza z empirických poznatkov a štatistických prieskumov MOŠ,

● odporúčaná potreba vybavenosti,

(●) odporúčaná potreba vybavenosti vo významnom centre CR,

○ alternatívne doplnenie vybavenosti.

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – zariadenia verejného stravovania

MALOOBCHOD		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
reštaurácia I. a II. CS	m ² odbytovej plochy/1 000 ob.	(26-40)	(26-40)	26-40	26-40	26-40	26-40	26-40	26-40	26-40
Reštaurácia III. a IV. CS	m ² odbytovej plochy/1 000 ob.	(35-43)	(35-43)	35-43	35-43	35-43	35-43	35-43	35-43	35-43
Vináreň, pivnica	m ² odbytovej plochy/1 000 ob.	(6-10)	(6-10)	6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	6-10	6-10
Kaviareň	m ² odbytovej plochy/1 000 ob.	(5-12)	(5-12)	5-12	5-12	5-12	5-12	5-12	5-12	5-12
Pohostinstvo, hostinec	m ² odbytovej plochy/1 000 ob.	(32-45)	(32-45)	32-45	32-45	32-45	32-45	32-45	32-45	32-45
Cukráreň	m ² odbytovej plochy/1 000 ob.	(5-12)	(5-12)	5-12	5-12	5-12	5-12	5-12	5-12	5-12
Bar	m ² odbytovej plochy/1 000 ob.	(5-12)	(5-12)	5-12	5-12	5-12	5-12	5-12	5-12	5-12

Poznámka:

- dostupnosť k reštaurácií 500 – 1000 m,

(x) - odporúčaná potreba vybavenosti vo významnom centre CR.

3.10 SLUŽBY V OBLASTI NEHNUTEĽNOSTÍ, PRENAJÍMANIE, OBCHODNÉ SLUŽBY, POČÍTAČOVÉ A SÚVISIACE ČINNOSTI

Pre služby vo všeobecnosti nie sú v súčasnosti určené kritériá, odporúčané ukazovatele a štandardy pre ich zriaďovanie. Ich fungovanie a životaschopnosť určuje dopyt na trhu a často sme svedkami rýchlych obmien druhovej štruktúry tejto občianskej vybavenosti v tej ktorej lokalite.

V minulosti v oblasti sledovaných služieb prechodom na trhové hospodárstvo došlo k dezintegrácii pôvodných organizačných a riadiacich štruktúr štátneho a družstevného sektora.

Vznikli nové poskytovateľské subjekty prevažne súkromné, ale aj s vlastníctvom medzinárodným, zahraničným, obecným a zmiešaným.

Na strane dopytu sa profilovala diferencovaná skladba služieb a popri sektore domácností sa rozvinul dopyt po službách podnikateľského i vládneho sektora.

Okrem vývoja a úrovne príjmov, spotrebiteľských cien a voľného času, ktoré determinujú dopyt po službách uspokojujúcich potreby jednotlivcov a domácností, určujúcimi sa stávajú aj ďalšie ukazovatele, ako sú napr. aktivity a zámery podnikateľskej sféry, obchodovanie na domacom a zahraničnom trhu, využívanie modernej techniky a externacionalizácia v podnikovej sfére.

Nová doba priniesla celý rad nových služieb, ktoré súvisia jednak s vedecko-technickým pokrokom a dynamickým rastom informačných technológií, ako aj prechodom na trhové hospodárstvo a vznikom súkromného sektora. Do okruhu návrhu štandardov minimálnej vybavenosti obcí z roku 2000 boli do funkčnej zložky služieb zaradené vybrané druhy služieb podľa v tom čase platnej Štatistickej odvetvovej klasifikácie ekonomických činností (OKEČ), a to:

- činnosti v oblasti nehnuteľností (kupovanie, predávanie a prenájom vlastných nehnuteľností, sprostredkovanie činnosti s nehnuteľnosťami, realitné kancelárie, správa nehnuteľností),
- prenájom strojov a zariadení bez obsluhy (prenájom automobilov, iných pozemných dopravných prostriedkov, vzdušných, vodných dopravných prostriedkov, poľnohospodárskych, stavebných, kancelárskych strojov a počítačov),
- prenájom tovaru osobnej spotreby a potrieb pre domácnosť,
- počítačové a súvisiace činnosti (poradenská služba – hardware a software, spracovanie údajov, činnosti súvisiace s databázami, oprava a údržba kancelárskych strojov a počítačov),
- iné obchodné služby (právne, daňové a podnikateľské poradenstvo, činnosti účtovnej evidencie, architektonické a inžinierske činnosti a súvisiace technické poradenstvo, činnosti reklamy, sekretárske a prekladateľské činnosti apod.).

Trendy vývoja

- trendy vývoja jednotlivých druhov služieb vyplývajú podľa ich charakteru jednak zo sociálnej a demografickej skladby obyvateľov, zo záujmu užívateľov či už zo strany jednotlivcov, podnikateľov alebo verejnej sféry,
- zariadenia služieb sa vyznačujú integráciou v parteroch obytných budov, vo viacúčelových budovách, obchodných a podnikateľských centrách spolu s ďalšími funkciami, hlavne s bývaním, službami obchodu, stravovania, administratívy a pod.,
- vznikli nové druhy služieb, hlavne služby orientované na oblasť informačných a komunikačných technológií a služby spojené s využitím internetu,
- rozšírili sa služby spojené so zdravým životným štýlom a pestovaním tela,
- kríza však postihla aj tento segment a prejavila sa hlavne v oblasti nehnuteľností a na realitnom trhu. Na druhej strane umožnila zvýšiť konkurencia a možnosť výberu zákazníka, predajcu, resp. nájomcu,
- znížili sa obchody v lízingových spoločnostiach v podnikateľskom sektore (lízing nehnuteľností, nákladných áut, i oblasť technologických zariadení a strojov),

- znížil sa záujem o financovanie nových projektov, a to vo všetkých segmentoch klientov i komodít.

Medzi aktuálne trendy lokalizácie zariadení služieb patrí:

- lokalizácia zariadení služieb v rámci centier rôznej hierarchie, pričom sa sleduje princíp rovnomerného rozloženia zariadení verejného charakteru služieb, podporujúci princíp tzv. samoobslužných oblastí. Ich cieľom je predovšetkým podpora efektívnosti prevádzky organizmu mesta založená na pešej dostupnosti zariadení pre návštevníkov na jednej strane a súčasne podpora rovnomernejšieho rozloženia pracovných príležitostí v jednotlivých oblastiach mesta,
- trend lokalizácie zariadení v polyfunkčnej, mestskej štruktúre, respektíve spolyfunkčňovanie monofunkčných štruktúr prostredníctvom zariadení obchodu.

Kritériá pre výber štandardov

V snahe zachovať kompatibilitu s pôvodným materiálom Štandardov minimálnej vybavenosti obcí z roku 2002, boli do súboru štandardov vybrané podľa možnosti totožné, resp. príbuzné činnosti. Vo väčšej miere sa štandardy rozšírili o rôzne opravárenské a osobné služby, ktoré boli do SK NACE Rev. 2 zaradené s príslušným kódom.

Základným kritériom pre výber minimálnych štandardov služieb je veľkosť obce a jeho zaradenie do veľkostnej kategórie a administratívna funkcia obce.

Hlavným cieľom pri výbere minimálnych štandardov v oblasti služieb je zabezpečiť:

- základnú druhovú skladbu jednotlivých zariadení,
- kvalitu zariadenia,
- primeranú časovú dostupnosť do zariadenia,
- dostupnosť zariadení pre všetky vrstvy obyvateľov.

Použitá literatúra

- Zákon č. 513/1991 Zb. Obchodný zákonník v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 40/1994 Zb. v znení neskorších predpisov – Občiansky zákonník,
- Zákon č. 455/1991 o živnostenskom podnikaní (Živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov,
- Zásady a pravidlá územného plánovania, VÚVA Brno, Urbion Bratislava, 1983,
- Princípy a pravidlá územného plánovania – Ústav územného rozvoje Brno, 2007,
- Informačný systém mestskej a obecnej štatistiky (MOŠ), rok 2007,
- TOP Trend v stavebníctve a realitách, príloha Trendu č. 21 z 28. mája 2009.

Výber ukazovateľov – Služby v oblasti nehnuteľností, prenajímanie, obchodné služby, počítačové a súvisiace činnosti

SLUŽBY		KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
kód	zariadenie - resp. činnosť	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
4331	Omietkárske práce			●	●	●	●	●	●	●
4332	Stolárske práce		●	●	●	●	●	●	●	●
4333	Obkladanie stien a kladenie dlážkových krytín			●	●	●	●	●	●	●
4334	Maľovanie a zasklievanie		●	●	●	●	●	●	●	●
4339	Ostatné stavebné kompletizačné a dokončovacie práce			●	●	●	●	●	●	●
4391	Pokryvačské práce				○	●	●	●	●	●
4399	Ostatné špecializované stavebné práce i. n.						●	●	●	●
4520	Oprava a údržba motorových vozidiel	(●)	(●)	●	●	●	●	●	●	●
6810	Kúpa a predaj vlastných nehnuteľností			●	●	●	●	●	●	●
6820	Prenájom a prevádzkovanie vlastných alebo prenajatých nehnuteľností			●	●	●	●	●	●	●
6831	Realitné kancelárie			●	●	●	●	●	●	●
6832	Správa nehnuteľností na základe poplatkov alebo zmlúv				○	●	●	●	●	●
6910	Právne činnosti			○	●	●	●	●	●	●
6920	Účtovnícke a audítorské činnosti, vedenie účtovných kníh; daňové poradenstvo			○	●	●	●	●	●	●
7021	Služby v oblasti styku a komunikácie s verejnosťou			○	●	●	●	●	●	●
7022	Poradenské služby v oblasti podnikania a riadenia			○	●	●	●	●	●	●
7111	Architektonické činnosti			○	●	●	●	●	●	●
7112	Inžinierske činnosti a súvisiace technické poradenstvo			○	●	●	●	●	●	●
7311	Reklamné agentúry			○	●	●	●	●	●	●
7410	Špecializované dizajnérske činnosti			○	●	●	●	●	●	●
7420	Fotografické činnosti			●	●	●	●	●	●	●
7430	Prekladateľské a tlmočnické činnosti			○	●	●	●	●	●	●
7490	Ostatné odborné, vedecké a technické činnosti i. n.			○	●	●	●	●	●	●
7711	Prenájom a lízing automobilov a ľahkých motorových vozidiel	(●)	(●)	●	●	●	●	●	●	●
7712	Prenájom a lízing nákladných automobilov a ostatných ťažkých vozidiel					●	●	●	●	●
7721	Prenájom a lízing rekreačných a športových potrieb	(●)	(●)	●	●	●	●	●	●	●
7722	Prenájom videopások a diskov		●	●	●	●	●	●	●	●
7729	Prenájom a lízing ostatných osobných potrieb a potrieb pre domácnosť			●	●	●	●	●	●	●
7731	Prenájom a lízing poľnohospodárskych strojov a zariadení			●	●	●	●	●	●	●
7732	Prenájom a lízing stavbárskych strojov a zariadení			●	●	●	●	●	●	●
7733	Prenájom a lízing kancelárskych strojov a zariadení (vrátane počítačov)		●	●	●	●	●	●	●	●
7739	Prenájom a lízing ostatných strojov, zariadení a iného hmotného majetku i. n.			●	●	●	●	●	●	●
7810	Činnosti agentúr sprostredkujúcich zamestnanie			●	●	●	●	●	●	●
7911	Činnosti cestovných agentúr			●	●	●	●	●	●	●

SLUŽBY		KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
kód	zariadenie - resp. činnosť	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
7912	Činnosti cestovných kancelárií			●	●	●	●	●	●	●
7990	Ostatné rezervачné služby a súvisiace činnosti	(●)	(●)	●	●	●	●	●	●	●
8121	Generálne čistenie budov			●	●	●	●	●	●	●
8122	Ostatné priemyselné čistenie budov			○	●	●	●	●	●	●
8129	Ostatné čistiace činnosti i. n.			●	●	●	●	●	●	●
8130	Činnosti súvisiace s krajinou úpravou			●	●	●	●	●	●	●
8211	Kombinované administratívno-kancelárske činnosti			○	●	●	●	●	●	●
8219	Kopírovanie, príprava dokumentov a ostatné špecializované pomocné administratívne činnosti			●	●	●	●	●	●	●
8220	Činnosti stredísk poslytujúcich služby prostredníctvom telefónu - call centrá			●	●	●	●	●	●	●
8230	Organizovanie kongresov a podnikateľských výstav			●	●	●	●	●	●	●
8291	Činnosti inkasných agentúr a posúdenie úveruschopnosti			●	●	●	●	●	●	●
8292	Baliace činnosti			●	●	●	●	●	●	●
8299	Ostatné pomocné obchodné činnosti			○	●	●	●	●	●	●
9511	Oprava počítačov a periférnych zariadení		●	●	●	●	●	●	●	●
9512	Oprava komunikačných zariadení			○	●	●	●	●	●	●
9521	Oprava spotrebnej elektroniky			●	●	●	●	●	●	●
9522	Oprava domácich zariadení a zariadení pre dom a záhradu	●	●	●	●	●	●	●	●	●
9523	Oprava obuvi a koženého tovaru			●	●	●	●	●	●	●
9524	Oprava nábytku a domácich zariadení	●	●	●	●	●	●	●	●	●
9525	Oprava hodín, hodiniek a šperkov			●	●	●	●	●	●	●
9529	Oprava iných osobných potrieb a potrieb pre domácnosti			●	●	●	●	●	●	●
9601	Pranie a chemické čistenie textilných a kožušinových výrobkov	●	●	●	●	●	●	●	●	●
9602	Kadernícke a kozmetické služby	●	●	●	●	●	●	●	●	●
9603	Pohrebné a súvisiace služby	●	●	●	●	●	●	●	●	●
9604	Služby týkajúce sa telesnej pohody		●	●	●	●	●	●	●	●
9609	Ostatné osobné služby i. n.		●	●	●	●	●	●	●	●

Poznámka:

návrh minimálnych štandardov vychádza z empirických poznatkov a štatistických prieskumov,

- odporúčaná potreba vybavenosti,
- (●) odporúčaná potreba vybavenosti vo významnom centre CR,
- alternatívne doplnenie vybavenosti.

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí - Služby v oblasti nehnuteľností, prenajímanie, obchodné služby, počítačové a súvisiace činnosti

SLUŽBY			ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
kód	Služba - druh činnosti	ukazovateľ	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
4331-4399	Služby remeselníkov	m. poč. zar./1000 obyv.	1	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx
4520	Oprava a údržba mot. vozidiel	m. poč. zar./1000 obyv.		1	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx
6810-6832	činnosti v oblasti nehnuteľností	m. poč. zar./1000 obyv.			3	xx	xx	xx	xx	xx	xx
6910-7490	Právne a účtovnícke služby, poradenstvo a súvisiace činnosti	m. poč. zar./1000 obyv.			5	xx	xx	xx	xx	xx	xx
7711-7739	Prenájom a lízing	m. poč. zar./1000 obyv.	(1)	(1)	1	xx	xx	xx	xx	xx	xx
7810-7990	Činnosti agentúr sprostredkujúcich zamestnanie, CK a rezervačné služby	m. poč. zar./1000 obyv.	(1)	(1)	1	xx	xx	xx	xx	xx	xx
8122-8130	Čistiace a súvisiace činnosti	počet prac./obyv.			1,5	xx	xx	xx	xx	xx	xx
8211-8299	Ostatné obchodné činnosti	počet prac./obyv.		1	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx
9511-9521	Oprava počítačov a spotrebnej elektroniky	počet prac./obyv.	0,5	1	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx
9522-9609	Opravné služby pre domácnosť	počet prac./obyv.	3	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx	xx

Poznámka:

V snahe znížiť rozsah položiek číselníka klasifikácie ekonomických činností SKNACE rRev.2 pre návrh štandardov boli jednotlivé služby zoradené do 10 skupín podľa príbuznosti druhu a činnosti služieb,

- Návrh minimálnych štandardov vychádza z empirických poznatkov a štatistického prieskumu,

(x) odporúčaná potreba vybavenosti vo významnom centre CR,

(xx) minimálny štandard je násobkom počtu obyvateľov štandardu uvedeného v predchádzajúcej veľkostnej kategórii,

Dostupnosť k základným zariadeniam služieb: 500 – 1200 m.

3.11 ZARIADENIA FINANČNÝCH SLUŽIEB

Finančné služby zahŕňajú veľmi široký okruh výkonov. Podľa metodiky OECD sa delia do troch hlavných skupín:

- služby finančných inštitúcií bankového a brokerského typu,
- služby poisťovacích inštitúcií,
- komerčné služby spojené s leasingom, nehnuteľnosťami, projekčnou činnosťou, výskumom apod.

Pre vypracovanie minimálnych štandardov pre obce SR boli do oblasti finančných služieb vybrané služby finančných inštitúcií bankového typu a služby poisťovacích inštitúcií. Komerčné služby spojené s leasingom a služby spojené s nehnuteľnosťami a projekčnou činnosťou sú v kontexte s SK NACE Rev. 2 zahrnuté v predchádzajúcej skupine služieb, charakterizovanej ako nehnuteľnosti, prenajímanie, obchodné služby, počítačové a súvisiace činnosti a služby opravárenské.

Trendy vývoja

- trendy vývoja finančných služieb vyplývajú zo sociálnej a demografickej skladby obyvateľov, zo záujmu užívateľov či už zo strany jednotlivcov, podnikateľov alebo verejnej sféry,
- zariadenia finančných služieb sú charakteristické vlastnými, samostatnými zariadeniami, príp. v menšom rozsahu ako integrované vo viacúčelových budovách, obchodných a podnikateľských centrách spolu s ďalšími funkciami, tento trend sa ani v budúcnosti nepredpokladá meniť,
- siete bankomatov sa budú rozširovať aj do obcí nižších veľkostných kategórií.

Kritériá pre výber štandardov

Dôležitým kritériom pre výber štandardov je veľkosť obce a jeho administratívna funkcia, s čím súvisí vybudovanie ústredia, krajských pobočiek, regionálnych zastúpení, filiálok, expozitúr, obchodných a kontaktných miest i siete bankomatov.

Lokalizáciu finančných služieb ovplyvňujú viaceré faktory, medzi ktoré patria:

- veľkostná kategória sídla a jeho postavenie v hierarchii osídlenia,
- veľkosť spádového územia
- primeraná časová dostupnosť do zariadení finančných služieb

Administratívna funkcia sídla vplýva na umiestnenie finančnej inštitúcie podľa hierarchizácie:

- zriadenie centrály a ústredia sa prevažne viaže na významné administratívno - správne centrum, spravidla na hlavné mesto, krajské a regionálne pobočky na krajské mestá a ďalšie pobočky, agentúry, expozitúry, zastupiteľstvá na sídelnú hierarchiu,
- obce menších veľkostných kategórií zastúpenie finančných služieb získavajú v kontexte s funkciou ako významného turistického alebo kúpeľného centra,
- budovy bánk i poisťovní patria svojim architektonickým charakterom medzi výrazné mestotvorné prvky,
- niekedy sa však rieši ich zriaďovanie dostavbou, prípadne prestavbou objektov v mestských centrách, čo môže mať negatívny dopad na život v centre v dôsledku ich vyľudňovania.

Použitá literatúra

- Zákon č. 493/2001 Z. z. o bankách a o zmene a doplnení niektorých zákonov,

- Zákon č. 747/2004 Z. Z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon o kolektívnom investovaní č. 594/2003 Z. z. a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 258/2001 Z. z. o spotrebiteľských úveroch a o zmene a doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1986 Zb. o Slovenskej obchodnej inšpekcii v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 340/2005 Z. z. o sprostredkovaní poistenia a sprostredkovaní zaistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- Zákon č. 101/2000 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 24/1991 Zb. o poisťovníctve,
- Špeciál Finančné služby – príloha k Trendu č. 15 zo 16. apríla 2009,
- TOP vo finančníctve – príloha k Trendu č. 25 z 25. júna 2009.

Výber ukazovateľov – zariadenia finančných služieb, banky

BANKOVÉ INŠTITÚCIE	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
Zariadenie	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Ústredie								●	●
Hlavná, krajská pobočka, Regionálne stred., zastúp.								●	●
Mestská pobočka				●	●	●	●	●	●
Filiálka				○	●	●	●	●	●
Expozitúra			○	●	●	●	●	●	●
Zastúpenie			○	○	○	●	●		
Detaš. Prac., Reprezentácia		○	○	○	○	●	●		
Bankomat	(●)	(●)	●	●	●	●	●	●	●

Poznámka:

- odporúčaná vybavenosť,
- alternatívne doplnenie vybavenosti,
- (●) významné centrum cestovného ruchu.

Výber ukazovateľov - - zariadenia finančných služieb, poisťovne

POISŤOVNE	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
Zariadenie	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Ústredie, Generálne riaditeľstvo								●	●
Odštepny závod, Regionálne centrum, riad.								●	●
Agentúra, pobočka					○	●	●	●	●
Zastupiteľstvo, obch. kancel.		○	○	●	●	●	●	●	●
Kontaktné miesto		○	○	●	●	●	●	●	●

Poznámka:

- odporúčaná potreba vybavenosti,
- alternatívne doplnenie vybavenosti.

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – zariadenia finančných služieb, banky

BANKOVÉ INŠTITÚCIE		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
Zariadenie	ukazovateľ	▼ 1	▼ 2	▼ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Ústredie	min. počet zariadení								1	10
Hlavná, krajská pobočka, Regionálne stred., zastúp.	min. počet zariadení								3	10
Mestská pobočka	min. počet zariadení			1	1	2	3	5	7	10
Filiálka	min. počet zariadení				(1)*	1	1	1	3	5
Expozitúra-	min. počet zariadení				1	1	2	3	5	10
Zastúpenie	min. počet zariadení			(1)*	1	1	1	1	**	**
Detaš. Prac., Reprezentácia	min. počet zariadení		1	2	3	5	7	10	**	**
	Poč. Prac./1000 obyv.		0,4							
Bankomat	Dostup. Do miestnych pobočiek do 1000 m									

Poznámka:

(x)*- významné centrum CR, kúpeľná funkcia atď.,

** - minimálny štandard sa pre túto kategóriu nehodí.

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – zariadenia finančných služieb, poisťovne

POISŤOVNE		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
Zariadenie	ukazovateľ	▼ 1	▼ 2	▼ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Ústredie, Generálne riaditeľstvo	min. počet zariadení								1	10
Odštepny závod, Regionálne centrum, riad.	min. počet zariadení								5	10
Agentúra, pobočka	min. počet zariadení					(1)*	3	5	10	15
Zastupiteľstvo, obch. kancel.	min. počet zariadení		(1)*	(1)*	1	3	5	5	**	**
	počet prac./1000 obyv.		0,15							
Kontaktné miesto	min. počet zariadení		(1)*	(1)*	1	2	3	5	**	**

Poznámka:

(x)*- výskyt zariadenia závisí od funkcie obce s mestským štatútom (významné turistické centrum, kúpeľná funkcia atď.),

** - kategória - zastúpenie a detašované pracovisko - sa vo veľkostnej skupine 50 000-100 000 a 100 000 a viac obyvateľov nehodnotí.

3.12 KULTÚRNE ZARIADENIA

Presun zriaďovateľských práv na samosprávne orgány, vplyv začlenenia do EU

V priamej pôsobnosti štátu - Ministerstva kultúry SR sú ponechané len špičkové kultúrne organizácie. Štát si ponecháva kontrolnú, metodickú a štatistickú funkciu, naviazanú na metodiku EÚ. Právomoci zriaďovateľa sa prenášajú na samosprávne kraje a obce (zákon č. 416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky, v znení neskorších predpisov - kompetenčný zákon, ktorým bol uskutočnený prechod zriaďovateľskej funkcie k vybraným druhom dovedy štátnych zariadení z orgánov štátu na samosprávne kraje a obce). Súčasne evidujú aj kultúrne aktivity, prevádzkované inými subjektmi (komerčné a iné).

MK SR vykonáva ročné štatistické zisťovanie za oblasť kultúry v koordinácii s metodikou EU v nasledovnom členení:

- ochrana pamiatkového fondu,
- kultúra národnostných menšín a znevýhodnených skupín obyvateľstva,
- kultúrno-osvetová činnosť,
- neperiodické publikácie,
- hudobné telesá a umelecké súbory,
- galérie,
- vysielanie rozhlasovej programovej služby,
- vysielanie televíznej programovej služby,
- múzeá,
- knižnice,
- audiovizia,
- profesionálne divadlá,
- periodická tlač,
- astronomické zariadenia a pracoviská,
- cirkvi a náboženské spoločnosti,
- profesionálna hudobná kultúra,
- divadelné festivaly a prehliadky.

V štatistike sa nenachádzajú priestorové charakteristiky existujúcich prevádzok (počet priestorovo oddelených stavieb, aspoň m² celkovej podlažnej plochy zariadenia), ktoré by bolo vhodné do pravidelných ročných zisťovaní doplniť. Nie je tak možné vyčíslieť deficitné plochy a previesť medzinárodné porovnávanie.

Toto delenie súčasne definuje základné pojmy kultúrnych zariadení, používaných v SR. Nekryje sa presne so zaužívanými pojmami v územnom plánovaní, preto sú v jednotlivých častiach uvedené upresnenia.

Štatistika kultúry miest (projekt EU - Urban Audit) nie je spracovaná pre celé Slovensko, len pre vybrané mestá.

Nie všetky kultúrne zariadenia, uvažované v územnom plánovaní, sú štatisticky sledované MK SR, ktoré sa viac sústreďuje na ich prevádzkovú a nie priestorovú časť. Výnimkou sú napr. zoologické a botanické záhrady, archívy a pod.

Trendy vývoja

Rozširovanie záberu poskytovaných služieb v rámci tradičných typologických druhov kultúrnych stavieb

Pôvodné typologické druhy sa dostávajú zo svojej strnulosti do pohybu smerom k rozširovaniu ponuky svojich služieb, čím dochádza k ich čiastočnému prekryvaniu a tým i k rozšíreniu celkovej ponuky tohto druhu služieb. K rozšíreniu celkovej ponuky o služby prispievajú aj osvetové zariadenia, ktoré vytvárajú prostredie a podmienky na rozvoj a prezentáciu záujmovej umeleckej činnosti a o služby hviezdárni s osobitnou ponukou z oblasti astronómie a prírodných vied. Všetky kultúrne zariadenia plnia dôležitú funkciu nielen ako strediská miestneho kultúrneho života, ale aj ako strediská vzdelávania, prístupu k informáciám a svojimi aktivitami výrazným podielom podporujú rozvoj cestovného ruchu. Knižnice sa obohacujú o verejné informačné služby (internet) a o výstavné priestory, múzeá a galérie majú okrem svojej základnej zbierkovej a zabezpečovacej funkcie aj škálu aktivít vzdelávacích, osvetových. Divadlá experimentujú so spôsobmi prezentácie. Pôvodné kultúrne zariadenia sa tak stávajú čoraz viac aj kultúrnymi ustanovizňami s dôležitou funkciou strediska miestneho kultúrneho života.

Rozširovanie záberu kultúrnych stavieb do iných typologických druhov – komercializácia prevádzok

Kultúrne stavby sa v rámci účelnej kooperácie začínajú spájať s ostatnými druhmi stavieb tak, aby boli stavebné objekty účelne využívané. v kultúrnych domoch sa zjavujú komerčné zariadenia, kiná sú súčasťou nákupných stredísk, kultúrne pamiatky sú aj miestom sústreďenia doplnkovej komerčnej vybavenosti (obchodu i ubytovania), viacúčelové sály sa využívajú na rôznorodé aktivity. Nadmerné a technicky zastaralé existujúce kultúrne objekty sa prenajímajú komerčným aktivitám pre zníženie prevádzkových nákladov. Veľa objektov kín sa postupne ruší a nahrádza sa inými aktivitami.

Vznik nových typologických druhov stavieb pre kultúru

Nové technické možnosti a potreby vytvorili nové druhy stavieb, ako napr. technologické parky, muzikálové haly, internetové kaviarne, multimedialne centrá, videopožičovne, multikiná a pod., ktoré sú často súčasne i komerčnými aktivitami.

Trendy k polyfunkčnosti, viacúčelovosti a flexibilitě prevádzok

Presahy medzi kultúrnymi a inými zariadeniami sú výrazné napr. pri viacúčelových halách (kultúra, koncerty, ale aj športové a spoločenské podujatia), v umiestňovaní osvetových a vzdelávacích prevádzok do vyprázdňujúcich sa školských budov, a pod. Sleduje sa čo najefektívnejšie využitie stavebného fondu, ktorý má byť živý počas celého dňa a pre rôzne aktivity a má byť prispôbitelný budúcim potrebám. Monofunkčnosť sa mení na odôvodnenú viacúčelovosť. Súčasne sa sleduje i minimalizácia ciest návštevníka (užívateľa).

Prispôbenie sa konkrétnym lokálnym potrebám

Návrh nových resp. úprava existujúcich kultúrnych prevádzok sa už nepredpokladá odvodzovať od centrálnych celoštátnych ukazovateľov, ale z lokálnych analýz demografických, sociologických, ekonomických, technických a priestorových, ktoré vzhľadom na možnosti (finančné, priestorové) potom začnú formulovať hlavné charakteristiky úlohy (veľkosť, kapacity, rozsah prevádzok a pod.). Začína sa kľásť oveľa väčší dôraz na prípravné fázy úlohy ešte pred priestorovým riešením, aby sa preverila účelnosť a konkrétna (aj ekonomická) opodstatnenosť uvažovanej investície.

Využívanie exteriérových priestorov na kultúrne aktivity

V letnej sezóne sa okrem existujúcich aktivít (amfiteátre, letné kiná), ktoré sa dostatočne nevyužívajú, požadujú voľné plochy na netradičné kultúrne podujatia ako výstavy, koncerty, vystúpenia, zhromaždenia, zábava, a pod., či už v prostredí sídiel alebo v prírode. v mestských sídlach sa odporúča uvažovať tieto plochy spolu so základným (hygienickým) vybavením.

Vplyv rozšírenia internetu

sa prejavuje v postupnej zmene životného štýlu obyvateľov, kde sa niektoré služby presúvajú z verejnej do súkromnej sféry, čo má vplyv na návštevnosť fyzických zariadení a tým aj ich siete. Naopak vzrastá návšteva ich internetových stránok. v kultúre je to napríklad reprodukovaná hudba a filmy, informačné služby knižnic a podobne.

Kritériá pre výber štandardov

Návrh zariadení a štandardov pre oblasť kultúry vychádza z predpokladu zabezpečenia komplexnej ponuky zariadení kultúry pre obyvateľov sídiel na príslušnej úrovni. Predpokladom je určenie limitujúcich a určujúcich faktorov, ktoré vplyvajú na návrh kapacitných a plošných charakteristík kultúrnych stavieb. Sú to hlavne:

- veľkosť sídla, funkcia sídla v hierarchii osídlenia, špecializovaná funkcia sídla, špecifické vybavenie sídla, spádové územie
- demografická a sociálna štruktúra obyvateľstva, prechodne prítomné obyvateľstvo, národnostná štruktúra, vzdelanostná úroveň,
- charakter urbanistickej štruktúry

Požiadavky na optimálne navrhovanú sieť kultúrnych zariadení obsahujú:

- vyváženú druhovú skladbu pre lokálne a regionálne podmienky,
- priestorovú a časovú dostupnosť zariadení pre všetky dotknuté skupiny obyvateľov,
- kvalitnú prevádzku zariadení

Medzi vybrané zariadenia patria: knižnice, múzeá a galérie, divadlá a polyfunkčné kultúrne zariadenia, osvetové zariadenia, hvezdárne (s planetáriom), kiná, prípadne samostatné koncertné a výstavné sály.

Dostupnosť kultúrnych zariadení

Priestorová dostupnosť je dôležitá pri základných kultúrnych zariadeniach. Najnižšie stupne - hlavne klubové osvetové zariadenia, obecné knižnice sa predpokladajú v dostupnosti do 800 m. Vyššie zariadenia sa uvažujú s diferencovanou časovou dostupnosťou. Hierarchicky najvyššie a špecifické zariadenia sa riešia jednotlivo.

Knižnice

Zákon NR SR č. 183/2000 Z. z. o knižniciach v znení neskorších predpisov, definuje knižničný systém ako súčasť štátneho informačného systému v hierarchickej štruktúre:

- Slovenská národná knižnica (Martin)
- Vedecké knižnice 9 (UKB Bratislava, ŠVK Banská Bystrica, ŠVK Košice, ŠVK Prešov, SAV, CVTI SR, Ekonomická knižnica pri EU Bratislava, SLDK pri TU Zvolen, SPK pri SPU Nitra)
- Akademické knižnice (vysoké školy)
- Verejné knižnice (obecná, regionálna aj pre viac okresov, krajská)
- Školské knižnice Špeciálne knižnice 368

Na Slovensku je v súčasnosti spolu 2.619 knižníc

Ukazovatele

Dimenzovanie knižníc doteraz vychádzalo z tlačenej verzie a nie je revidované vzhľadom na rýchly vývoj internetizácie. Orientačne je možné uvažovať s nasledovnými priemernými údajmi, používanými v EU prevažne len pre verejné knižnice.

- | | |
|--|---------------------|
| Počet knižničných jednotiek vo voľnom výbere | 3 - 1,5 kn.j./obyv. |
|--|---------------------|
- podlažná plocha zariadenia 0,15 - 0,05 m²/obyv.,
 - počítačové miesta 0,002 -0,0003 miesta/obyv.,
 - účelová jednotka (ú.j.) - 1 m² celkovej úžitkovej plochy,
 - na 1000 obyvateľov pripadá 3 m² (vedecké knižnice) a 10 m² (verejné knižnice),
 - na 1 ú.j. pripadá max. 1,15 m² podlažnej plochy,
 - na 1 ú.j. pripadá 1,2 m² pozemku.

V nadväznosti na tieto skutočnosti sa i verejné knižnice v Slovenskej republike snažia vytvárať optimálne prostredie pre vytváranie knižnično-informačných systémov. Čoraz viac knižníc krajských, regionálnych, ale už aj mestských má snahu zaviesť automatizovaný výpožičný systém, počítačové spracovávanie knižničného fondu, napojenie na Internet a jeho sprístupnenie pre verejnosť.

Múzeá a galérie, výstavné priestory

Múzeá a galérie, výstavné priestory sa riadia zákonom č.206/2009 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (zákon o múzeách), ktorý ich činnosť z územného hľadiska definuje ako:

- Slovenské národné múzeum a Slovenská národná galéria (majú výnimočné postavenie v rámci múzeí a galérií),
- celoštátne,
- regionálne,
- miestne.

Z hľadiska odborného zamerania a špecializácie:

- múzeum s komplexnou múzejnou dokumentáciou regiónu svojho pôsobenia,
- galéria s komplexnou galerijnou dokumentáciou regiónu svojho pôsobenia,
- špecializované múzeum s celoštátnou pôsobnosťou s komplexnou múzejnou dokumentáciou vo vybranej oblasti alebo vednom odbore,
- špecializovaná galéria s galerijnou dokumentáciou vo vybraných oblastiach.

V registri múzeí a galérií SR vedenom MK SR bolo (k 30. 4. 2010) zapísaných 98 múzeí a 25 galérií zriadených rozličnými zriaďovateľmi, z tohto počtu je 37 múzeí v zriaďovateľskej pôsobnosti VÚC a 26 múzeí je zriadených UOŠS a 20 múzeí je zriadených obcami, 12 múzeí má iných zakladateľov ako orgány verejnej správy.

Celkovo je v SR prístupných viac ako 400 múzejných a galerijných expozícií (zdroj výročné správy o činnosti múzeí v SR).

Počet registrovaných (nekomerčných) galérií je spolu 25, z toho 1 štátna, 16 v pôsobnosti VÚC, 7 obecných a 1 iná (zdroj výročné správy o činnosti múzeí v SR).

Ďalší rozvoj siete múzeí a galérií bude podmienený predovšetkým potrebami jednotlivých regiónov a obcí a ich snahou o zachovanie kolektívnej pamäte. Možno predpokladať nárast počtu miestnych, obecných múzeí, ktoré však plnia najmä prezentačnú funkciu. Vzostup kultúrneho cestovného ruchu a uspokojovanie jeho potrieb môže poviesť vo všetkých múzeách a galériách k zväčšeniu ponuky pre verejnosť a ku skvalitňovaniu služieb verejnosti.

Ukazovatele:

- účelová jednotka (ú.j.) - 1 m² výstavnej plochy,
- na 1000 obyvateľov pripadá 16 m² (múzeá) a 1,5 m² (galérie),
- na 1 ú.j. pripadá max. 4,8 m² podlažnej plochy (múzeá) a max. 2,5m² podlažnej plochy (galérie),
- na 1. ú.j. pripadá 2,6 m² (múzeá) a do 3 m² pozemku (galérie).

Divadlá

Zákon o divadelnej činnosti č. 384/1997 Z. z. určuje nasledovné druhy divadiel:

- Slovenské národné divadlo ako vrcholná inštitúcia,
- štátne profesionálne divadlo v pôsobnosti MK SR,
- štátne profesionálne divadlo v pôsobnosti krajského úradu a obce,

- neštátne - iné profesionálne divadlo,
- neprofesionálne divadlo

Na Slovensku bolo v roku 2008 spolu 68 stálych scén s 14 534 sedadlami. Z toho sú 4 mimo prevádzky, 52 divadelných súborov, 27 činoherných, 4 operné, 2 baletné, 3 tanečné, 11 bábkových súborov a 7 bližšie nešpecifikovaných (muzikál, opereta, pohybové divadlo). Neštátne nezávislé divadlá sú len čiastočne financované štátom (samosprávnymi krajinami a obcami).

Súčasne sa stále populárnejšími stávajú aj divadelné festivaly a prehliadky. V r. 2008 sa konalo 32 prehliadok a 49 divadelných dielní, ktoré navštívilo 97 tis. návštevníkov. Odohrali sa v 73 klasických divadelných sálach, ale aj v 11 amfiteátroch a 39 voľných priestoroch bez sedadiel.

V rámci kultúry národnostných menšín existujú 4 divadlá. Sieť divadiel sa považuje za postačujúcu, skôr sa predpokladá vývoj v raste malých mestských zariadení.

Pri úvahách o ďalšom rozvoji divadelnej kultúry na Slovensku je potrebné vychádzať z reformy verejnej správy a tým súvisiacej celkovej transformácie siete štátnych kultúrnych zariadení, v dôsledku čoho sa posilnia aj kompetencie samosprávy pri zriaďovaní a financovaní divadiel. Preto bude v najbližších rokoch potrebné sústrediť pozornosť na skvalitnenie technického vybavenia jestvujúcich špecializovaných divadelných budov a divadelných sál v rámci polyfunkčných kultúrnych objektov (kultúrnych domov).

Výstavba nových divadiel prichádza do úvahy až v dlhšom časovom horizonte. Bude smerovať k výstavbe menej honosných, kapacitne komornejších monofunkčných (divadelných), ale aj polyfunkčných objektov. Pri ich projektovaní a výstavbe treba očakávať tlak na čo najväčšiu mieru prispôsobivosti architektúry rôznorodosti divadelnej činnosti.

Priority najbližšieho obdobia v tomto chápaní možno vidieť najmä v modernizácii technického vybavenia jestvujúcich polyfunkčných objektov (kultúrnych domov) v okresných sídlach najmä s ohľadom na podporu širšieho využitia všetkých foriem divadla pre deti (najmä bábkového), ako aj činnosti všetkých foriem ostatného divadla - činoherného, hudobno-zábavného, alternatívneho i hudobno-dramatického, tanečného divadla.

Ukazovatele

- účelová jednotka (ú.j.) - 1 sedadlo,
- na 1000 obyvateľov pripadá od 1,7 do 0,5 sedadiel,
- na 1 ú.j. pripadá od 15,4 m² do 9,0 m² podlažnej plochy,
- na 1. ú.j. pripadá od 12m² do 8m² pozemku.

Hvezdárne (astronomické zariadenia a pracoviská)

Hvezdárne sú určené na pozorovanie vesmíru ako na vedecké, tak aj osvetové účely, popularizáciu amatérskej astronómie. Na Slovensku pracuje spolu 25 zariadení a pracovísk.. 7 z nich vlastní planetárium, ktoré slúži pre názorné predvádzanie hviezdnej oblohy. Pracujú ako osvetové zariadenia so špecializovaným zameraním, s ktorými majú spoločný legislatívny rámec.

Hvezdáreň s planetáriom sa nachádza v Hurbanove, Leviciach, Hlohovci, Žiari nad Hronom, Prešove.

Okrem toho na Slovensku sa nachádzajú 2 samostatné planetária, obe v Košiciach: Planetárium (CVČ Domino) a Planetárium (STM Košice) a 1 Astronomický kabinet v Považskej Bystrici.

V astronomických zariadeniach sa okrem astronomickej činnosti konajú osvetové akcie, prednášky a sympózia a pod.

Rozvoj siete hvezdární a planetárií je súčasťou utvárania celkovej kultúrnej vybavenosti v regionálnej územnej štruktúre. Rozsah ponuky ich aktivít špecializovaných predovšetkým na oblasť astronómie a príbuzných prírodných vied obohacuje kultúrny život obyvateľov a návštevníkov obcí svojho sídla.

Osvetové zariadenia

Počet kultúrno-osvetových zariadení v r. 2008 bolo spolu 3.351, z toho samosprávnych (obce a VÚC) 2 032 zariadení. Klesá aj záujmové vzdelávanie a záujmová umelecká činnosť ako v počte podujatí, tak aj v návštevnosti

Zákon č. 61/2000 Z. z. o osvetovej činnosti definuje osvetové zariadenia, vykonávajúce osvetovú činnosť, hlavne podľa zriaďovateľa (zakladateľa). Činnosť sa vykonáva v oblastiach kultúra, veda, technika, vzťah ku kultúrnej identite a rôznorodosti, umeniu, tradíciám, trávenie voľného času. Zariadenia sú zriaďované:

- ústredným orgánom štátnej správy,
- samosprávnym krajom,
- obcou,
- inou právnickou osobou,
- fyzickou osobou.

Zákomom NR SR č. 61/2000 Z.z o osvetovej činnosti sa vytvorili účinnejšie právne podmienky aj pre činnosť osvetových zariadení, ktorých prevádzkovateľom môže byť tak územná samospráva, ako aj iný právny subjekt, prípadne štátna správa. Očakáva sa, že špecificky v tejto oblasti kultúry sa aj v obciach presunie organizovanie mnohorakých aktivít výlučne na neštátnu sféru a štátna správa si ponechá len určitý inštitučne vhodne uspôsobený vplyv vo vzťahu k poznávacej, podporno-poradenskej a koordinačnej činnosti.

Z hľadiska materiálno-technickej základne, najmä vo vzťahu k existencii kultúrnych objektov s vhodnými účelovými a funkčnými priestormi, sa javí potreba do štandardov kultúrnej vybavenosti obcí samostatne zakomponovať existenciu jedného, alebo i viacerých viacúčelových kultúrnych objektov, ktoré by poskytovali optimálne podmienky na realizáciu rozličných aktivít kreatívneho i nekreatívneho charakteru, aktivít zameraných na rozvoj záujmovej umeleckej činnosti, voľnočasových tvorivých aktivít, ochrany a rozvíjania ľudových tradícií a tradičnej ľudovej kultúry, vrátane zodpovedajúceho technického vybavenia priestorov.

Ukazovatele

- účelová jednotka (ú.j.) - 1 miesto,
- na 1000 obyvateľov pripadá max. 6 miest.,
- na 1 ú.j. pripadá max. 4,5 m² podlažnej plochy,
- na 1 ú.j. pripadá max. 6 m² pozemku (podľa charakteru).

Koncertné a hudobné sály, polyfunkčné kultúrne zariadenie

Koncertná činnosť vo všetkých jej formách predstavuje stále populárnu časť kultúrneho života. Má svoje oprávnenie ako v menších sídlach, kde sa preferujú viacúčelovejšie sály (bývalé kultúrne domy), tak aj vo väčších mestách, kde sa okrem viacúčelových hál (muzikály, kultúrne a voľnočasové centrá - býv. PKO) predpokladajú aj dobre vybavené špecializované monofunkčné zariadenia (koncertné sály).

Štandardy pre účelovú jednotku sú podobné ako u divadiel.

Kongresové centrá

Slúžia na organizáciu konferencií a kongresov, ako aj na poriadanie významných spoločenských a kultúrnych akcií. Obsahuje jeden alebo viac sál s náročnou zvukovou technikou. Veľkosť je určená špecifickému poslaniu. Doplnkovo sa pričleňujú samostatné reštauračné prevádzky s príslušenstvom.

Ukazovatele

- účelová jednotka (ú.j.) - 1 sedadlo,
- na 1000 obyvateľov pripadá 20 sedadiel,

- na 1 ú.j. pripadá max. 85 m² podlažnej plochy,
- na 1 ú.j. pripadá od 120 do 90 m² pozemku (podľa charakteru).

Kostoly a budovy pre náboženské účely

Na Slovensku bolo v roku 2008 4,7 mil. veriacich všetkých vierovyznaní v 2 697 farnostiach s 5 083 duchovnými. Majú spolu 5 918 bohoslužobných objektov, 2.093 farských budov, 1 201 iných budov a 244 cirkevných škôl. Dostavaných bohoslužobných objektov v tomto roku bolo 32 a rozostavaných je 47.

S uvoľnením spoločenských pomerov došlo aj u nás k rozmachu výstavby cirkevných stavieb - či už priamo sakrálnych stavieb - kostolov a modlitební, kláštorňných a rehoľných budov tak aj súdobejších pastoračných centier a profánnych stavieb. Stávajú sa prirodzenou súčasťou sídiel tak, ako tomu bolo v minulosti.

Vývojový trend v minulom desaťročí bol charakterizovaný kvantitou. Rýchly enormný nárast stavieb cirkevných budov doteraz saturoval primárne potreby veriacich, najmä z hľadiska dochádzkovej dostupnosti a kapacity objektov.

V nasledujúcom období sa predpokladajú trendy v kvalite v nasledovných aspektoch:

- **polyfunkčnosť zariadenia** tendencia smerovania kresťanských cirkví k polyfunkčnosti zariadenia; objekty sú tvorené ako polyfunkčné komplexy.
- **druhovosť** - s obnovením rôznych aktivít cirkví vznikajú nové typologické druhy, ako:
 - pastoračné centrum pri inej inštitúcii (príklad univerzitné PC: vyhradené miesto pre aktivity náboženského života študujúcej mládeže;
 - kaplnka v necirkevných inštitúciách ako sú nemocnice, väznice, domovy dôchodcov, školy, resocializačné centrá..
 - meditačné centrum : miesta duchovného zastavenia určené pre všetkých ľudí, bez ohľadu na vierovyznanie;
 - diaľničný kostol , v súvislosti s vysokou osobnou prepravou ľudí za oddychom a prácou vznikajú v zahraničí kresťanské kostoly popri diaľniciach,
 - iné; obsahujúce v rôznom pomere priestory pre kult a ostatné činnosti s príslušenstvom
- **Kapacita:** Tendencie smerujú k princípu: vo vybranom území umiestniť väčší počet objektov s menšími kapacitami. Ukazovatele viažu sa len na počet obyvateľov nie sú obvykle smerodajné a sú regionálne odlišné – vo väzbe na náboženskú príslušnosť.

Ukazovatele

- **malé miestne centrum:** liturgický priestor s cca 150 miest na sedenie , miestnosť pre 10 osôb, miestnosť pre 25 osôb - vhodná je zlučiteľnosť do spoločného priestoru; 2 -izb. byt farára, ďalšie ubytovanie p. potreby; min. 2 kancelárie farského úradu a príslušenstvo, átrium
- **stredné centrum:** liturgický priestor do 250-300 miest s možnosťou rozšírenia, foyer, spoločenská sála, 2-4 klubové priestory pre menšie a väčšie skupiny, kancelárie pre lektorov, knižnica, byty pre správu (byt farára, byt kaplána ...), 2-3 kancelárie farského úradu, archív, technické zázemie , meditačné átrium, exteriérové plochy – športovisko resp. ostatná náplň podľa konkrétnych potrieb.
- **veľké centrum:** hlavný liturgický priestor s viac ako 300 miestami, taktiež s možnosťou rozšírenia , foyer, druhý sakrálny priestor - adoračná kaplnka, veľká viacúčelová sála pre viac ako 100 miest, klubové priestory pre menšie a väčšie skupiny, kancelárie pre lektorov, knižnica , byty pre správu (byt farára, 2x byt kaplána), 2-3 kancelárie farského úradu, archív, technické zázemie , meditačné átrium, exteriérové plochy a interiérové plochy pre šport a ostatná náplň podľa konkrétnych potrieb.

Zoologické a botanické záhrady

Na Slovensku sú v súčasnosti 4 zoologické záhrady: Botanické záhrady nie sú riadené jednotne, ale sú v pôsobnosti viacerých inštitúcií - napr. hlavne vysokých škôl a SAV. Sú verejnosti prístupné a predstavujú ešte nedostatočne využitý potenciál vo svojej návštevnosti ako magnetu trávenia voľného času.

Obe tieto zariadenia sú situované v okrajových polohách miest s dobrým dopravným napojením. Obsahujú rôzne doplnkové funkcie, hlavne stravovacie.

Ukazovatele

- účelová jednotka (ú.j.) - 1 m² pozemku,
- na 1000 obyvateľov pripadá 800 m² (zoologická záhrada) a 500 m² (botanická záhrada),
- na 1 ú.j. pripadá max. 0,06 m² podlažnej plochy (zoologická záhrada) a max. 0,04 m² podlažnej plochy (botanická záhrada),
- na 1 ú.j. pripadá 1 m² pozemku (totožné s ú.j.) .

Kiná

Kiná sú charakteristickým príkladom zariadenia, ktoré najviac postihla zmena spoločenskej situácie a masové rozšírenie televízie a internetu. Prakticky všetky dnes fungujú na komerčnej báze. Reštitúcie ich v značnej miere postihli tak, že už dnes nefungujú v pôvodných objektoch. Napriek tomu sa budujú viac ako súčasť obchodných center ako multikiná s dlhou prevádzkovou dobou a súčasnými premietacími technológiami. Návštevnosť sa prudko znížila, dnes sa v podstate stabilizuje. Veľa kín zaniklo, ale na druhej strane vznikajú multikiná. Zaujímavosťou je malá návštevnosť progresívnych 3D kín, vedúca spolu s vysokým vstupným až k ich zatvoreniu.

Ukazovatele

- účelová jednotka (ú.j.) je 1 sedadlo,
- na 1000 obyvateľov pripadá max. 20 sedadiel, letné kiná max. 16 sedadiel ,
- na 1 ú.j. pripadá max. 3,2 m² podlažnej plochy ,
- na 1 ú.j. pripadá max. 9,2 m² pozemku, letné kiná max. 5,0 m² pozemku.

Cintoríny, urnové háje

Prevládajú tendencie zriaďovať menšie cintoríny pre asi jeden mestský obvod namiesto centrálnych zariadení, ktoré majú veľké nároky na dopravnú dostupnosť a prevádzku. Optimálna veľkosť asi 40 - 60 ha. Predpokladá sa min. 3,0 m² celkovej plochy na 1 obyvateľa. Vzdialenosť od zastavaného územia podľa hygienických predpisov. Sú to súčasne aj areály zelene (aspoň 50% plochy).

Ukazovatele

- min. 3,0 m² celkovej plochy na 1 obyvateľa,
- optimálna veľkosť asi 40 - 60 ha.

Použitá literatúra

- Štatistika kultúry, evidovaná Ministerstvom kultúry Slovenskej republiky v koordinácii s metodikou EU (<http://www.culture.gov.sk>),
- Zákon č. 183/2000 Z.z. o knižniciach v znení neskorších predpisov (Knižničný zákon),
- Zákon NR SR č. 61/2000 Z.z o osvetovej činnosti,
- Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov,
- Konceptie rozvoja miestnej a regionálnej kultúry, uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 160/2008 zo dňa 12. marca 2008.
- Stratégia rozvoja osvetovej činnosti, uznesenie vlády č. 284/2009 zo dňa 14.04.2009,
- Zákon č. 206/2009 Z. z. o múzeách a galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (zákon o múzeách),
- Vyhláška MK SR č. 342/1998 Z. z. o odbornej správe múzejných zbierkových predmetov a galerijných zbierkových predmetov v znení neskorších predpisov,

- Zákon č. 384/1997 Z. z. o divadelnej činnosti,
- (ROMERO, Santi, 2009: Library Architecture, COAC , ACTAR D, Barcelona, p. 261 - 3) (C.4.3.2.),
- Zařízení kultury, in: http://www.uur.cz/images/pap/KapitolaC/2009/C4_ObcanskeVybaveni_20090428.pdf,
- Štatistika kultúry miest (projekt EU - Urban Audit).

Výber ukazovateľov – kultúrne zariadenia

KULTÚRA	ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
	▼1	▼2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Knižnica verejná (obecná, regionálna, krajská)	○	○	○	●	●	●	●	●	●
Knižnica vedecká	○						○	●	●
Výstavné priestory (výstavné areály a siene)	●				●	●	●	●	●
Múzeum (s pobočkami)			○	○	○	●	●	●	●
Galéria (zbierka, s pobočkami)				○	●	●	●	●	●
Divadlo (bábkové, opera, balet, muzikál, činohra, experiment.)						○	●	●	●
Koncertná sála, hudobné sály, tanečné sály						●	●	●	●
Polyfunkčné kultúrne zariadenie (býv. kultúrny dom)		○	○	17	16				
Kultúrne a voľnočasové centrum (PKO-bývalé)						●	●	●	●
Viacúčelová hala							○	○	○
Kino (multikino)				○	○	○	○	○	○
Prírodné amfiteátre, letné kiná						○	●	●	●
Hvezdáreň, planetárium							●	●	●
Zhromažďovací priestor (verejná voľná plocha – námestie, zábavné plochy)					●	●	●	●	●
Zoologické záhrady, botanické záhrady								●	●
Kongresové centrá								●	●
Kultúrno-osvetové zariadenia, klubovne	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Štátne archívy								○	○
Kostoly, (chrámy) a pastoračné centrá; modlitebne, zborové domy, synagógy, meditačné priestory	○	●	●	●	●	●	●	●	●
Účelové sakrálné priestory, kaplnky rozličného druhu, meditačné priestory, sakrálné priestory priradené k inej náboženskej, hlavnej funkcii, pútnické kostoly									
Iné náboženské budovy a priestory (exercičný dom, charitný dom, klerický seminár)									
Rehoľné budovy (kláštory, domy kongregácií a inštitútov, ...)									
Cintoríny, domy smútku, urnové háje, krematóriá	●	●	●	●	●	●	●	●	●

KULTÚRA	ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	▼1	▼2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲100

Poznámka:

- odporúčaná potreba vybavenosti,
- alternatívne doplnenie vybavenosti.

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – kultúrne zariadenia

KULTÚRA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲100
Knižnica verejná (obecná, regionálna, krajská)	[m ² CUP/ 1000 obyv.]	(10) *	(13) *	(15) *	12	10	12	10	8	6
Knižnica vedecká	[m ² CUP/ 1000 obyv.]							(4)	3	2
Výstavné priestory (výstavné areály a siene)	[m ² výst.pl /1000 obyv.]					7	5	4	3	2
Múzeum (s pobočkami)	[m ² výst.pl /1000 obyv.]					(8)*	10	12	16	14
Galéria (zbierka, s pobočkami)	[m ² výst.pl /1000 obyv.]			(2,2)*		2	1,8	1,3	1	0,7
Divadlo (bábkové, opera, balet, muzikál, činohra, experiment. spolu)	sedadlá/1000 obyv.						(8)*	(12)	10	7
Koncertná sála, hudobné sály, tanečné sály	sedadlá/1000 obyv.						1,4	1,2	1	0,8
Polyfunkčné kultúrne zariadenie (býv. kultúrny dom)	sedadlá/1000 obyv.		(20) *	(18) *	17	16				
Kultúrne a voľnočasové centrum (PKO-bývalé)	sedadlá/1000 obyv.						10	9	9	8
Viacúčelová hala	sedadlá/1000 obyv.							(15) *	(12) *	(10) *
Kino (multikino)	sedadlá/1000 obyv.				(10) *	(9) *	(8) *	(7) *	(6) *	(5) *
Prírodné amfiteátre, letné kiná	sedadlá/1000 obyv.						(10)	9	8	7
Hvezdáreň, planetárium	[m ² CUP/ 1000 obyv.]							1,2	1,6	1,4
Zhromažďovací priestor (verejná voľná plocha – námestie, zábavné plochy)	zariadenie					x	x	x	x	x

KULTÚRA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Zoologické záhrady, botanické záhrady	[m ² poz./ 1000obyv.]								500	400
Kongresové centrá	sedadlá/1000 obyv.								20	15
Kultúrno-osvetové zariadenia, klubovne	[miesto/1000obyv.]	6	5	4	3,5	3,2	3,0	2,8	2,5	2
Štátne archívy	[m ² podl.pl/1000obyv.]								(2)	(3)
Kostoly, (chrámy) a pastoračné centrá; modlitebne, zborové domy, synagógy, meditačné priestory	zariadenie									
	poč. sedadiel	100	100-150	(150-250)**	(200-300)**	(250-350)**	(300-350)**	(300-350)**	(300-350)**	(300-350)**
Účelové sakrálné priestory, kaplnky rozličného druhu, meditačné priestory, sakrálné priestory priradené k inej náboženskej, hlavnej funkcii, pútnické kostoly	zariadenie									
	poč. sedadiel									
Iné náboženské budovy a priestory (exercičný dom, charitný dom, klerický seminár)	zariadenie									
Rehoľné budovy (kláštory, domy kongregácií a inštitútov, ...)	zariadenie									
Cintoríny, domy smútku, urnové háje, krematóriá	[m ² poz./ 1 obyv.]	2,5	2,8	3,0	3,6	3,8	4,0	3,2	2,6	2,1

KULTÚRA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	ukazovateľ	▼ 1	▼ 2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100

Poznámka:

(x)*- odporúčená vybavenosť,

** - kapacita (závisí od počtu rovnakých zariadení pre danú cirkev v území),

- CUP celková úžitková plocha,
- výst. Pl. - Výstavná plocha,
- poz. Pozemok,
- podl. pl - podlažná plocha,
- hierarchické a veľkostné členenie sídel (a ich častí) závisí od štruktúry osídlenia tej ktorej krajiny, respektíve kraja. (Uvádzané hierarchické a veľkostné členenie je pracovné),
- základná druhová skladba zariadení kultúry sa v rámci „štandardov“ sleduje v jednotlivých krajinách v rôznom rozsahu. (Tabuľka postihuje sumár všetkých zariadení, ktoré boli v rámci štandardov uvádzané.)
- kino sa v rámci štandardov pre kultúrne zariadenia vyskytuje výnimočne. Vníma sa ako komerčný druh zariadenia,
- charakter zariadenia zo štatutárneho hľadiska možno zjednodušene členiť na štátne, obecné, komerčné. Pričom väčšinu zariadení zabezpečuje obec/mesto, respektíve majú komerčný alebo súkromný charakter. Len niektoré „špecifické zariadenia“ – zväčša hierarchicky vyššieho významu zabezpečuje štát.
- Odporúča sa združovať zariadenia do komplexov, ktoré umožňujú ich viacfunkčné využitie počas dňa, resp. ich polyfunkčnosť- využitie rovnakého priestoru na viaceré funkcie. Predpokladajú sa nasledovné kombinácie, príp. až nahradzovanie (t.j. nemusia sa súčasne vyskytovať všetky doporučované zariadenia – podľa konkrétnej situácie):
 - polyfunkčné kul. zariadenie s - knižnica, kultúrne a voľnočasové centrum, viacúčelová sála, kino,
 - kultúrne a voľnočasové centrum s - knižnica, polyfunkčné kul. zariadenie, viacúčelová sála, kino,
 - viacúčelová sála s - knižnica, polyfunkčné kul. zariadenie kultúrne a voľnočasové centrum, kino, ako aj so športovými aktivitami,
 - kino s - polyfunkčné kul. zariadenie kultúrne a voľnočasové centrum, ako aj s obchodnými a stravovacími aktivitami.

Pamiatkové objekty patria do kultúrnych stavieb, ale Klasifikácia stavieb ich zaraďuje medzi Ostatné nebytové budovy ako Historické alebo chránené pamiatky. v tomto materiáli nie sú predmetom dimenzovania v rámci minimálnej vybavenosti, avšak môžu byť v nich umiestňované.

4 ZELEŇ

4.1 CHARAKTERISTIKA FUNKČNEJ ZLOŽKY

Zeleň patrí k základným zložkám sídelnej štruktúry, pričom je osobitne známy pozitívny vplyv zelene na stav a kvalitu životného prostredia. Životné prostredie v sídlach, osobitne vo väčších mestách sa už v súčasnosti značne odlišuje od okolitej krajiny vo viacerých charakteristikách (teplota, vlhkosť a kvalita ovzdušia a i.). Zeleň zohráva hlavnú úlohu v zmiernení týchto rozdielov, osobitne za pomoci zlepšovania mikroklimy, produkcie kyslíka, znižovania prašnosti, hluku a pod. Okrem toho viaceré štúdie dokázali priamy vplyv medzi zdravím obyvateľstva, úrovňou fyzickej aktivity a dostupnosťou zelene. Zeleň je dôležitá pre zdravie obyvateľstva, pretože umožňuje kontakt s prírodou, podporuje regeneráciu zo stresových situácií a celkovo je prospešná pre duševné zdravie, pomáha zlepšiť správanie a pozornosť detí, podporuje fyzickú aktivitu ľudí⁵. Okrem tejto rekreačnej a psychologicko-esteticko-funkcie je potrebné vziať do úvahy aj význam zelene z pohľadu ochrany biodiverzity. Vo vzťahu k biodiverzite sa rozlišuje topická funkcia zelene (schopnosť poskytovať rôznym skupinám živočíchov možnosti úkrytu, hniezdenia a pod.), a jej trofická funkcia, kde prvky zelene (rastliny, dreviny) slúžia ako potravinové zdroje pre rôzne živočíchy.

Z hore menovaných dôvodov je potrebné plánovať nielen množstvo zelene, ale aj jej kvalitu a dostupnosť pre obyvateľov rovnako ako aj prepojenie jednotlivých funkčných kategórií zelene v rámci sídla navzájom a zároveň prepojenie zelene sídiel na okolitú krajinnú zeleň s cieľom zabezpečenia celkovej ekologickej stability sídla.

Zeleň rezonuje vo viacerých dokumentoch a programoch EÚ a to jednak z pohľadu životného prostredia a biodiverzity, ako aj priestorového plánovania a udržateľného rozvoja.

Dohovor o krajine, ktorého signatárom je Slovensko od roku 2005 sa zameriava na dôležitosť mestskej krajiny a zelene, na zapojenie verejnosti a na dôležitosť výmeny skúseností a informácií.

Šiesty Environmentálny akčný program EÚ sa osobitne venuje zmenám klímy a podčiarkuje dôležitosť implementovať opatrenia zamerané na adaptáciu dôsledkov zmeny klímy, z ktorých sa viaceré týkajú aj zelene a verejných priestranstiev, ako napr.: podpora tvorby parkov a zelene, zvýšenie retenčnej schopnosti územia mesta, zabezpečenie ochrany pred povodňami.

Európska perspektíva územného rozvoja⁶ (European Spatial Development Perspective, ESDP) zdôrazňuje v kapitole zameranej na politické ciele a varianty pre územie EU princíp dostupnosti k zeleni a otvoreným priestranstvám, čo zároveň zahŕňa aj potrebu ochrany a rozvoja menších zelených plôch v mestách, ktoré majú podľa tohto dokumentu nielen ekologickú ale aj sociálnu funkciu.

Aj Kohézna politika EÚ na roky 2007-2013⁷ sa venuje mestám a osobitne zdôrazňuje obnovu prostredia miest, verejných priestranstiev a nevyužitých zanedbaných lokalít, hlavne v bývalých priemyselných lokalitách.

Slovensko ako členská krajina EÚ by malo plne zohľadniť hore uvedené dokumenty, ako aj vziať do úvahy trendy vývoja, očakávané v nasledujúcich desaťročiach.

Podľa EEA (European Environmental Agency)⁸ sú v oblasti štandardov relevantných k zeleni v krajinách EÚ určité rozličnosti (pozri tabuľku č.1) a problémy so vzájomným porovnaním, nakoľko nie sú jednotlivé funkčné kategórie zelene jednoznačne zadefinované a dochádza k prekryvu s verejnými priestranstvami, prímestskými lesmi, športoviskami a ihriskami a pod.

⁵ Ensuring quality of life in Europe's cities and towns, Tackling the environmental challenges driven by European and global change, EEA report, 2009

⁶ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/som_en.htm

⁷ Kohézna politika na podporu rastu a zamestnanosti, Strategické usmernenie Spoločenstva na roky 2007-2013, ISBN 92-79-03489-8, str.29

⁸ EEA: Europe's Environmet Copenhagen, 1995, str.275

Príklad výmer rozličných typov zelene vo vybraných európskych krajinách (m²/obyvateľa)

Európske krajiny	Športové plochy	Ihriská	Parky a verejná zeleň, verejné zeleň	Súkromná zeleň
Veľká Británia	4	1,5	4	7
Francúzsko	4	1,5	4,5	-
Holandsko	5	3	5	5

Trendy vývoja

Zeleň by mala zohrávať zásadnú úlohu v zmiernení negatívnych vplyvov zmeny klímy a nové opatrenia a politiky v oblasti plánovania zelene by mali slúžiť v oblasti adaptácie na dôsledky zmeny klímy. Mikroklimatické funkcie zelene (znižovanie teploty, zvyšovanie vlhkosti vzduchu) sú dostatočne známe, avšak vhodné naplánované a naprojektované verejné priestranstvá a zeleň poskytujú aj dôležitý priestor aj pre dočasné zachytenie povrchovej vody počas búrok.

UNEP's Global Biodiversity Assessment (Globálne hodnotenie biodiverzity vypracované UNEP) odhaduje, že biodiverzita na globálnej úrovni klesá v súčasnosti rýchlejšie než kedykoľvek v minulosti. Preto je potrebné vytvárať vhodné podmienky pre podporu biodiverzity, ktorá má veľmi úzky súvis s tvorbou a ochranou zelene.⁹ Množstvo a priestorové vzťahy medzi jednotlivými kategóriami zelene (prírodným ale aj antropogénnymi) má priamy vplyv na stav biodiverzity v mestskom prostredí. Fragmentácia prírodných prvkov preto nastolila požiadavku na prepojenie prírodných prvkov do miestneho systému vzájomne prepojených prírodných plôch zelene na celomestskej úrovni. V oblasti urbanizmu a plánovania obce je prostredníctvom územno-plánovacej dokumentácie nielen možné ale aj žiaduce priamo ovplyvniť množstvo a plošné zastúpenie zelene za pomoci regulatívov s cieľom vytvorenia funkčnej ekologickej siete.

Uvedené nežiaduce trendy v oblasti životného prostredia sa v zahraničí priamo prenášajú na úroveň národných a mestských politík a plánovacích nástrojov napr. záväzkami v oblasti zvýšenia podielu zelene v mestách, rekonštrukcií infraštruktúry v zmysle zvýšenia retenčnej schopnosti a priepustnosti povrchu. Pri budovaní nových sídelných zón sa stanovujú nielen štandardy v oblasti zachovania, skvalitnenia a rozšírenia zelene a ďalších adaptačných opatrení, ale aj v oblasti udržateľného urbanizmu a dopravy, energetickej efektívnosti budov a pod. (tzv. post Koyto mestá). Uvedené pozitívne trendy zo zahraničia sa prenášajú na Slovensko zatiaľ len veľmi zriedka a aj z tohto dôvodu je potrebné prijať zásadnejšie opatrenia v danej oblasti.

Z hľadiska komplexného pohľadu na urbánnu štruktúru obcí je potrebné funkčnú zložku zelene vnímať v širších súvislostiach t.j. v kontexte verejného (resp. voľného, otvoreného) priestoru („open space“), ktorý zahŕňa všetky nezastavané priestory v rámci zastavaného územia mesta alebo obce (námestia, ulice, tradičné parky sídlíštná zeleň, exteriérové priestory a pod.). Problematiku verejných priestorov je preto potrebné transformovať a definovať v právnych predpisoch v oblasti urbanizmu a územného plánovania..

Štandardy v krajinách EU

Príklady používaných kvantitatívnych štandardov v súčasnosti v zahraničí

Vo Veľkej Británii Usmernenie č.17¹⁰ Vládnej plánovacej politiky pod názvom Plánovanie otvorených priestorov, plôch na šport a rekreáciu sa zaoberá nielen zeleňou (akokoľvek široko zadefinovaný tento pojem) ale aj otvorenými verejnými priestormi, ktoré nielen poskytujú priestor pre rekreačné vyžitie, ale majú aj vizuálno-estetickú hodnotu.

Známy je štandard tzv. „National Playing Field Association (NPF), ktorý stanovuje **2,43 ha športovísk a ihrísk na 1.000 obyvateľov** (známy je aj ako tzv. ‘6 Acre’ standard).

⁹ Werner,P. Zahner, R.: Biologische Vielfalt and Stadte, 2009

¹⁰ Government Planning Policy Guidance 17: Planning for Open Space, Sport and Recreation (2002) (PPG17)

V roku 2008 bola vykonaná revízia tohto štandardu, ktorý sa teraz volá štandard **Planning and Design for Outdoor Sport and Play, a v kvantitatívnej rovine stanovuje 1,6 hektára rekreačnej zelene na 1.000 obyvateľov a 0,8 ha detských ihrísk.**

Viaceré britské mestské rady si obdobne prijali štandard tzv. „rekreačných/zelených verejných otvorených priestranstiev (amenity „open spaces“) - predstavuje okolo **0,5-0,8 ha na 1 000 obyvateľov**, ktorý sa aplikuje pri nových výstavbách¹¹. Z pohľadu ochrany biodiverzity je známy ukazovateľ kvality života mestských obyvateľov, ktorý predstavuje **1ha prírodného prvku na 1000 obyvateľov**.

Iniciatíva „CitySpace planning“ v Chicago (USA) si stanovila za cieľ zabezpečiť štandard 2 akrov „open spaces“ a (1 akor = 4 047 m²) na 1,000 obyvateľov do roku by 2010¹².

Podľa ďalších prístupov je dôležité nielen kvantitatívne vyjadrenie rozlohy zelene ale aj jej rozmiestnenie na území mesta, teda **dostupnosť** plôch „open spaces“ z najvzdialenejšieho miesta /zóny/ mesta alebo definovaním metódou spádových území.

Z pohľadu rozličných európskych politík sa zeleň a verejné priestranstvá, jej podiel a **dostupnosť** objavuje aj medzi indikátormi **udržateľného rozvoja miest** (napr. European Common Indicators, STATUS¹³, TISSUE¹⁴) v rámci uvedených zásad udržateľného rozvoja miest sa meria a sleduje dostupnosť zelene, ktorá je definovaná ako bývanie v okruhu do **300 metrov** od verejného priestranstva

Obdobný prístup sa použitý aj vo **Veľkej Británii**, kde sa dostupnosť zelene vyjadruje buď vzdialenosťou alebo časom pešej dochádzky k plochám zelene, alebo k ploche na krátkodobú rekreáciu. Typické ukazovatele sú:

- ihriská pre malé deti, dostupnosť do 90m,
- ihriská pre 10-13 ročné deti, dostupnosť do 300m,
- ihriská pre 14-18 ročné deti, dostupnosť do 1000m,
- športoviská, dostupnosť do 1000m,
- parky dostupnosť do 400m,
- rekreačné verejné priestranstvá (amenity open space) dostupnosť do 400m.

Dostupnosť zelene sa široko využíva pre jednotlivé kategórie zelene podľa **ich významnosti pre sídlo**:

- parky a verejné priestory regionálneho významu: dostupnosť do 8 km (podľa London Planning Advisory comitee, LPAC, 1992),
- parky s celomestským významom: dostupnosť do 3,2 km (podľa London Planning Advisory comitee, LPAC, 1992),
- parky s významom pre danú štvrť : dostupnosť do 1,2 km (LDPETA, 1992) alebo 2,5 km (Dundee City Council, 1999 a Glasgow City Council, 1997).

Príklady ďalších štandardov v oblasti je „The Natural England Accessible Natural Greenspace Standards (Štandardy pre dostupné prírodné oblasti zelene v Anglicku)“:

- človek by nemal žiť vo väčšej vzdialenosti ako 300 m od najbližšej oblasti prírodnej zelene s rozlohou najmenej 2 ha,
- na 1000 obyvateľov by malo pripadať najmenej 1 ha miestnej prírodnej rezervácie,
- do 2 km od domova by mala byť najmenej jedna 20 ha plocha zelene,

¹¹ RETHINKING OPEN SPACE OPEN SPACE PROVISION AND MANAGEMENT: AWAY FORWARD, Kit Campbell Associates, Edinburgh, The Scottish Executive Central Research Unit 2001

¹² Public space lessons, Adapting public space to climate change , Cabe,p.3, www.cabe.org.uk

¹³ Sustainability Tools and Targets for the Urban Thematic Strategy

¹⁴ Trendy a indikátory monitorovania Tematickej stratégie mestského životného prostredia

- do 5 km by mala byť jedna 100 ha plocha zelene,
- do 10 km by mala byť k dispozícii 500 ha plocha zelene.

V súčasnosti sa ukazuje, že je potrebné definovať nielen kvantitatívny aspekt a aspekt dostupnosti k zeleni. Pre zachovanie priaznivého stavu životného prostredia v urbanizovanom prostredí, je rovnako dôležité zaoberať sa aj kvalitatívnou stránkou zelene a verejných priestranstiev vo všeobecnosti. v súlade s „Freiraumplanische standards für die Baulandgestaltung“¹⁵ (Štandardy pre voľné priestranstvá pri novej výstavbe), ktoré platia v meste **Graz** (Rakúsko) sa uplatňujú rozličné kvalitatívne štandardy podľa funkčnosti územia, napr. **index „nepriepustnosti“**¹⁶ ktorý má nesmierny význam pre manažment dažďovej vody v urbanizovanom prostredí. Počíta sa za pomoci percentuálneho vyjadrenie podľa typu povrchu nasledovne:

- úplná priepustnosť (0 %) – vegetačné plochy vytvorené na rastlom teréne,
- polovičná nepriepustnosť (50 %) – plocha pokrytá dlažbou s rozšírenými otvorenými medzerami (škárami), plocha pokrytá zatravnovacími dlaždicami, plocha pokrytá pórovitou dlažbou v štrkovom lôžku,
- nepriepustnosť (67 %) - plocha pokrytá dlažby v pieskovom lôžku,
- nepriepustnosť (100 %)– plocha pokrytá asfaltom, plocha pokrytá dlažbou v maltovom lôžku a zastavaná plocha,

4.2 KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV

Medzi podmieňujúce faktory, ktoré ovplyvňujú stanovenie potrieb funkčných kategórií zelene (a aj štandardov) patria:

- veľkosť a význam sídla,
- geografická lokalizácia sídla (dôležitosť z pohľadu negatívnych vplyvov zmeny klímy)
- počet obyvateľov a základné demografické údaje napr. podiel ohrozených skupín obyvateľstva (osobitne prestárle obyvateľstvo, čo je rovnako dôležité z pohľadu negatívnych vplyvov zmeny klímy),
- rozvojové územie mesta (z hľadiska rozvoja bývania, infraštruktúry, služieb a pod.),
- súčasné krajinná štruktúra sídla a pod.

Sídlnú zeleň možno triediť a charakterizovať podľa nasledovných funkčných kategórií:

1. Parky a iné typy verejnej parkovej zelene

2. Zeleň v obytných územiach

- súkromné záhrady,
- medzibloková, sídelná zeleň v nízkopodlažnej obytnej zástavbe,
- sídelná zeleň vo výškovej obytnej štvrti,
- zelené strechy (strešné záhrady) a balkóny.

3. Historické zeleň

- bývalé súkromné parky a záhrady spojené s historickými budovami,
- historické verejné parky a záhrady.

¹⁵ „Freiraumplanische standards für die Baulandgestaltung“, Graz

¹⁶ Die Versiegelung

4. Zeleň pri občianskej vybavenosti (podľa typu)

- predškolské a školské objekty a areály (od MŠ až po univerzitné centrá),
- nemocnice a zariadenia sociálnej starostlivosti,
- verejné a ubytovacie budovy,
- zdravotnícke a liečebné budovy,
- rekreačné a kúpeľné centrá,
- kultúrne a vzdelávacie centrá,
- obchodné a nákupné centrá.

5. Ostatná zeleň

- líniová zeleň pri dopravných trasách a uliciach,
- zeleň mestských námestí a peších zón,
- botanické a zoologické záhrady,
- cintoríny,
- kempy, stanové osady.

6. Zeleň pri výrobných a priemyselných areáloch

- zeleň územia výrobného areálu,
- zóna izolačnej zelene (podľa typu).

7. Prírodná zeleň

- neobrábaná poľnohospodárska pôda,
- lesy a zalesnené plochy,
- skládky odpadov a bagroviská,
- iné nevyužívané otvorené priestory.

Štandardy v oblasti zelene pre sídla podľa veľkostných kategórií sú orientačné, odporúčané, pričom zohľadňujú trendy vývoja, vychádzajú zo štandardov používaných v zahraničí, ktoré sa osvedčili a s úspechom sa aplikujú, čo sa odráža na kvalitatívnom obraze sídla už dnes (napr. Graz). Zároveň sa berie do úvahy zabezpečenie kvality života obyvateľov sídiel nielen v súčasnosti ale aj v budúcnosti (osobitne so zreteľom na zmeny klímy) ako aj podpora ochrany biodiverzity v urbanizovaných územiach. Za ekologicky vyvážené sídlo sa charakterizuje viac než 40¹⁷-60¹⁸% plošný podiel zelene (pri plánovaní „eko“ štvrtí vo Veľkej Británii platí všeobecné pravidlo, že 40 % pozemkov, súkromných i verejných, by mala byť „zeleň“). Podľa rozličných v súčasnosti známych a dostupných prameňov sa dá skonštatovať, že priemerná potreba zelene pre zastavané územie obce sa podľa uvedených autorov pohybuje okolo 75 m² na obyvateľa.

Pre dosiahnutie kvalitného životného prostredia obyvateľov, medzi základné požiadavky v oblasti zelene patrí zabezpečenie:

- vhodnej mikroklímy prostredia,

¹⁷ The essential role of green infrastructure: eco-towns green infrastructure worksheet TCAP, 2008

¹⁸ Štandardy minimálnej vybavenosti obcí (Metodická príručka pre obstarávateľov a spracovateľov územnoplánovacej dokumentácie, MŽP SR, 2002)

- zohľadnenie trendov a scenárov budúceho vývoja,
- časovej dostupnosti zelene pre krátkodobú rekreáciu a dostupnosť zelene pre všetky vrstvy a vekové skupiny obyvateľov.
- hospodárenie s dažďovou vodou a zvýšenie retenčnej schopnosti územia.

Uvedené ciele sú premietnuté v návrhu štandardov pri jednotlivých kategóriách zelene a sú vyjadrené:

- množstvom, rozlohou zelene a pod. ,
- dostupnosťou zelene,
- % vyjadrením vegetačných plôch – vyjadrenie % pomeru plôch vegetácie k celkovej ploche,
- % vyjadrením pokryvnosti drevinami – percentuálne vyjadrenie pomeru plochy porastenej drevinami k celkovej vegetačnej ploche,
- % nepriepustnosti – priemerná priepustnosť vyjadrená súčtom priepustnosti plôch podľa jednotlivých typov povrchov na danej ploche.

Použitá literatúra

- Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky,
- Zákon č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny,
- Zákon 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon), v znení neskorších predpisov,
- Zákona č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách (cestný zákon) - úplné znenie č. 55/1984 Zb,
- Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady,
- Zákon č. 49/2002 Z. z. o ochrane pamiatkového fondu v znení neskorších predpisov,
- Zákon č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie,
- Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky,
- Národný environmentálny akčný program (NEAP),
- Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja SR (NS TUR),
- Konceptia územného rozvoja Slovenska 2001,
- Konceptia rozvoja vidieka,
- Plán rozvoja vidieka,
- Konceptia ochrany prírody a krajiny,
- Akčný plán trvalo udržateľného rozvoja v SR na roky 2005 – 2010 priorita 6. Urbánna obnova a regenerácia
- Národný strategický referenčný rámec, Regionálny operačný program,
- Pašková, M. (2009): “Regulatívy v súčasnom a v pripravovanom stavebnom zákone”, prednáška a zborník na CD zo seminára Regulačné nástroje v SR a ČR“, Bratislava 16.4.2009,
- Kováč, B. (2001): Príspevok k metodike spracovania územných plánov, In: Město, venkovský prostor a krajina, zborník konferencie, FA ČVUT Praha, 2001, s. 61,
- Kováč, B. (2009): „Územný plán ako nástroj pre reguláciu územia, prednáška a zborník na CD zo seminára Regulačné nástroje v SR a ČR“, Bratislava 16.4.2009,
- Návrh na zabezpečenie podmienok pre implementáciu európskeho dohovoru o krajine v SR, materiál na rokovanie operatívnej porady ministra, číslo: 499/2005-5,

- Ensuring quality of life in Europe's cities and towns, Tackling the environmental challenges driven by European and global change, EEA report, 2009,
- http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/com_2005_0718_en.pdf,
- http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/som_en.htm,
- Kohézna politika na podporu rastu a zamestnanosti, Strategické usmernenie Spoločenstva na roky 2007-2013, ISBN 92-79-03489-8, str.29,
- EEA: Europe's Environment Copenhagen, 1995, str.275,
- The IPPC Fourth Report (February 2006),
- Werner,P. Zahner, R.: Biologische Vielfalt and Stadte, 2009,
- Government Planning Policy Guidance 17: Planning for Open Space, Sport and Recreation (2002) (PPG17),
- Rethinking open space open space provision and management: a way forward, kit campbell associates, edinburgh, the scottish executive central research unit 2001,
- Public space lessons, Adapting public space to climate change , Cabe,p.3, www.cabe.org.uk,
- Sustainability Tools and Targets for the Urban Thematic Strategy,
- Trendy a indikátory monitorovania Tematickej stratégie mestského životného prostredia.

Výber ukazovateľov – zeleň

Zeleň	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
1. Parky a iné typy verejnej parkovej zelene	○	○	●	●	●	●	●	●	●
2. Zeleň v obytných územiach									
• Súkromné záhrady,	○	○	○	●	●	●	●	●	●
• Medzibloková, sídelná zeleň v nízkopodlažnej obytnej zástavbe	○	○	●	●	●	●	●	●	●
• sídelná zeleň vo výškovej obytnej štvrti	○	○	●	●	●	●	●	●	●
• Zelené strechy (strešné záhrady) a balkóny	○	○	○	●	●	●	●	●	●
3. Historické zeleň									
• Bývalé súkromné parky a záhrady spojené s historickými budovami	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO
• Historické verejné parky a záhrady	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO	RO
4. Zeleň pri občianskej vybavenosti (podľa typu)									
• Predškolské a školské objekty a areály (od MŠ až po univerzitné centrá)	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Nemocnice a zariadenia sociálnej starostlivosti	○	○	●	●	●	●	●	●	●
• Verejné a ubytovacie budovy	○	○	●	●	●	●	●	●	●
• Zdravotnícke a liečebné budovy	○	○	●	●	●	●	●	●	●
• Rekreačné a kúpeľné centrá	○	●	●	●	●	●	●	●	●
• Kultúrne a vzdelávacie centrá	○	●	●	●	●	●	●	●	●
• Obchodné a nákupné centrá	○	○	●	●	●	●	●	●	●
5. Ostatná zeleň									
• Líniová zeleň pri dopravných trasách a uliciach	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Zeleň mestských námestí a peších zón	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Botanické a zoológické záhrady									
• Cintoríny	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Kempy, stanové osady	○	○	○	○	○	●	●	●	●
6. Zeleň pri výrobných a priemyselných areáloch									

Zeleň	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.								
zariadenie	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
• Zeleň územia výrobného areálu	●	●	●	●	●	●	●	●	●
• Zóna izolačnej zelene (podľa typu)	●	●	●	●	●	●	●	●	●
7. Prírodná zeleň									
• Neobrábaná poľnohospodárska pôda	○	○	○	○	○	○	○	○	○
• Lesy a zalesnené plochy	●	●	●	●	●	●	●	●	●

Poznámka:

- odporúčaná potreba vybavenosti,
- alternatívne doplnenie vybavenosti,
- RO – rekonštrukcia, ochrana.

Štandardy minimálnej vybavenosti obcí – zeleň

Zeleň	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.									
zariadenie	ukazovateľ	▼1	▼2	▼5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
1. Parky a iné typy verejnej parkovej zelene	Min. rozloha parkovej plochy	nelimitovaná	nelimitovaná	5 000 m ² , a minimálna šírka 25m	5 000 m ² , a minimálna šírka 25m	5 000 m ² , a minimálna šírka 25m	5 000 m ² , a minimálna šírka 25m	5 000 m ² , a minimálna šírka 25m	5 000 m ² , a minimálna šírka 25m	5 000 m ² , a minimálna šírka 25m
	m ² /obyvateľ	nelimitovaná	nelimitovaná	8-14	8-14	8-14	8-14	8-14	8-14	8-14
	% vegetačných plôch	80%	80%	80%	80%	80%	80%	80%	80%	80%
	% pokryvnosti drevinami	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%
Z toho parky a iné typy verejnej parkovej zelene lokálneho významu	m ² /obyvateľ	nelimitovaná	nelimitovaná	8-14	8-14	5-7	5-7	5-7	5-7	5-7
	dostupnosť	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	300m	300m	300m	300m	300m	300m
Z toho parky a iné typy verejnej parkovej zelene celomestského významu	m ² /obyvateľ	nelimitovaná	nelimitovaná			5-7	5-7	5-7	5-7	5-7
	dostupnosť	nelimitovaná	nelimitovaná	-	-	1,2 km	1,2 km	1,2 km	1,2 km	3,2 km

Zeleň	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.									
zariadenie	ukazovateľ	▼ 1	▼ 2	▼ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
2. Zeleň v obytných územiach										
• Súkromné záhrady,	m ² /obytný dom	(100)*	(100)*	(100)*	(100)*	100	100	100	100	100
• Medzibloková, sídelná zeleň v nízkopodlažnej obytnej zástavbe	m ² /obyvateľ	10-16	10-16	10-16	10-16	10-16	10-16	10-16	10-16	10-16
	% pokryvnosti drevinami	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%
• sídelná zeleň vo výškovej obytnej štvrti	m ² /obyvateľ	-	-	-	8-12	8-12	8-12	8-12	8-12	8-12
	% pokryvnosti drevinami	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%
• Zelené strechy (strešné záhrady) a balkóny	min. rozloha ha	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná
3. Historická zeleň										
• Bývalé súkromné parky a záhrady spojené s historickými budovami	min. rozloha ha	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná
• Historické verejné parky a záhrady	min. rozloha ha	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná
4. Zeleň pri občianskej vybavenosti (podľa typu)	m ² /obyvateľ	12-14	12-14	12-14	12-14	12-14	12-14	12-14	12-14	12-14
• Predškolské a školské objekty a areály (od MŠ až po univerzitné centrá)	% vegetačných plôch	min 40%	min 40%	min 40%	min 40%	min 40%	min 40%	min 40%	min 40%	min 40%
	% pokryvnosti drevinami	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%
Z toho predškolské zariadenia	min. rozloha m ²	500	500	500	500	500	500	500	500	500
	m ² /dieťa	25	25	25	25	25	25	25	25	25
Z toho školské zariadenia	min. rozloha ha		(1)*	1	1	1	1	1	1	1
	m ² /žiak		(40)*	40	40	40	40	40	40	40
Z toho fakulty	min. rozloha ha							2	2	2
Z toho univerzity	min. rozloha ha							5	5	5
	m ² /študent							60	60	60
• Nemocnice a zariadenia sociálnej starostlivosti	min. rozloha ha			0,5-2	0,5-2	0,5-2	0,5-2	0,5-2	0,5-2	0,5-2
	m ² /lôžko			80-130	80-130	80-130	80-130	80-130	80-130	80-130
	% vegetačných plôch			min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%

Zeleň	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.									
zariadenie	ukazovateľ	▼ 1	▼ 2	▼ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
	% pokryvnosti drevinami			60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%
• Verejné a ubytovacie budovy	min. rozloha m ²	(200)*	(200)*	(200)*	(200)*	200	200	200	200	200
	% vegetačných plôch	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%
• Zdravotnícke a liečebné budovy	min. rozloha ha			(0,5-2)*	0,5-2	0,5-2	0,5-2	0,5-2	0,5-2	0,5-2
	m ² /lôžko			80-130	80-130	80-130	80-130	80-130	80-130	80-130
	% vegetačných plôch			min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%	min 30%
	% pokryvnosti drevinami			60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%
• Rekreačné a kúpeľné centrá	min. rozloha ha		10	10	10	10	10	10	10	10
• Kultúrne a vzdelávacie centrá	m ² /lôžko		80(150-200)**	80(150-200)**	80(150-200)**	80(150-200)**	80(150-200)**	80(150-200)**	80(150-200)**	80(150-200)**
	m ² /návštevník		50	50	50	50	50	50	50	50
	% vegetačných plôch		min.50%**	min.50%**	min.50%**	min.50%**	min.50%**	min.50%**	min.50%**	min.50%**
	% pokryvnosti drevinami		60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%	60%
• Kultúrne a vzdelávacie centrá	rozsah park. úprav	(1-2 násobok výšky budovy)*	(1-2 násobok výšky budovy)*	(1-2 násobok výšky budovy)*	(1-2 násobok výšky budovy)*	(1-2 násobok výšky budovy)*	1-2 násobok výšky budovy	1-2 násobok výšky budovy	1-2 násobok výšky budovy	1-2 násobok výšky budovy
	% vegetačných plôch	min.30%	min.30%	min.30%	min.30%	min.30%	min.30%	min.30%	min.30%	min.30%
	Index nepriepustnosti	max 40%	max 40%	max 40%	max 40%	max 40%	max 40%	max 40%	max 40%	max 40%
• Obchodné a nákupné centrá	min. rozloha ha		(1)*	(1)*	(1)*	1	1	1	1	1
	% vegetačných plôch		min.15%	min.15%	min.15%	min.15%	min.15%	min.15%	min.15%	min.15%
	Index nepriepustnosti		max 60%	max 60%	max 60%	max 60%	max 60%	max 60%	max 60%	max 60%
5. Ostatná zeleň										
• Líniová zeleň pri dopravných trasách a uliciach										
• Zeleň mestských námestí a peších zón	% vegetačných plôch			20%	20%	20%	20%	20%	20%	20%
	Index nepriepustnosti			max 45%	max 45%	max 45%	max 45%	max 45%	max 45%	max 45%
• Botanické a zoológické záhrady	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná

Zeleň	KRITÉRIÁ PRE VÝBER ŠTANDARDOV - VEĽKOSTNÁ KATEGÓRIA OBCÍ v TIS. OBYV.									
zariadenie	ukazovateľ	▼ 1	▼ 2	▼ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
• Cintoríny	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná
• Kempy, stanové osady	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná
6. Zeleň pri výrobných a priemyselných areáloch	m ² /obyvateľ	12-26	12-26	12-26	12-26	12-26	12-26	12-26	12-26	
• Zeleň územia výrobného areálu	min. rozloha % celk. plochy	15-30	15-30	15-30	15-30	15-30	15-30	15-30	15-30	
	min% pokryvnosti drevinami	80%	80%	80%	80%	80%	80%	80%	80%	80%
• Zóna izolačnej zelene (podľa typu)	min. pás m	(5-150)*	(5-150)*	(5-150)*	5-150	5-150	5-150	5-150	5-150	
	Z toho dreviny %	(80)*	80	80	80	80	80	80	dreviny %	(80)*
	Z toho trávniky %	(20)*	20	20	20	20	20	20	trávniky %	(20)*
7. Prírodná zeleň										
• Neobrábaná poľnohospodárska pôda		nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná	nelimitovaná
• Lesy a zalesnené plochy	m ² /obyvateľ	(50)*	(50)*	(50)*	(50)*	(50)*	(50)*	50	50	50

Poznámka:

(x)* - odporúčaná vybavenosť,

(x)** - areály s prevahou liečebného charakteru.

5 DOPRAVA

5.1 CHARAKTERISTIKA FUNKČNEJ ZLOŽKY

Hlavné a vedľajšie funkcie v urbanizovanom území sa navzájom ovplyvňujú. Dopravná infraštruktúra je prepojujúcim a prevádzujúcim multičlánkom v osídlení a vytvára systém dopravy, ktorý uspokojuje nároky funkčných priestorov a ich prevádzkových vzťahov. Späťne pôsobí na ďalší rozvoj sídelnej štruktúry. Dopravný systém, jeho subsystemy a prvky sú časťou štruktúry urbanizovaného i krajinného prostredia. Doprava a kontaktné územie sú vo vzájomnom vzťahu, v interakcii.

Predmetom návrhu rozvoja územia sú aj jeho dopravné trasy a plochy, preto pre posudzovanie kvality života „interakcie územie-doprava-územie“ v urbánnom prostredí sa hierarchizujú dopravné zariadenia ako líniové a areálové priestory, ktoré slúžia na komunikovanie osôb a prepravu nákladov. Dopravné zariadenia sa členia podľa druhu a špecifických vlastností.

Najčastejšie sa v mestskom prostredí hodnotia dopravné zariadenia, ktoré majú významný interaktívny vplyv s územím, kam sa podľa¹⁹ zaraďujú najmä tieto zariadenia:

- Rýchlostná komunikácia (napríklad diaľnica na okraji alebo v meste),
- Zberná komunikácia, (priťah cesty, ulica s veľkou intenzitou dopravy),
- Obslužná mestská komunikácia - ulica s prioritou spoločenských funkcií,
- Autobusová trasa so zastávkami MHD, (aj prímestskej dopravy),
- Električková trať so zastávkami MHD,
- Trolejbusová trať so zastávkami MHD,
- Peší priestor - zóna, ulica, námestie, chodník, most, schody,
- Cyklistická samostatná trasa,
- Železničná trať so zastávkami,
- Železničná stanica, dopravný uzol, areál, depo,
- Autobusová stanica, prestupový uzol hromadnej dopravy,
- Vozovňa a depo MHD, prímestskej autobusovej dopravy,
- Záchytné parkovisko, parkovacia a odstavná garáž,
- Dopravné centrum (stredisko služieb nákladnej dopravy – distribučná logistika)
- Stanica metra – MHD (s vybavenosťou v priestore mesta)
- Prístav, prístavisko lodí, opravovne lodí,
- Letisko s infraštruktúrou skladov a služieb,
- Logistické centrum, city-logistika na zásobovanie a čistenie obce,
- Lanovky rekreačné a priemyselné, dopravníky a ďalšie druhy zariadení.

Všetky dopravné systémy, podsystémy a prvky dopravy sú predmetom riešenia dopravnej časti územných plánov na rôznej úrovni sídelnej štruktúry, čo závisí od miery zobraziteľnosti funkcií a javov v zodpovedajúcej mierke grafiky.

Doprava ovplyvňuje stav a rozvoj regiónu, sídla a jeho častí svojimi dynamickými a priestorovými charakteristikami. Dynamické charakteristiky dopravy v území sa prejavujú prepravnými vzťahmi, ktorých prietom je intenzita dopravy, bezpečnosť, hluk, spotreba energií, negatívne účinky na zdravie ľudí, ovzdušie, vodu a pôdu.

¹⁹ Rakšányi, P., Slimák, D.: Národný informačný systém o území N-ISU, funkčný blok Doprava, CUA/URBION, Bratislava, 1972;

Priestorové charakteristiky dopravy v území sa prejavujú záberom územia, bariérovosťou, kvalitou pripojenia a napojenia funkčných zložiek územia.

K priestorovým a dynamickým účinkom dopravy v sídle/obci a regióne sa rovnako vážne radí aj tretia, sociálna charakteristika procesu dopravy. Sociálny rozmer dopravy v území sa prejavuje vzťahom užívateľov dopravnej infraštruktúry k jej prvým dvom charakteristikám: voľba a vzťah k dopravnému prostriedku, rôznorodosť pravidelných a nepravidelných ciest v priestore a čase, ochota znášať negatívne účinky, a pod.

Štandardy pre oblasť dopravy nemajú ambíciu ani nemôžu nahradzovať normy STN platné pri projektovaní dopravných zariadení. Zohľadniť špecifiká každého jedného riešeného územia a aplikácia zásad navrhovaných štandardmi je úlohou dopravných inžinierov, ktorí sa spolupodieľajú na riešení územno-plánovacích dokumentácií. Na úrovni spracovania ÚPD sú STN základom, ale územný plánovač musí mať „voľnú ruku“ pri výbere možností a limitov aj nad rámec normy. Štandardy minimálnej vybavenosti obcí sú koncipované ako odporúčané parametre a podmienky v rámci urbanistickej praxe pre navrhovanie dopravnej infraštruktúry.

V prezentovaných štandardoch sú zapracované aj zahraničné skúsenosti z oblasti plánovania rozvoja dopravnej infraštruktúry. Na priblíženie charakteru materiálu bol použitý výklad postupov v susedných krajinách s blízkou a vyspelejšou metodikou plánovania. V Nemecku a v Rakúsku boli pre navrhovanie a hodnotenie kvality dopravnej infraštruktúry (v zastavanom, aj nezastavanom území) vyvinuté smernice, ktoré majú skôr význam odporúčaní, („Empfehlungen“).²⁰

5.1.1 Trendy vývoja

Cieľom definovania environmentálnej únosnosti dopravných stavieb bolo nájsť systémový postup pre tvorbu, posudzovanie, dimenzovanie a navrhovanie prvkov cestných komunikácií z pohľadu hierarchie usporiadania dopravného priestoru v zastavanom aj nezastavanom území. Navrhovaný prístup kladie do popredia najmä požiadavku vytvoriť bezpečné prostredie pre pohyb tých účastníkov dopravného procesu, pre ktorých je priestor určený. V zastavanom území obce/mesta, ale aj krajiny sú to ľudia, pohybujúci sa pešo, prípadne na bicykli. Tejto skutočnosti je potrebné podriadiť aj rýchlosť prevádzky v celom priestore. Navrhuje sa to hierarchizáciou dopravného významu celej siete komunikácií v urbanizovanom území, čo zodpovedá konštrukcii základnej tabuľky STN 73 6110, Tab.č.1. V súčasnosti prebieha aktualizácia predmetnej STN, čo je tiež zohľadnené v prezentovaných štandardoch.

Ťažiskovou problematikou dopravných návrhov v UPD je komunikačná kostra a sieť obslužných miestnych komunikácií MK obce každej veľkosti. Voľba širok jazdných pruhov sa určuje v závislosti od funkcie MK a navrhovanej prevádzkovej rýchlosti odstupňovane od funkcie rýchlostnej, zbernej po obslužnú. V zahraničí sú používané šírky jazdných pruhov menšie ako 3,5 m, ktorých cieľom je využitie menšej šírky ako prvku spomalenia nežiaducej cestovnej rýchlosti a upokojenia dopravy v urbánnom priestore s väčším výskytom chodcov a cyklistov. Typológia širok a definovanie funkcií MK je v **Prílohe číslo 1**.

Vzhľadom na nové tendencie vytvárania bezpečného priestoru pre peších používateľov, bolo potrebné navrhovať humanizovanie dopravného priestoru hlavných komunikácií tak, aby mal chodec vytvorené podmienky pre pobyt vo verejných priestoroch a prechádzanie cez MK s veľkou intenzitou dopravy na mestských uliciach. Takémuto cieľu je potrebné prispôbovať funkčnú diferenciaciu komunikačného systému (KS) z hľadiska hlavných parametrov: rýchlosť, šírka jazdných pruhov a priechodov, deliace prvky, vertikálna a horizontálna segregácia, resp. integrácia dopravného aj verejného priestoru na regionálnej, miestnej aj lokálnej úrovni.

V kontexte uvedených cieľov sa považuje za hlavný parameter environmentálnej únosnosti členenie MK podľa osídlenia a dopravného významu s nadväznosťou na cestné komunikácie (tab. 1 v STN 73 6110).

V existujúcich štruktúrach obcí a miest väčšinou nemožno vymiestňovať chránené funkcie do tichého prostredia mesta alebo regiónu, preto budú predmetom humanizácie mestského prostredia v interakcii s dopravnou funkciou na prieťahoch ciest všetkých 3 tried, väčšinou s vysokými intenzitami dopravy.

Za prieťahy možno považovať aj hlavné miestne komunikácie, ktoré sú kompozičnými osami novších rozvojových priestorov mesta, funkcie zbernej B2, B3 a obslužnej C1 – obchodné ulice, ktoré svojimi intenzitami dopravy a usporiadaním dopravného priestoru sa prieťahom s dopravnou funkciou podobajú, prípadne sú vzhľadom na koncentráciu vnútornej dopravy aj dopravne dôležitejšie.

²⁰ Schnüll, R., Haller, W.: Gestaltung von Ortsdurchfahrten kleinerer Orte und Dörfer, IVH Hannover, 1984, vysokoškolské učebnice: Städtebau und Verkehrsplanung I, II, IVH, Verkehrswissenschafts-institut, Strassenwesen und Städtebau, SSI1992/93, Hannover, 1992;

Dopravný systém zberno-obslužný je v prípade centrálnych a chránených zón s veľkým výskytom pešej, prípadne cyklistickej dopravy potrebné hierarchizovať podľa dopravnej dôležitosti tak, aby tieto zóny boli pripojené a obsluhované komunikáciami nižšej dopravnej funkcie: obslužné a nemotoristické.

5.2 KRITÉRIA PRE VÝBER ŠTANDARDOV

Pri stanovovaní štandardov dopravy boli vybraté tieto základné, odporúčané charakteristiky:

- intenzita a skladba dopravy,
- želaná rýchlosť dopravy,
- šírkové parametre miestnych komunikácií,
- prípustné zaťaženie územia hlukom z dopravy, ako základná charakteristika znečistenia územia,
- poloha nadradených zariadení dopravy vzhľadom k vonkajšiemu a vnútornému územiu obce,
- dopravná obsluha riešeného územia obce (rádius dostupnosti, systém obsluhy).

Východiskový podklad pre riešenie ÚPD obce má z hľadiska dopravy obsahovať dopravné prieskumy spracované pred začatím analýz v rozsahu, podľa veľkostnej kategórie obce. V uvedených súvislostiach sa stanovili štandard dopravy v 2 úrovniach:

- skupina tabuliek – štandardy prvkov dopravy s územným priemetom pre veľkostné kategórie obcí,
- prílohy k tabuľkám - odporúčané nároky dopravy na priestor v obciach v závislosti od jej veľkosti.

Ťažisko analýz a návrhov dopravnej infraštruktúry v rámci územného plánovania rozvoja všetkých obcí je v zariadeniach „pozemné komunikácie“, najmä cestné a miestne komunikácie rýchlostné, zberné, obslužné, pešie a cyklistické.

Pozemné komunikácie podmieňujú rozvoj sídiel a ich štruktúru. Cesty tvoria komunikačnú kostru obce. Dopravný ani urbánny význam komunikácie v obci nezaniká, ani neklesá po ich premiestnení, alebo vymiestnení z vnútorného územia obce. Dôkazom sú cestné obchvaty sídiel, ale aj dopravné situácie v sídelnom páse regiónu po vybudovaní diaľnic či rýchlostných komunikácií. Po týchto funkčných a fyzických zásahoch do komunikačnej siete sídla sa v priestore pôvodnej komunikácie zvyšuje podiel vnútornej dopravy, rastie spoločenský význam priedahu ako mestskej ulice. Nové funkcie v priestore akumulujú dopravu a teda sú dôvodom pre zavádzanie regulatívov kvality dopravy, ktorými sú znižovanie rýchlosti, technické a optické prostriedky, estetické a prírodné prvky kvality vonkajšieho prostredia. Ak majú byť dodržané základné požiadavky dopravy rýchlosť, plynulosť a bezpečnosť aj v sídle, je voľba regulačných prvkov závislá od viacerých polohových a kapacitných faktorov kvality:

- veľkosť a rozloha sídla,
- poloha a dĺžka priedahu v sídle,
- smerové a výškové vedenie trasy priedahu,
- pomer parametrov hlavného a vedľajšieho dopravného priestoru,
- podiel ťažkej dopravy, cyklistickej a pešej v priestore,
- hustota pripojení - priečných väzieb cez priedah a ďalšie faktory.

Použitá literatúra

- Zákon č. 135/1961 Zb. o pozemných komunikáciách v znení neskorších predpisov,
- Slovenské technické normy vzťahujúce sa na dopravnú infraštruktúru,
- Zásady a pravidlá územného plánovania, VÚVA Brno, Urbion Bratislava, 1983,
- Rakšányi, P., Slimák, D.: Národný informačný systém o území N-ISU, funkčný blok Doprava, CUA/URBION, Bratislava, 1972;
- Bezák, Nemček, Rakšányi, P., all.: VEGA Prvky udržateľného priestorového usporiadania cestných priedahov, projekt VEGA 1/0311/03, Bratislava, DOS, SvF STU v Bratislave, 2005,

- Schnüll, R., Haller, W.: Gestaltung von Ortsdurchfahrten kleinerer Orte und Dörfer, IVH Hannover, 1984, vysokoškolské učebnice: Städtebau und Verkehrsplanung I., II., IVH, Verkehrswissenschafts-institut, Strassenwesen und Städtebau, SSI1992/93, Hannover, 1992;
- Bezák, B.: Upokojuvanie cestných priedáhov, STU v Bratislave, 2006, ISBN 80-227-2355-X, [www.ssc.sk//technické predpisy](http://www.ssc.sk//technické_predpisy), TP15/2005,
- Empfehlungen für die Anlagen von Hauptverkehrsstrassen – EAHV93, Richtlinien, FGSV Köln, 1995
- Rakšányi, P.: Pomalé jazdenie je rýchlejšie – DSGF, príručka pre odborníkov v doprave, STU v Bratislave, 2007, ISBN 978-80-227-2595-8, strán 61,
- Rakšányi, P., Coplák, J., Kováč, B., all: Plánovanie ekologických sídlisk, vysokoškolská učebnica, ROAD, s.r.o., Bratislava, 2009, ISBN 978-80-88999-37-9, pp. 132.

Výber ukazovateľov – doprava

Tab. č. 1D Hierarchia dopravnej infraštruktúry

DOPRAVA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TISÍCOCH OBYVATEĽOV										
Hierarchia dopravnej infraštruktúry		▼ 1	▼ 2	► 5	5 ► 10	10 ► 20	20 ► 30	30 ► 50	50 ► 100	▲ 100		
Komunikačná sieť cestná	Širšie územie	Pripojenie obce	C. (II.) III.	C.II-III.	C.II-III.	C.I.,II.,III.	C.I.,II.,III.	R.,C.I-III.	R.,C.I-III.	D,R,I.,II.,III.	D,R,I.,II.,III.	
		Intenzita dopravy	RPDI	RPDI	RPDI	%T	%T	Z,C,T	Z,C,T	smer Z,C,T	smer Z,C,T	
		Bezpečnosť	štat.nehôd	štat.nehôd	štat.nehôd	štat.nehôd	štat.nehôd	štat.nehôd	štat.nehôd	štat.nehôd	štat.nehôd	štat.nehôd
	Zastavané územie	Hustota pripojení funkčných plôch	B, C 1-2	B, C 1-2	B, C 2-3	B, C 2-3	B, C 3-viac	A, B 1-2, C viac	2A, B a C viac	2A, B a C viac	2A, B a C viac	
		Intenzita dopravy	RPDI	RPDI	RPDI	%T	príťaženie	príťaženie	smer Z,C,T	smer Z,C,T	smer Z,C,T	
		Plynulosť dopravy / hustota križovatiek	-	v30, 1-2K	v30, 2-5K	v40, 5-10K	v40, 10-20K	v40, 15-30K	v45, 30-50K	v50, 50-viac K	v55, 50-viac K	
		Motorizovaná obsluha zón (spojenie región, sídlo)	IAD, AD	IAD, AD	IAD, AD	IAD, AD, ŽD	IAD, AD, ŽD	IAD, AD, ŽD	IAD, AD, ŽD	IAD, RD, MHD	IAD, RD, MHD	
		Bezpečnosť	Kolízne body a štatistika nehodových lokalít									
	Zariadenia cestnej dopravy	zariadenia štátkej dopravy v obci	Potreba parkovacích stojísk (podľa tab. 20, čl.16.3.10 STN73 6110)	bodovo	bodovo, CE, OV		bodovo, CE, OV, V, HBV		plošne, CMZ, ZOV, ZHBV, ZV		plošne, DO	
			Disponibilné parkovacie stojiská	bodovo	bodovo, CE, OV, 1		bodovo, CE, OV, V, HBV, 2		plošne, CMZ, ZOV, ZHBV, ZV, 3		plošne, DO, 4	
osobná a nákladná doprava		Umiestnenie AS v rámci sídelného útvaru	-	-	-	v dotyku s CE alebo významnými cieľmi		ŽS/AS	ŽS/AS, 1	ŽS/AS, LC m.č., 1		
		Počty spojov HD/deň	12-24		16-36	36-48	50-100	150	150-300	>300viac systémov	>350viac systémov	
		Vozovne, areály ND	nie	nie	nie	na okraji	v priem. areáli	v priem. zóne				
Dostupnosť cesty región/obec /interval minút	-	20'/60	20'/60	45'/45	45'/30	60'/20	60'/15	35'/10	30'/5			

DOPRAVA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TISÍCOCH OBYVATEĽOV										
Hierarchia dopravnej infraštruktúry		▼1	▼2	►5	5 ►10	10 ►20	20 ►30	30 ►50	50 ►100	▲100		
Zariadenia žel. dopravy	Žel. Trate	Pripojenie OD/ND	nie	nie	OD	OD	OD/ND	OD/ND	viac tratí	viac tratí	viac tratí	
		Ochranné pásma	60 m od osi krajnej koľaje, najmenej však 30 m od vonkajšej hranice obvodu dráhy									
		Režim využitia ochranných pásiem	nezastavať				centrum, bývanie		mimo výrobných zón		rekreač., školy, nemoc.	
	Stanice depá	Stanice OD, ND	-	nie	nie	nie	OD/ND	OD/ND	OD/ND	OD/ND	viac OD/ND	
		Areály prevádzky	-	nie	nie	nie	nie	v priem. zóne	v priem. zóne	v priem. zóne	doprav. zóny	
		Ochranné pásma, hluk	60	60	60	60	60	60	60	60	60	
Zariadenia leteckej dopravy	Letisko	Existujúce zariadenia	-	nie	PPL	športové	komerčné	komerčné	dopravné	dopravné	viacúčelové	
		Pripojenie	cesta	cesta	cesta	cesta	cesta	cesta	vlečka, cesta	žel, cesta	žel/cesta/ vlečka	
		Ochranné pásma*										
	Terminál, zóna	Pripojenie	-	taxi	taxi	taxi	HD	HD	HD	MHD, HD	ŽD, MHD, RD	
		Ochranné pásma, hluk	-	-	-	-	-	-	-	len z opravovní		
Zariadenia vodnej dopravy	Plavebné cesty	Rieka	-	v odstupe	v dotyku	v dotyku	rekreácia	šport/komercia	šport/komercia	tranzit, komercia	všetky druhy využitia	
		Kanál	len vodohospodárske využitie						šport / komercia	šport / komercia	tranzit, komercia	všetky druhy využitia
		Ochranné pásma										
	Zariadenia	Prístav s prekladiskom	-	-	-	-	kotvište	priem. areál	priem. zóna	veľký prístav	prístav a prekladisko	
		Prístavište osobné, kotvište	-	-	-	pontón	kotvište	lodenica a nástupištia		lodenice, prístavisko, zimný prístav, opravovne		
		Ochranné pásma	-	-	-	-	-	-	-	ako priemyselné areály		

DOPRAVA	ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ V TISÍCOCH OBYVATEĽOV								
Hierarchia dopravnej infraštruktúry	▼1	▼2	►5	5 ►10	10 ►20	20 ►30	30 ►50	50 ►100	▲100

Komentár:

Z hľadiska dopravnej infraštruktúry je pre urbanistickú prax v rámci jednotlivých úrovní dôležité:

- na úrovni širších/regionálnych vzťahov:
 - diaľničná, rýchlostná, ale najmä cestná sieť s označením D, R, C-I, II. a III. triedy a ich poloha voči obci; v súlade s OP, ktoré určuje cestný zákon
 - zaťaženie siete dopravou, s označením:
 - RPDI – ročný priemer denných intenzít dopravy, podľa pravidelných sčítaní SSC na cestnej sieti,
 - %T - podielom ťažkej dopravy do obce vstupujúcej (sk.voz/24h),
 - Z, C, T – podiel zdrojovej, cieľovej a tranzitnej dopravy, zisťovanej podrobným prieskumom pred spracovaním ÚP;
 - nehodovosť na cestách v riešenom území – z podkladov Slovenskej správy ciest SSC, nehodové lokality a štatistiky polície, PZSR;
- na úrovni sídelnej:
 - hustota pripojení obce a jej častí (väčšie mestá) komunikáciami v sídle, ktoré môžu byť a – rýchlostné, B – zberné a C – obslužné, definované v STN 73 6110; Tabuľka číslo 2
 - plynulosť (aj bezpečnosť) dopravy v obci – tzv. želanou rýchlosťou dopravy (viď tabuľka 3D) „v“ a počtom križovatiek „K“ na komunikačnej kostre sídla;
 - obsluha obce, alebo zón väčších miest – druhmi dopravy: IAD – individuálna automobilová, AD – autobusová, ŽD – železničná, RD - regionálna, MHD mestská hromadná;
 - bezpečnosť dopravných priestorov v obci okrem štatistiky aj zisťovaním kolíznych bodov a závadových lokalít;
 - parkovanie a odstavovanie vozidiel zisťovaním dopytu a ponuky, podľa funkčných zón obce: CE – centrum, OV – lokality sústredenej vybavenosti, V – výrobné-skladovacie areály/malé, zóny/veľké mestá, HBV – zóny bytových domov so základnou vybavenosťou, vo veľkých sídlach – dopravné okrsky, ZOV – zóny občianskej vybavenosti / zóny s prevažujúcou funkciou občianska vybavenosť, ZHBV – obytná zóna sídliskového typu (HBV hromadná bytová výstavba), LC – lokálne centrum, CMZ – centrálna mestská zóna;
 - zariadenia AS – autobusové stanice z hľadiska polohy v sídle, ale aj v integrácii so ŽS – železničnou stanicou;
 - veľkosť AS – podľa STN, závislé podľa STN od počtu vybavených spojov za deň;
 - zariadenia cestnej nákladnej dopravy ND – polohou v sídle;
 - pripojenie obce druhmi OD – osobnou, ND – nákladnou dopravou cestnou;
 - dostupnosť sídla HD – hromadnou ŽD, AD dopravou v minútach, ale aj intervalom spojov kombinácie oboch systémov, vo veľkých mestách aj MHD, v minútach;
 - pripojenie a obsluha územia železničnou dopravou – zvlášť osobnou OD, nákladnou ND, ale aj viacnásobne;
 - ochranné pásma železničnej dopravy, areálov OD, ND a staníc – ich využitie podľa možnosti a potrieb urbánnych funkcií;
 - letiská a zariadenia leteckej dopravy – podľa účelu: PPL – poľnohospodárske, SL – športové, KL – komerčné, DL – dopravné podľa predpisu L14;
 - spôsob pripojenia obce na letisko nosnými dopravnými systémami v regióne;
 - ochranné pásma letísk – podľa predpisu L14;
 - zariadenia vodnej dopravy: plavebné cesty, prístavy a technologické objekty: podľa polohy k/v sídle, druhu a spôsobe využitia.

Tab. č. 2D - Štandardy polohy priet'ahov ciest v obci

DOPRAVA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TISÍCOCH OBYVATEĽOV								
Poloha priet'ahov ciest v obci		▼ 1	▼ 2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
CESTNÉ KOMUNIKÁCIE	DIAĽNICA	odstup > 200m		odstup > 200m	odstup > 100m, pripoj. nepriame, 1	odstup > 100m, pripoj. nepriame, 1	v dotyku, 1 pripojenie	v dotyku, 1 pripojenie	2 - 3 pripojenia	viac pripojení
	RÝCHLOSTNÁ CESTA	detto		detto	detto	detto	privádzač z D	privádzače R+D	priet'ah	priet'ah
	CESTA I. TRIEDY (cesta hlavnej siete)	odklon		odklon	odklon/priet'ah	priet'ah	priet'ah v intaktnej zóne	mimo CMZ	na rozhraní funkčných zón - intaktná poloha	
	CESTA II. TRIEDY (cesta základnej siete)	priet'ah		priet'ah	priet'ah	priet'ah mimo centra				
	CESTA III. TRIEDY (cesta miestneho významu)	priet'ah		priet'ah	priet'ah	priet'ah	naväzuje na ZKS			
	ÚČELOVÁ CESTA	podľa skutočných potrieb/využitia územia, vo väzbe na rekreačnú krajinu						do okrajových funkčných zón		

Komentár:

Tabuľka charakterizuje polohu umiestnenia nadregionálne a regionálne významných ciest voči riešenému sídlu (priet'ah cez sídlo, dotyk so sídlom, odstup od sídla, vo veľkých mestách aj vzťah k niektorým funkčným zónam). Poloha nadradených ciest sa navrhuje v závislosti na potrebe pripájať dopravne náročné zóny (priemysel, obchod, administratíva s veľkou návštevnosťou) a na potrebe chrániť funkčné zóny (rekreácia, školy, nemocnice, bývanie, apod.) pred negatívnymi účinkami cestnej dopravy.

- ZKS – základný komunikačný systém,
- CMZ – centrálna mestská zóna.

Tab.č. 3D - Želaná rýchlosť a šírka jazdných pruhov miestnych komunikácií MK

DOPRAVA			ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TISÍCOCH OBYVATEĽOV									
Želaná rýchlosť a šírka jazdných pruhov MK			▼ 1	▼ 2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100	
TYP KOMUNIKÁCIE		FUNKČNÁ TRIEDA										
MIESTNE KOMUNIKÁCIE	ZÁKLADNÁ KOMUNIKAČNÁ SIEŤ	Rýchlostné MR	A1	-	-	-	-	-	-	-	v100, š3,5	v110, š3,75
			A2	-	-	-	-	-	-	-	v100, š3,5	v100, š3,5
			A3	-	-	-	-	v80, š3,5	v80, š3,5	v80, š3,5	v80, š3,5	v80, š3,5
		Zberné MZ	B1	-	-	-	v50, š3,25	v50, š3,5	v50, š3,5	v60, š3,5	v70, š3,5	v70, š3,5
			B2	-	v50, š3,25	v50, š3,25	v50, š3,25	v50, š3,25	v50, š3,25	v50, š3,5	v60, š3,5	v60, š3,5
			B3	v40, š3,0	v40, š3,0	v40, š3,0	v40, š3,0	v40, š3,0	v40, š3,0	v40, š3,25	v50, š3,25	v50, š3,25
	Obslužné MO	C1	v30,š3,0	v30, š3,0	v30, š3,0	v30, š3,0	v30, š3,0	v30, š3,0	v40, š3,0	v40, š3,25	v40, š3,0	
		C2	v20,š3,0	v20, š3,0	v20, š3,0	v20, š2,75	v30, š3,0	v30, š3,0	v30, š2,75	v30, š2,75	v30, š2,75	
		C3	v20,š2,75	v20, š2,75	v20, š2,75	v20, š2,75	v20, š2,75	v20, š2,75	v20, š2,75	v20, š2,5	v20, š2,5	
	Nemotoristické kom. a plochy	D1	-	v10, š5,0	v10, š5,0	v10, š5,0	v10, š5,0	v10, š5,0	v10, š5,0	v10, š5,0	v10, š5,0	
		D2	-	v20, š1,5	v20, š1,5	v20, š1,5	v20, š1,5	v20, š1,5	v20, š1,5	v20, š1,5	v20, š1,5	
		D3	-	v5, š0,75	v5, š0,75	v5, š0,75	v5, š0,75	v5, š0,75	v5, š0,75	v5, š0,75	v5, š0,75	

Komentár:

Ťažisková problematika navrhovania dopravy v ÚPN obcí je v komunikačnej kostre ciest a miestnych komunikácií. Za nástroj regulovania dopravy s cieľom udržateľnosti sa podľa trendov považujú: redukovanie rýchlosti a HDP – hlavného dopravného priestoru, ktorý je závislý od šírky jazdných pruhov miestnej komunikácie. Tieto štandardy sa vykladajú ako trendové zásady návrhu dopravy a sú špecifikované v **Prílohe číslo 1**.

Pre jednotlivé funkčné skupiny (rýchlostná A, zberná B, obslužná C a nemotoristická D) sú odporúčané dopravné režimy pomocou tzv. želanej prevádzkovej rýchlosti $v = \text{km/hod}$ v obci, meste a jeho časti podľa polohy komunikácie. Želaný rýchlostný režim sa odporúča navrhovaním regulovania šírky jazdných pruhov v zmysle STN 73 6110, v závislosti od funkcie komunikácie a urbankej funkcie priľahlého a obsluhovaného územia obce²¹.

21 Bezák, B.: Upokojuvanie cestných pŕieťahov, STU v Bratislave, 2006, ISBN 80-227-2355-X, www.ssc.sk //technické predpisy, TP15/2005

Tab.č. 4D - Zariadenia cestnej dopravy v obci

DOPRAVA	ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TISÍCOCH OBYVATEĽOV								
Zariadenia cestnej dopravy v obci	▼ 1	▼ 2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
Areály správy a údržby ciest	výnimočne v okrajovej polohe			v spojení s príbuznými funkciami v spoločnom areály		samostatný areál vo výrobných zónach, alebo v iných okrajových polohách		samostatný areál doplnený o admin. budovy, dobré dopravné napojenie	
Prekladacie centrá NAD	-	-	-	-	-	pripojenie na región	väzba na iné druhy dopravy, dopravné uzly		
ČSPL (Servis a predaj OA)/počet zariadení	okrajová poloha / 1 - 2			mimo CE a OZ, pozdĺž prietahov ciest I.,II.,III. triedy / 2 - 6		mimo CE a OZ, blízko NC, zber. a obsl. osí MK, v okr. polohách / 3 - 10		mimo CE, pozdĺž RK a ZK, obslužných osí, súčasť NC, ZV, po obvode OZ / > 10	
Hromadné odstavovanie vozidiel	nie	nie	RG	RG/PaP	RG/PaP/GD	GD/PaP	GD/PaP	GD/PaP	GD/PaP
Verejné plochy na parkovanie a odstavenie NAD a autobusov	1 lokalita / 2-6 stojísk, na okraji zástavby	1 lokalita / 4-8, mimo centra	2 lokality / 2-6 stojísk, mimo obytných zón	2 až 3 lokalít / 2-6 stojísk	2 až 4 lokalít / do 10 stojísk	3 - 8 lokalít / do 10 stojísk	4 - 10 lokalít / do 10 stojísk	viac ako 8 lokalít / do 10 stojísk	
Autobusové stanice	bez VH, PK, CP, WC			VH, Č, B, WC, CP, P+I, DM + WC pre zam.		VH, Č s detským kútikom, REŠ, B, WC, CP, PN, P, I, DM, (O), WC a UM pre zam., ADM, SKL, (OS)		VH, Č, Č pre matky s deťmi, REŠ, B, WC, CP, PN, P, I, Ú, DM, O, N, WC, UM a Š pre zam., ADM, SKL, OS	
Zastávky HD (MHD, RD)	AD 1 až 3, pozdĺž hlavnej ulice	AD 3 až 6 pozdĺž hlavných ťahov	AS, AD, podľa potreby	AS, AD, (MHD), podľa potreby	AS, AD, MHD, dostupnosť 15 min.	AS, AD, MHD, dostup. do 15 min.	AS, AD, MHD, dostupnosť 10 min.	IHD, dostupnosť zastávok 5-10 min.	
Stanovištia TAXISLUŽBY	bez nárokov	na zavolanie	v nadväznosti na autobusovú a železničnú stanicu 2-6 stojísk, lokalizácia v centre a pri AS/ŽS			2 až 10, v nadväznosti na AS, ŽS, CE, LC, verejné zariadenia OV /4-10 státi		podľa lokálnych požiadaviek, 1	
Zariadenia cyklistickej dopravy (stojany na odstavenie byciklov)	pri OV / 15% návštevníkov	pri OV, školách / 10% návštevníkov	pri OV/AS/ŽST / 10% návštevníkov	pri OV/AS/ŽST / 5% návštevníkov	pri OV/AS/ŽST / 5% návštevníkov	pri OV/AS/ŽST / 5% návštevníkov	pri OV/AS/ŽST / 5% návštevníkov	pri OV / 5% návštevníkov, VPB	

DOPRAVA	ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TISÍCOCH OBYVATEĽOV								
Zariadenia cestnej dopravy v obci	▼ 1	▼ 2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100

Komentár:

Zariadenia cestnej dopravy majú v obciach funkciu prevádzkovú, aj obslužnú, sú zdrojom pracovných príležitostí. Koncentrácia ťažkých vozidiel (nákladné, špeciálne, autobusy) sa prejaví negatívnymi účinkami na životné prostredie obytných a chránených funkcií obce. Pri umiestnení zariadení cestnej dopravy v súčasnosti hrá veľkú úlohu rozhodovanie investora, ktoré je vo veľkej miere ovplyvnené danosťami miestnych ekonomík a inými ekonomickými kritériami. Tieto vplyvy sú od prípadu k prípadu individuálne a preto ich nie je možné modelovať a zohľadniť v plnom rozsahu pri spracovaní štandardov. Preto pri spracovaní štandardov z oblasti lokalizácie zariadení cestnej dopravy sme sa zamerali skôr na definovanie podmienok, ktoré by mal zabezpečiť územný plán pre rozvoj a aj ochranu riešeného územia.

- Štandardy zariadení údržby ciest a MK, prekladiská, odstavňé plochy NA a autobusov sa týkajú polohy: na okraji malých obcí s obmedzeným záberom plochy podľa tabuľky, pripojené a situované majú byť na hlavnej komunikačnej sieti väčších miest, ale mimo centier, vo výrobných zónach veľkých miest;
- ČSPL – čerpacie stanice pohonných látok a služby motoristom - vysvetlenie značiek je v tabuľke štandardov: CE – centrum sídla, OZ – obytná zóna, NC – nákupné centrum, ZV – výrobná zóna, RK – rýchlostné komunikácie, MZ – zberné komunikácie, MK – miestne komunikácie;
- Hromadné odstavovanie vozidiel: Použité skratky RG – radové garáže, PaP – parkovacie podlažie, GD – garážový dom, parkovacia garáž;
- TAXI – dopravná doplnková služba pre rýchlu, alebo nadštandardnú prepravu cestujúcich má štandardy navrhovania dané polohou k cieľom a zdrojom dopravy (OV, stanice, centrum obce, špeciálne areály obchodu, rekreácie, liečby, športu apod.) a nadväznosťou na iné druhy dopravy: železničná, letecká. v malých obciach je taxislužba s mepatným nárokom na zvláštne plochy, vo väčších a veľkých mestách sa navrhne ako súčasť verejných plôch parkovania vozidiel, peších plôch pred stanicami a na námestiach, so zvláštnym režimom vstupu na vyhradené územia. Poznámky : 1- viac ako 5 stanovišť v nadväznosti na všetky druhy hromadnej dopravy, celomestského centra, lokálnych centier a nadregionálnych zariadení občianskej vybavenosti (cca 10-15 státi/stanovište);
- Návrh a posúdenie nárokov a veľkosti autobusových staníc AS sa riadia STN 736075, v členení podľa veľkostných typov na: nadtriedne, veľké-krajské, malé AS a veľké zastávky. Z hľadiska impulzov rozvoja a alternatívneho významu sa za štandardy AS budú považovať: v malých obciach základná vybavenosť sústredená prevažne v centre obce, v malých mestách služby cestujúcej verejnosti, v stredne veľkých mestách predstaničný rozptylový priestor a služby zamestnancom HD, vo veľkých mestách doplnkové zariadenia OV a väzba na iné druhy dopravy. Použité skratky : VH- výpravná hala, PK- prístrešok, Č- čakáreň, Ú- úschovňa, P- pokladňa, I- informácie, CP- cestovný poriadok, B- bufet, REŠ- reštaurácia, PN- predaj novin, OS- zariadenia obchodu a služieb, DM- denná miestnosť, O- odpočívareň, N- nočľaháreň, Š- šatňa, UM- umyváreň, ADM- administratívne priestory, SKL- sklad údržby;
- Štandardy alternatívnej cyklickej dopravy sa navrhuje v obciach posilniť zariadeniami na odstavovanie bicyklov, hygienické služby, občerstvenie, úschovu a požičovne, vo veľkých mestách a rekreačných centrách, alebo pri staniciach cyklo domy s možnosťou jednoduchého ubytovania (v menších mestách pri štadiónoch a na okraji vo väzbe na krajinu). Pre alternatívne cestovanie do práce, školy a za službami sa stanovujú štandardy lokalizáciou a počtom stojanov na bicykle pri zariadeniach OV. Použité skratky : VPB- požičovne bicyklov.

Tab. č. 5D - Parkovanie a odstavovanie vozidiel v obci

DOPRAVA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TISÍCOCH OBYVATEĽOV								
Parkovanie a odstavovanie vozidiel v obci		▼1	▼2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲100
Parkovanie vozidiel pri zariadení OV	podiel stojísk pri objekte / v pešej dostupnosti	75% / 25%			70% / 30%		60% / 40%		60% / 40%	
Parkovanie a odstavovanie vozidiel pri RD		100% / 0%			100% / 0%		90% / 10%		75% / 25%	
Parkovanie a odstavovanie vozidiel pri BD		100% / 0%			70% / 30%		60% / 40%		55% / 45%	
Umiestnenie odstavných plôch		vlastný pozemok, PP, KP, ŠP pri MK			PP, KP, ŠP pri MK, POV pri OV a HBV, RG		PP, KP, ŠP pri MK, PU, ZÁCH, PaP, GD		ZÁCH v nadv. na HD, PaP, GD, veľkoplošné POV pri OV a V	
Veľkostná štruktúra odstavných plôch (počet státi / typ zariadenia)		4-8 KP,PP, 1-5 G		5 - 15 KP,PP, 1 - 10 G	20-40 /P, 20-40 RG	25-50/P, 30-50 RG, 50 a viac/PaP	30-150/P, 30-100 RG, >50 /PaP, GD 2-3 posch.	30 - 200 /P, >50 /PaP, GD 2-4 posch.	30 - 250 /P, ZÁCH/1, >50 /PaP, GD 3-6 posch.	
Parkovacie ulice		-		-	10-15 PP/ulica smer, 5-15 KP	12 - 20 PP/ulica smer, 5-15 KP	1 státie na 12,5 bežného metra až 1 státie na 5,0 bežného metra ulice		podľa lokálnych požiadaviek, 2 ulice	

Komentár:

Zvláštna pozornosť v ÚPD sa kladie na problematiku parkovania (krátkodobé pri zariadeniach OV) a odstavovania (dlhodobé, pre vozidlá v obytných zónach a pri areáloch pracovísk), vozidiel IAD a služobných. Parkovacia politika je jedným z účinných nástrojov regulovania kvality života v husto osídlených a funkčne exponovaných zónach miest. Štandardy pre kapacity parkovísk a garážových domov, dimenzované podľa Tab.20 STN 73 6110 majú smerný význam. Ak navrhne projektant, alebo chce správca územia znižovať v chránených zónach (centrum, bývanie, rekreácia, zdravotníctvo, školy a výskum) nároky na záber plôch a negatívne účinky automobilizácie, použije nižší štandard ponuky parkovania a garážovania, ale súčasne musí navrhnúť alternatívnu dopravu: MHD, ŽD, AD, cyklistickú infraštruktúru, alebo rozmiestnenie nových zdrojov a cieľov dopravy (bytové domy, OV, administratívu a výrobu) v pešej dostupnosti „krátkych ciest“. Trendy z Holandska, Nemecka, Rakúska túto prax uplatňujú intenzifikáciou uvedených funkcií v zónach staníc, ako aj politikou P&R (zaparkuj a choď pešo, alebo požičaným bicyklom).

V peších zónach sa parkovanie pre objekt OV navrhuje v dotyku s pešou zónou. Odstavné plochy sa navrhujú na vlastných pozemkoch. Parkovacie státi pre návštevníkov OV a pracovísk sa umiestňujú prednostne do hlavného dopravného priestoru obslužných komunikácií.

Použité skratky a poznámky:

- 1) počet státi stanoviť v závislosti od polohy a od priestorových možností budovania záchytného parkoviska;
- 2) hustotu parkovacích státi v priestore miestnych komunikácií stanoviť v závislosti od polohy v meste a navrhnúť opatrenia na reorganizáciu dopravy s cieľom získať dodatočné parkovacie státi;

PP – pozdĺžne parkovanie, KP – kolmé parkovanie, ŠP – šikmé parkovanie, P – parkovisko, POV – povrchové parkovanie, RG – radové garáže, PM – parkovacie miesta, PU- parkovacie ulice, ZP- záchytné parkoviská, PaP – parkovacie podlažie, GD – garážový dom.

Tab. č. 6D - ZARIADENIA ŽELEZNIČNEJ DOPRAVY

DOPRAVA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TISÍCOCH OBYVATEĽOV								
Zariadenia železničnej dopravy		▼1	▼2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100
ŽELEZNIČNÁ SIEŤ SLOVENSKA – ŽSR	Trate vysokých rýchlostí			>1000m	>1000m	>1000m	>500m	>250m	dotyk, priebežná koľaj	dotyk, zast.
	Trate koridorové a hlavné	>500m		samostatná koľaj	2 samostat. koľaje	2 samostat. koľ. + zast.	2O, 2N	2-4O, 2N	4-6O, 2-7N	6-12O, N- obvod
	Vedľajšie regionálne trate	v dotyku		1O, 1N	1O, 1N	spoločné	spoločné	spoločné	integrováný systém	
	Železničné vlečky a vlečkové areály	1N		1-2N	mimo centier OV		mimoúrovňové kríženie ciest a MK			
					OP30m nezastavať		OP30m len obytné zóny		OP30m okrem výroby	
ZARIADENIA ŽELEZNIČNEJ DOPRAVY	Železničné stanice nadtrieďne, 1. triedy, uzlové	0		0	len uzlové		priama väzba na AS	AS+rozpt. plocha >250 cest./hod	rozptyl. pl. >500* cest/hod, hotel	rozptyl. plocha >1000* cest/hod
	Železničné stanice 2. a 3. triedy	návrh iba rekreačná obec		čakáreň, soc. zar.	čakáreň, taxi, väzba AD	čakáreň, taxi, väzba AD	AS do 100m, rozpt.plo >200c/h	AS+rozpt. plocha >250 cest./hod	rozptyl. pl. >500* cest/hod, hotel	rozptyl. plocha >1000* cest/hod
	Zriaďovacie a odstavné stanice, rušňové depá	0		0	0	depo pri uzlovej stanici	depo pri uzlovej stanici	pri ŽS 1. triedy	všetko vo výrobnej, dopravnej zóne (aj viac lokalít, na obvode)	
	Železničné zastávky	zastávka v obci náhrada za železničnú stanicu			centrum prímestských obcí		centrum prímestských obcí, výrobné areály		prestupové uzly HD, lokálne centrá, výrobná zóna	

DOPRAVA	ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TISÍCOCH OBYVATEĽOV								
Zariadenia železničnej dopravy	▼ 1	▼ 2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲ 100

Komentár:

Zariadenia železničnej dopravy (trate a stanice) sa významne podieľajú na kvalite života v sídle, čo sa prejavuje najmä vnútornými verejnými priestormi s väzbou na obslužné druhy dopravy, vonkajšími rozptylovými plochami, ako aj deliacim účinkom koľajiska a záberom urbánneho priestoru v bilancii plôch.

Hierarchia železničných tratí vzhľadom na negatívnosť účinkov, ale aj prínosov (pripojenie obce) sa vyjadrí polohou k sídlu:

- Vysokorýchlostné trate odstupom od zastavaného územia (menšie obce), alebo prietahom samostatnej koľaje, prípadne stanicou (vo veľkých mestách),
- Koridorové trate odstupom od malých, ale aj možným počtom koľají vo väčších mestách a diferencovaním na O- osobné, N- nákladné koľaje, vo veľkomestách SR môžu spolu so stanicou tvoriť aj funkčný areál, obvod;
- Vedľajšie, regionálne trate môžu byť impulzom rozvoja v návrhovom období (po oživení), preto sa navrhujú polohou, počtom koľají O, N, v stredne veľkých mestách aj so spoločným koľajiskom, vo veľkých mestách sa navrhnu ako základ pre integrovaný systém osobnej dopravy mesto-región, ale pre negatívnosť účinkov sa zohľadní aj poloha voči chráneným funkčným zónam (bývanie, rekreácia, školy);
- Nákladné koľaje – vlečky a ich zoskupenie (areály) sa v malých obciach prakticky obmedzia na 1-2 koľaje (malé obce, rezidenčná – chránená funkcia), v malých mestách sa zohľadní poloha k centram OV – občianskej vybavenosti, pri návrhu veľkých miest sa zohľadní aj bezbariérovosť pre urbánne funkcie a ich prístupnosť pomocou miestnych komunikácií a cestných prietahoch;
- Využitie OP- ochranných pásiem 30 m s ohľadom na potrebu ochrany funkcií: bývanie – nezastavať, výrobné plochy – OP možno zastavať, najmä vo veľkých mestách, z dôvodu využitia územného potenciálu;

Situovanie železničných staníc sa navrhne s ohľadom na hierarchiu veľkosti a významu:

- malé obce len stanice, zastávky nižšieho významu,
- malé mestá môžu mať aj stanicu uzlovú,
- pri väčších a veľkých mestách sa predpokladá riešiť aj väzba na AS, rozptylové plochy podľa predpokladaného počtu vybavených cestujúcich (STN), prípadne väzba na systém MHD;
- stanice lokálneho významu (na regionálnych tratiach) majú byť pre malé obce a malé mestá dopravným centrom, preto sa odporúča navrhovať aj vybavenosť službami a väzba na doplnkové druhy dopravy;
- veľké železničné stanice (zriaďovacie, vlakotvorné a odstavné stanice, depá, opravovne), sa navrhujú tak, ako výrobné plochy: v malých obciach nie, vo väčších a veľkých mestách tak, aby boli zachované zásady diferenciácie chránených urbánnych zón;
- železničné zastávky sa navrhnu v malých obciach ako želaná alternatíva k nežiadúcej motorovej doprave cestnej, v stredne veľkých mestách sa majú situovať v centre, prípadne vo výrobných zónach, vo veľkých mestách majú byť ako prestupové uzly HD- hromadnej dopravy, v ťažisku lokálnych centier a vo výrobných zónach;

Príloha číslo 1 - Členenie miestnych komunikácií, podľa osídlenia a dopravného významu s nadväznosťou na cestné komunikácie (návrh K-DOS pre STN 73 6110)

Funkčná trieda/ rýchlosť	Pruhy v m	Názov a použitie v obci, meste	Poloha	Požiadavky
A1/ V120	3,75 4x	Diaľnica v dotyku s okrajom obce	Odstup od osídlenia min. vo vzdialenosti OP=100m, alebo na hranici funkčných zón, ktoré nevyžadujú ochranu pred negatívnymi vplyvmi, napr. priemyselné a skladovacie areály	Priamy styk s okolitým územím vylúčený
A2/ V100	3,75	Mestská diaľnica a rýchlostná cesta ako priet'ah veľkým mestom nad 90 tis. obyvateľov	Na hranici vyšších urbanistických útvarov v odstupe od zástavby	Priamy styk s okolitým územím vylúčený, treba zabezpečiť ochranu zástavby a bezbariérovosť
A3/ V80	3,5	Mestská rýchlostná komunikácia-stredne veľkých miest nad 35 tis. obyv., aj priet'ah RK obcou	Na hranici funkčných zón nevyžadujúcich priame prepojenia	Priamy styk s okolitým územím obmedzený
B1/V60	3,5	Hlavná zberná komunikácia mesta a priet'ah cesty I. a II. triedy obcou	Na hranici nižších urbanistických útvarov s výnimkou priet'ahu, distribučný okruh časti sídla	Dopravný význam, priama obsluha obmedzená
B2/ V50	3,25	Mestská trieda a priet'ah cesty III. triedy obcou	Zberná os malých sídiel, doplnková kostra funkčne zmiešaných zón sídla s väzbou na extravilán	Dopravný význam, čiastočná priama obsluha, pripojenie výrobnéj zóny
B3/ V40	3	Mestský bulvár a zberno- obslužná MK polyfunkčných súborov	Dopravno-obslužná os nižších urbanistických útvarov alebo časť obvodu	Dopravný význam s neobmedzenou priamou obsluhou
C1/ V30	2,75	Hlavná obslužná obchodná ulica	Centrálny spoločenský priestor v starej aj novej zástavbe obce, alebo v obytnej zóne	Mestský tranzit vylúčený, možnosť obsluhy všetkých objektov
C2/ V30	2,5	obslužná zásobovacia a parkovacia ulica	Medzi obytnými štvrt'ami	možnosť obsluhy všetkých objektov
C3/ V20	4,0	Obslužná prístupová MK a obytná ulica	Vnútri obytnej štvrte, alebo prístup k areálu cez nezastavané územie	Priama obsluha s možnosťou krátkodobého parkovania
D1/ V10	4 - 20	Pešia zóna a obytná ulica	V historických jadrách a v obchodných centrách	Zvláštny režim dopravnej obsluhy
	20	Obytná zóna	Štvrť rodinných a bytových domov	Parkovanie na neverejnom pozemku
D2/ V30	1,5	Cyklistické komunikácie	Samostatné cestičky, pruhy	Vylúčenie alebo oddelenie motorovej dopravy,
D3 / V5	1	Chodníky a zariadenia	Samostatné cestičky, pruhy	

Komentár:

Príloha číslo 1 Členenie miestnych komunikácií, podľa osídlenia a dopravného významu s nadväznosťou na cestné komunikácie – návrh K-DOS pre STN 73 6110 je prílohou k tabuľke číslo 3D „Želaná rýchlosť a šírka jazdných pruhov miestnych komunikácií“.

Doprava - Stanovenie orientačných nárokov na statickú dopravu

Príloha číslo 2 k tabuľke číslo 5D

DOPRAVA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
Odstavenie vozidiel/Parkovanie vozidiel	ukazovateľ	▼1	▼2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲100
	Podiel krátkodobých / dlhodobých státí %	od		do	od	do	od	do	od - do	od - do
Bývanie	0 / 100	Výhľadový počet automobilov/1000 obyvateľov								
Obytný okrsok počet miest / 1000 obyvateľov	100 / 0		6	12	7	15	16	50	27 - 72	30 - 79
ZŠ počet zamestnancov na 1 stojisko	10 / 90		55	29	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4
SŠ počet zamestnancov na 1 stojisko	10 / 90		-	-	37	17	16	5	9 - 3	8 - 3
VŠ počet zamestnancov na 1 stojisko	0 / 100		-	-	-	-	16	5	9 - 3	8 - 3
VŠ počet študentov na 1 stojisko	80 / 20		-	-	-	-	32	10	19 - 7	17 - 6
Kino, divadlo, dom kultúry, počet zamestnancov na 1 stojisko	10 / 90		55	29	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4
Kino, divadlo, dom kultúry, počet sedadiel na 1 stojisko	90 / 10		31	17	30	13	13	4	7 - 3	7 - 3
Nemocnice, liečebné ústavy, počet lôžok na 1 stojisko	0 / 100		-	-	74	33	32	10	19 - 7	17 - 6
Nemocnice, liečebné ústavy, počet zamestnancov na 1 stojisko	0 / 100		-	-	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4
Nemocnice, liečebné ústavy, čistá úžitková plocha m ² pripadajúca na 1 stojisko (návšf.)	100 / 0		-	-	222	100	95	30	56 - 21	51 - 19
Športové areály, počet zamestnancov na 1 stojisko	0 / 100		55	29	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4
Športové areály, počet návštevníkov na 1 stojisko	100 / 0		31	17	30	13	13	4	7 - 3	7 - 3
Služby a obchodné zariadenia, počet zamestnancov na 1 stojisko	0 / 100		39	21	37	17	16	5	9 - 3	8 - 3
Služby a obchodné zariadenia, čistá odbytová plocha m ² pripadajúca na 1 stojisko	70 / 30		234	125	222	100	95	30	56 - 21	51 - 19
Cintoríny a krematória, počet zamestnancov na 1 stojisko	0 / 100		55	29	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4

DOPRAVA		ŠTANDARD PRE VEĽKOSTNÚ KATEGÓRIU OBCÍ v TIS. OBYV.								
Odstavenie vozidiel/Parkovanie vozidiel	ukazovateľ	▼1	▼2	2 ▶ 5	5 ▶ 10	10 ▶ 20	20 ▶ 30	30 ▶ 50	50 ▶ 100	▲100
	Podiel krátkodobých / dlhodobých státi %	od		do	od	do	od	do	od - do	od - do
Cintoríny a krematória, úžitková plocha m ² na 1 stojisko (návštevníci)	100 / 0	3899		2083	3704	1667	1587	496	926 - 347	842 - 316
Ubytovacie a stravovacie zariadenia, počet zamestnancov na 1 stojisko	0 / 100	39		21	37	17	16	5	9 - 3	8 - 3
Ubytovacie a stravovacie zariadenia, počet návštevníkov na 1 stojisko	100 / 0	31		17	30	13	13	4	7 - 3	7 - 3
Ubytovacie a stravovacie zariadenia, počet lôžok na 1 stojisko	0 / 100	16		8	15	7	6	2	4 - 1	3 - 1
Výstavné siene, vzorkové predajne, počet zamestnancov na 1 stojisko	0 / 100	-		-	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4
Výstavné siene, vzorkové predajne, výstavná plocha m ² pripadajúca na 1 stojisko	100 / 0	-		-	519	233	222	69	130 - 49	118 - 44
Administratívne budovy, počet zamestnancov pripadajúcich na 1 stojisko	0 / 100	55		29	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4
Administratívne budovy, rozloha priestorov s prístupov verejnosti a návštev m ² pripadajúcich na 1 stojisko	100 / 0	234		125	222	100	95	30	56 - 21	51 - 19
Zariadenia výroby, priemyselné podniky, počet zamestnancov na 1 stojisko	0 / 100	55		29	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4
Výskumné ústavy, nevýrobné podniky, počet zamestnancov na 1 stojisko	0 / 100	55		29	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4
Výskumné ústavy, nevýrobné podniky, počet návštevníkov na 1 stojisko	100 / 0	55		29	52	23	22	7	13 - 5	12 - 4

Komentár:

Príloha číslo 2 slúži na stanovenie orientačných nárokov na statickú dopravu. Výpočet nárokov na parkovacie a odstavné plochy nových zariadení v obciach a zónach miest určuje STN 73 6110, v článkoch 16.3.7. až 16.3.10 a tabuľka číslo 20. Na základe normou predpísaných hodnôt sú v tejto prílohe vypočítané pre intervaly počtu obyvateľov, zamestnancov a návštevníkov, na ktorých pripadá jedno stojisko. Pri výpočtoch sú zohľadnené okrem veľkosti obce aj stupeň automobilizácie, poloha posudzovaného územia/objektu a deľba prepravnej práce v intenciách normy. Príloha má význam informatívny, aby sa navrhovateľ, alebo posudzovateľ mohol zorientovať v riešenom území podľa normou stanovených nárokov na parkovacie plochy.